

การศึกษา ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง
หลังจากการเปลี่ยนกฎหมายเกี่ยวกับ

สุราพื้นบ้าน/ชุมชน

ต่อพลวัตการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคสุราในประเทศไทย
: กรณีศึกษาเชิงพื้นที่แบบพหุภูมิภาค

กนิษฐา ไทยกล้า

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร.บพ.บุญอัมมัตต์ฟาร์มี่ ตาละ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อาจารย์พิณทิพย์ แก้วแกมทอง

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ดร. เกรียงไกร พึ่งเชื้อ

นักวิชาการอิสระ

สนับสนุนทุนโดย

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

การศึกษา ผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเปลี่ยน
กฎหมายเกี่ยวกับสุราพื้นบ้าน/ชุมชนต่อพลวัตการผลิต
การจำหน่ายและการบริโภคสุราในประเทศไทย
: กรณีศึกษาเชิงพื้นที่แบบพหุภูมิภาค

กนิษฐา ไทยกล้า

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร.นพ.มุฮัมมัดฟาร์มี่ ตาละ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อาจารย์พิณทิพย์ แก้วแกมทอง

คณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ดร. เกรียงไกร พึ่งเชื้อ

นักวิชาการอิสระ

สนับสนุนทุน

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ข้อมูลสำหรับการอ้างอิงทางวิชาการ

กนิษฐา ไทยกล้า, มุฮัมมัด ฟาร์มี่ ตาละ, พิณทิพย์ แก้วแกมทอง และเกรียงไกร พึ่งเชื้อ. (2568). การศึกษาผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเปลี่ยนกฎหมายเกี่ยวกับสุราพื้นบ้าน/ชุมชนต่อพลวัตการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคสุราในประเทศไทย : กรณีศึกษาเชิงพื้นที่แบบพหุภูมิภาค. สงขลา: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บทคัดย่อ

การศึกษา ผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเปลี่ยนกฎหมายเกี่ยวกับสุราที่บ้าน/
ชุมชนต่อพฤติกรรมการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคสุราในประเทศไทย :กรณีศึกษาเชิงพื้นที่
แบบพหุภูมิภาค

กนิษฐา ไทยกกล้า¹, ดร.นพ.มุฮัมมัดฟาห์มี ตาเลาะ², พิณทิพย์ แก้วแกมทอง³, ดร.เกรียงไกร พึ่งเชื้อ⁴

¹ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ² คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี, ³ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ⁴ นักวิชาการอิสระ

การปรับปรุงกฎหมายที่ว่าด้วยการควบคุมการผลิตสุราที่บ้าน หรือ กฎกระทรวงการ
ผลิตสุรา พ.ศ. 2565 เป็นความพยายามของรัฐในการลดข้อจำกัดทางกฎหมายเดิมที่เป็นอุปสรรค
ต่อผู้ผลิตรายย่อยในชุมชน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษารูปแบบ การเปลี่ยนแปลงของการผลิต จำหน่าย และผลกระทบทาง
เศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต จำหน่ายสุรา หลังจากเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่
เกี่ยวข้องกับสุราที่บ้าน/ชุมชน

2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคสุรา และทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายสุรา
ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราที่บ้าน/ชุมชนของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

3) เพื่อศึกษาช่องว่าง ความท้าทายในการนำนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุรา
ที่บ้าน/ชุมชนไปปฏิบัติในระดับพื้นที่

วิธีวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตสุราที่บ้าน 23 ราย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 35 ราย และการสุ่มตรวจคุณภาพสุราในพื้นที่ รวมถึงการสำรวจความคิดเห็นเชิงปริมาณจากประชาชน 1,211 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น นครปฐม และสงขลา

ผลการศึกษา พบว่ากฎหมายใหม่ช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าสู่ระบบของผู้ผลิตรายย่อย ทั้งด้านทุนจดทะเบียนและกำลังการผลิต รวมถึงเปิดช่องให้สามารถผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนอย่างจำกัด อย่างไรก็ตาม การดำเนินการยังพบอุปสรรคสำคัญ ได้แก่

1. ความไม่พร้อมของผู้ผลิตรายย่อยในการปฏิบัติตามมาตรฐาน
2. ความซับซ้อนและความไม่แน่นอนในกระบวนการอนุญาต
3. ความไม่เข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายใหม่
4. ความไม่ชัดเจนในการแบ่งบทบาทระหว่างหน่วยงานรัฐ

นอกจากนี้ ผลการสุ่มตัวอย่างสุราที่บ้านพบปัญหาความคลาดเคลื่อนของความแรงแอลกอฮอล์ที่พิมพ์บนฉลากสินค้าไม่ตรงกับค่าแอลกอฮอล์ที่วัดได้จริง และการปนเปื้อนของสารอัลดีไฮด์เกินมาตรฐานในหลายตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะ การบังคับใช้กฎหมายควรควบคู่กับการออกแบบระบบการอนุญาตแบบหลายระดับที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ผลิตรายย่อย พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมาตรฐานการผลิตและกลไกการควบคุมคุณภาพโดยชุมชน นอกจากนี้ควรมีการประสานงานเชิงระบบระหว่างกรมสรรพสามิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างกลไกถ่วงดุลระหว่างการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากกับการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชนอย่างยั่งยืน

Abstract

A Study of Impacts and Changes Following Traditional/Community Alcohol Law Reform on the Dynamics of Production, Distribution, and Consumption of Alcoholic Beverages in Thailand: A Multi-Regional Case Study.

Authors:

Kanittha Thaikla¹, Muhammadfahmee Talek ², Pintip Kaewkamthong³, and Kriengkrai Peungchuer ⁴

¹Research Institute for Health Sciences, Chiang Mai University ²Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Pattani Campus ³ Faculty of Science and Technology, Phetchabun Rajabhat University ⁴Freelance researcher

The revision of the Ministerial Regulation on Liquor Production B.E. 2565 (2022) represents an effort by the Thai government to reduce legal restrictions that have historically posed obstacles for small-scale community-based liquor producers. This research aimed to:

1. Examine the patterns and changes in production, distribution, and the socio-economic impacts on stakeholders involved in local/community liquor production and distribution following the legislative reform.
2. Study the drinking behaviors and public attitudes toward alcohol policy changes after the amendment of laws related to local/community liquor.

3. Investigate the gaps and challenges in implementing local/community liquor-related policies and legislation at the local level.

A mixed-methods research approach was employed, including interviews with 23 local liquor producers, 35 government officials, random sampling for liquor quality testing, and a quantitative survey of 1,211 community members from Chiang Mai, Khon Kaen, Nakhon Pathom, and Songkhla provinces.

Key findings indicate that the new legislation helped reduce entry barriers for small producers such as capital registration and production capacity requirements and created space for limited household production. However, several major obstacles were identified in the implementation process:

1. Lack of readiness among small producers to comply with production standards;
2. Complexity and uncertainty in the licensing process;
3. Public misunderstanding of the new legal framework;
4. Unclear delineation of responsibilities among government agencies.

In addition, sampling of local liquor revealed discrepancies between labeled and actual alcohol content, along with excessive levels of aldehyde contamination in several samples.

Recommendations include the need for law enforcement to be paired with the development of a multi-tiered licensing system tailored to the realities of small-scale producers. There should be support for capacity-building in production standards and the establishment of community-based quality control mechanisms. Moreover, systematic coordination is needed between the Excise Department, local administrative organizations, and civil society to build a balanced mechanism that both promotes grassroots economic development and protects public health and safety in a sustainable manner.

คำนำ

รายงานฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการผลิต การจำหน่าย และการดื่มสุราในชุมชน ซึ่งสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราพื้นบ้านในประเทศไทยแบบพหุภูมิภาค โดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพจาก 4 ภาค ซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ผลิตสุราพื้นบ้าน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ครอบคลุมบริบทเฉพาะในแต่ละภูมิภาค

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม ตลอดจนผู้ที่สนใจประเด็นสุราพื้นบ้าน/ชุมชน สำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนากฎหมาย มาตรการกำกับดูแล หรือการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยต่อไป

คณะผู้วิจัย

มิถุนายน 2568

บทสรุปผู้บริหาร

การปรับปรุงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ชุมชน พ.ศ. 2565 เป็นก้าวสำคัญในการปลดล็อกข้อจำกัดทางกฎหมายที่เคยผูกขาดการผลิตสุราไว้กับผู้ผลิตทุนรายใหญ่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตขนาดเล็กสามารถขออนุญาตผลิตสุราเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และผลิตเพื่อจำหน่ายในระดับชุมชนได้อย่างถูกกฎหมาย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของการผลิต และการจำหน่ายสุราพื้นบ้าน/ชุมชน ในประเทศไทย

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลจาก 4 ภาคของประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสุ่มตรวจคุณภาพสุรา และการสำรวจความคิดเห็น และพฤติกรรมการดื่มของประชาชน พบว่า แม้กฎหมายใหม่จะช่วยลดอุปสรรคในการเข้าสู่ระบบของผู้ผลิตขนาดเล็ก แต่ยังมีปัญหา 3 มิติหลัก ได้แก่ ข้อจำกัดของผู้ผลิตขนาดเล็ก เช่น ขาดทุนทรัพย์ ความรู้ด้านมาตรฐาน และเครือข่ายสนับสนุน เป็นต้น ความเข้าใจของประชาชนที่ยังเชื่อว่าการผลิตสามารถทำได้โดยเสรี และการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกันในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากความไม่ชัดเจนของบทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การสุ่มตรวจคุณภาพสุราพบความคลาดเคลื่อนของความแรงแอลกอฮอล์ และการปนเปื้อนของสารอัลดีไฮด์ในระดับเกินมาตรฐาน ซึ่งอาจกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภคในระยะยาว หากไม่มีระบบควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ

- จัดระบบการอนุญาตแบบหลายระดับ (Tiered Licensing) เปิดช่องให้บุคคลธรรมดาสามารถผลิตเพื่อบริโภค หรือจำหน่ายในระดับชุมชนได้ โดยไม่ต้องเข้าสู่ระบบภาษีเต็มรูปแบบ เช่นเดียวกับแนวปฏิบัติในญี่ปุ่น หรือฝรั่งเศส
- ส่งเสริมความรู้ด้านมาตรฐาน และกฎหมาย ผ่านการฝึกอบรม การสื่อสารสาธารณะ และการให้คำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

- สนับสนุนการผลิตที่มีคุณภาพ เช่น การตั้งกองทุนพัฒนาสุราชุมชน การสร้างแบรนด์ท้องถิ่น และส่งเสริมกิจกรรมตลาดวัฒนธรรม

- สร้างระบบกำกับติดตามแบบมีส่วนร่วม โดยให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบคุณภาพ ความปลอดภัย และความยั่งยืนของการผลิตในแต่ละพื้นที่

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ชุมชน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบกฎหมาย แต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างกำกับดูแล บูรณาการระหว่างหน่วยงาน และวางระบบสนับสนุนที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้ผลิตขนาดเล็กอย่างแท้จริง

Executive Summary

The amendment of the Ministerial Regulation on Local Liquor Production B.E. 2565 (2022) marks a significant step in dismantling legal restrictions that previously monopolized liquor production in favor of large-scale capital. The new regulation creates opportunities for small-scale producers to legally apply for licenses to produce liquor for household consumption and for limited commercial distribution within communities. This shift has led to structural changes in how local liquor is produced and sold across Thailand.

This study collected data from all four regions of the country through in-depth interviews, random liquor quality testing, and a public opinion survey. The findings show that while the new law has lowered entry barriers for small producers, challenges remain across three key dimensions:

- Producer limitations, including lack of capital, inadequate knowledge of safety and quality standards, and weak support networks.
- Public misunderstanding, particularly the mistaken belief that the new law allows unrestricted production without regulation.
- Inconsistent enforcement, due to unclear roles and responsibilities among government agencies in different regions.

Moreover, liquor quality testing revealed discrepancies between labeled and actual alcohol content and excess levels of aldehyde contamination, posing long-term health risks to consumers if no effective control systems are in place.

Key Policy Recommendations

- Implement a Tiered Licensing System: Allow individuals to produce for household use or limited community sale without full tax obligations—similar to regulatory models in Japan and France.
- Promote Legal and Quality Standard Literacy: Through training programs, public communication, and technical support from government officials.
- Support Quality Community-Based Production: Including the creation of a community liquor development fund, promotion of local branding, and support for cultural market events.

Conclusion

The amendment of the local liquor law marks an important starting point for strengthening grassroots economies and recognizing local wisdom within the legal system. However, to realize the full intent of the reform, it is crucial to restructure governance mechanisms, integrate efforts across agencies, and design support systems that align with the real capacities of small-scale producers.

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
คำนำ	ฉ
บทสรุปผู้บริหาร	ช
Executive Summary	ณ
สารบัญ	ฎ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
วัตถุประสงค์	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
บทที่ 2	31
ระเบียบวิธีวิจัย	31
ขอบเขตการศึกษา	31
นิยามศัพท์	32
รูปแบบการศึกษา	34
ประชากร จำนวนขนาดตัวอย่างและการเลือกตัวอย่าง	34
ด้านจริยธรรม	35
เครื่องมือ/แบบเก็บข้อมูล	36
การดำเนินงาน/การเก็บรวบรวมข้อมูล	37
การวิเคราะห์ข้อมูล	39
เครื่องมือ/แบบเก็บข้อมูล	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 3	41
ผลการวิจัย	41
สถานการณ์การผลิตสุรารขนาดเล็ก-กลาง	42
ประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	43
วัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต	44
กระบวนการผลิตสุราพื้นบ้านและชุมชน	45
การวิเคราะห์สารปนเปื้อนสุรา	48
วิธีขาย การจัดจำหน่าย	50
การขอใบอนุญาต หรือการแจ้งผลิต	51
ความคิดเห็นต่อการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต	55
สถานการณ์การผลิต และการดื่มสุราพื้นบ้าน/ชุมชน ในมุมมองของเจ้าหน้าที่	57
มุมมองเจ้าหน้าที่ต่อมาตรการทางกฎหมาย และความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย	61
ปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย	63
ความคิดเห็นต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราพื้นบ้านและการลดอัตราภาษี	66
ความคิดเห็นต่อกระบวนการ และขั้นตอนการขออนุญาตผลิตสุรา	69
การเข้าถึง พฤติกรรมการดื่ม และผลกระทบจากการดื่มสุราในระดับชุมชน	71
พฤติกรรมการดื่มของประชาชน	76
บทที่ 4	99
สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	99
ประเด็นเชิงระบบ และข้อเสนอแนะ	106
เอกสารอ้างอิง	107
ภาคผนวก	111

สารบัญตาราง

ตาราง 1 เปรียบเทียบกฎหมายสุรา	5
ตาราง 2 การกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิตใหม่	14
ตาราง 3 การกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560	16
ตาราง 4 จำนวนการเก็บรวบรวมข้อมูลแยกตามพื้นที่	41
ตาราง 5 พฤติกรรมการดื่มในชีวิต และอายุที่เริ่มดื่มแยกตามอายุ	79
ตาราง 6 พฤติกรรมการดื่มในชีวิต และอายุที่เริ่มดื่มแยกตามอายุเพศชาย	79
ตาราง 5 พฤติกรรมการดื่มในชีวิต และอายุที่เริ่มดื่มแยกตามอายุเพศหญิง	80
ตาราง 8 การดื่มครั้งล่าสุดแยกตามอายุ	80
ตาราง 9 การดื่มครั้งล่าสุดของเพศชายแยกตามอายุ	80
ตาราง 10 การดื่มครั้งล่าสุดของเพศหญิงแยกตามอายุ	81
ตาราง 11 การดื่มบ่อยใน 12 เดือนที่ผ่านมาแยกตามอายุ	81
ตาราง 12 การดื่มบ่อยใน 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศชายแยกตามอายุ	82
ตาราง 13 การดื่มบ่อยใน 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศหญิงแยกตามอายุ	83
ตาราง 14 การดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาแยกตามอายุ	84
ตาราง 15 การดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศชาย แยกตามอายุ	85

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง 16 การดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศหญิง แยกตามอายุ	86
ตาราง 6 การดื่มสุราจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาแยกตามอายุ	87
ตาราง 18 การดื่ม ดื่มสุราจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศชายแยกตามอายุ	87
ตาราง 19 การดื่มสุราจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศหญิงแยกตามอายุ	88
ตาราง 20 ปริมาณดื่มใน 1 ปีแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	89
ตาราง 21 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศชายแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	90
ตาราง 22 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศหญิงแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	90
ตาราง 23 ปริมาณดื่มใน 1 ปีแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	91
ตาราง 24 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศชายแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	91
ตาราง 25 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศหญิงแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	92

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 ประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ดื่มใน 1 ปีที่ผ่านมา

89

บทที่ 1

บทนำ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุรา หรือพระราชบัญญัติสุราของประเทศไทยมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 แบ่งประเภทสุราออกเป็น สุราแช่ และสุรากลั่น ต่อมากฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2513) ได้แบ่งประเภทสุราออกเป็น สุราสามทับ สุราขาว สุราผสม สุราปรุงพิเศษ สุราพิเศษ และต่อมามีการปรับกฎกระทรวงกำหนดชนิดของสุรา และอัตราภาษีสุรา พ.ศ. 2546 ได้ปรับชนิดสุราอีกครั้ง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกช่วงหนึ่ง คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565 รัฐบาลได้มีการประกาศกฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565 เปิดโอกาสให้สุราชุมชนขนาดเล็กสามารถขยายกำลังการผลิตเป็นระดับกลาง ยกเลิกการกำหนดกำลังการผลิตขั้นต่ำ และทุนจดทะเบียนสำหรับทั้งกรณีผลิตเบียร์เพื่อขาย ณ สถานที่ผลิต (Brewpub) และเปิดโอกาสให้บุคคลธรรมดาที่มีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์ นิติบุคคลสามารถขอใบอนุญาตผลิตสุราที่มีไซ้เพื่อขาย แลกเปลี่ยน หรือดำเนินการอื่นใดโดยได้รับประโยชน์ตอบแทน และต้องมีปริมาณการผลิตสุราไม่เกิน 200 ลิตรต่อปี (พระราชบัญญัติธุรกิจออนไลน์ 2565, อาคม เดิมพิทยาไพสิฐ 2565) รวมถึงการปรับลดอัตราภาษีสรรพสามิต ไวน์ สุราแช่ และสถานบริการในครั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศ และภาพลักษณ์การเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว หรือเป็นศูนย์กลาง ด้านร้านอาหาร และภัตตาคารที่มีคุณภาพ สร้างทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค และเสริมจุดแข็งด้านราคาในระดับภูมิภาค นำไปสู่การเพิ่มการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติ และชาวไทยทุกระดับ เพิ่มสัดส่วนนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงให้แวะเวียนมาเที่ยว และใช้จ่ายกันอย่างยั่งยืน (กรมสรรพสามิต, 2567) ล่าสุดรัฐบาลเตรียมพิจารณาร่างกฎหมายภาษีสรรพสามิต เพื่อกำหนดกรอบการออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการออกใบอนุญาตผลิตสุรา เพิ่มโอกาส ลดข้อจำกัดสุราพื้นบ้าน และสุราชุมชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการรายย่อย ให้นำสินค้าเกษตรในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นสุราพื้นบ้านที่มีมูลค่าสูงขึ้น สร้างรายได้ให้ชุมชน และสร้างการแข่งขันที่เป็นธรรม

รวมถึงการเตรียมปลดล็อค เปิดโอกาสให้สุราชุมชนขนาดเล็กที่มีศักยภาพสามารถขยายกำลังการผลิตเป็นขนาดกลางได้ (ไทยโพสต์ 2567) หวังกระตุ้นเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว กระจายรายได้ให้ผู้ประกอบการรายย่อย ทำสุราให้เป็น Soft power ที่สามารถนำรายได้อย่างมหาศาลทั้งในฐานะสินค้าที่กินที่ใช้นในประเทศ หรือจะเป็นสินค้าส่งออกซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉพาะสุราชุมชน ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่อธุรกิจสุราพื้นบ้านสุราชุมชนของไทย ดังนั้นเพื่อสะท้อนสถานการณ์หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราต่าง ๆ และเพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการร่างกฎหมายภาษีสรรพสามิตฉบับใหม่ จึงควรที่จะมีการสำรวจแบบเร่งด่วนเพื่อให้เข้าถึงจุดผลิต กระบวนการผลิต การจำหน่าย ผลกระทบการปรับตัวของผู้ผลิต และพฤติกรรมการดื่มในประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบ การเปลี่ยนแปลงของการผลิต จำหน่าย ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต จำหน่ายสุรา หลังจากเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราพื้นบ้าน/ชุมชน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคสุรา และทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายสุรารายหลังจากเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราพื้นบ้าน/ชุมชนของประชาชนในพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อศึกษาช่องว่าง ความท้าทายในการนำนโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราพื้นบ้าน/ชุมชนไปปฏิบัติในระดับพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้มีประโยชน์อย่างมากในเชิงนโยบายเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงนโยบาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และจำหน่ายสุราให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับพลวัตของระบบสุราในประเทศไทย บทเรียนสำหรับการปรับปรุงกฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต่างๆ มีหน้าที่ในการกำกับ

ควบคุม ดูแลที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ เช่น กระทรวงการคลัง กรมสรรพสามิต สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ คณะอนุกรรมการพิจารณาการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2561 สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค ภาควิชา คณะทำงานด้านการป้องกัน และลดการตี การเข้าถึงเครื่องตีแอลกอฮอล์ เพื่อนำไปสู่ การออกมาตรการ ประกาศกฎกระทรวง กฎหมาย รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการผลิต สุราในประเทศไทย และพัฒนามาตรการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างทันการณ

การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ได้รวบรวมงานวิจัย บทความ ดังนี้

พระราชบัญญัติธุรกิจ (2565) เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565 คือ โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎกระทรวงว่าด้วยการอนุญาตผลิตสุรา เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสุรารวมทั้งปรับปรุงขั้นตอน และวิธีการ ขอบอนุญาต และการออกใบอนุญาตผลิตสุราทั้งการผลิตสุราที่มีไซ้เพื่อการค้า และการผลิตสุรา เพื่อการค้าให้เกิดความชัดเจน อันจะทำให้การบริหารการจัดเก็บภาษี การควบคุมคุณภาพ และ มาตรฐานการผลิตสุราเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้อาศัยอำนาจ ตามความในมาตรา 5 วรรคหนึ่ง และมาตรา 153 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 โดยกฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป หรือมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2565 เป็นต้นไป กฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้สุราชุมชนขนาดเล็ก จากที่ต้องใช้เครื่องจักรในการผลิต ต่ำกว่า 5 แรงม้า และใช้คนงานน้อยกว่า 7 คน ให้สามารถขยายกำลังการผลิตเป็นระดับกลาง ที่ใช้เครื่องจักรที่มีกำลังการผลิตสูงกว่า 5 แรงม้า แต่ไม่เกิน 50 แรงม้า และสามารถใช้คนงาน มากกว่า 7 คนได้ แต่ต้องไม่เกิน 50 คน แต่ทั้งนี้ ผู้ผลิตสุราชุมชนที่จะขยายกำลังการผลิตจาก ระดับเล็กเป็นระดับกลาง จะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตสุราแช่ หรือสุรากลั่นชุมชนขนาดเล็ก

มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี และไม่เคยกระทำความผิดตามกฎหมายภาษีสรรพสามิต หรือเคยกระทำความผิด และพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี นอกจากนี้ ต้องใช้เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ตามมาตรฐานที่อธิบดีประกาศกำหนด และปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และกฎหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง

2. ยกเลิกการกำหนดกำลังการผลิตขั้นต่ำ ทุนจดทะเบียนสำหรับทั้งกรณีผลิตเบียร์เพื่อขาย ณ สถานที่ผลิต (Brewpub) และโรงงานผลิตเบียร์ขนาดใหญ่ ซึ่งเดิมนั้น ในกรณีผลิตเบียร์เพื่อขาย ณ สถานที่ผลิต (Brewpub) จะต้องมิใช่ขนาดการผลิตไม่ต่ำกว่า 100,000 ลิตรต่อปี และไม่เกิน 1 ล้านลิตรต่อปี กรณีโรงงานผลิตเบียร์ขนาดใหญ่ต้องมีขนาดการผลิตไม่ต่ำกว่า 10 ล้านลิตรต่อปี สำหรับทุนจดทะเบียนนั้น ต้องไม่น้อยกว่า 10 ล้านบาท นอกจากนี้ กรณีผลิตเบียร์เพื่อขาย ณ สถานที่ผลิต (Brewpub) ต้องใช้เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ตามมาตรฐานที่อธิบดีประกาศกำหนด และปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และกฎหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง

3. เปิดโอกาสให้บุคคลธรรมดาที่มีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และนิติบุคคลสามารถขอใบอนุญาตผลิตสุราที่มีใช้เพื่อขาย แลกเปลี่ยน หรือดำเนินการอื่นใดโดยได้รับประโยชน์ตอบแทน และต้องมีปริมาณการผลิตสุราไม่เกิน 200 ลิตรต่อปี อย่างไรก็ตาม สถานที่ผลิตสุราต้องมีพื้นที่เพียงพอที่จะผลิตสุราโดยไม่ก่อให้เกิดอันตราย เหตุเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น และมีใช้สถานที่ผลิตสุราของผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตสุรารายอื่น โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของการบริโภคสุรา และมิติของสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เดิมมีกฎหมายภาษีสรรพสามิตคุมอยู่แล้ว แต่เนื่องจากมีประชาชนบางส่วนที่เห็นว่ากฎหมายที่ประกาศใช้ในปัจจุบันมีความตึงเกินไป อยากให้มีการผ่อนคลายมากขึ้น ดังนั้น กฎหมายฉบับใหม่นี้สามารถทำให้หลายส่วนมีความสบายใจ ไม่ถึงขนาดสุดโต่งเกินไป และมีการดูแลสุขภาพของประชาชน ดูแลเรื่องอุบัติเหตุที่มาจากสุราได้ในระดับหนึ่ง รวมถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม ในการผลิตสุรา จะต้องมีการบำบัดน้ำเสียต่าง ๆ

จิรัชญา ไชยชุมคุณ (2565) ได้ทำการเปรียบเทียบกฎกระทรวง มีสาระสำคัญดังตาราง

ตาราง 1 เปรียบเทียบกฎหมายสุรา

เงื่อนไข	กฎกระทรวง พ.ศ. 2560	กฎกระทรวง พ.ศ. 2565
ตัวเอง	ผิดกฎหมาย	ทำได้แต่ต้องขออนุญาตต่ออธิบดี และผลิตไม่เกิน 200 ลิตรต่อปี
บริวฟ์	กำลังการผลิต 1 แสน – 1 ล้านลิตร/ปี และมีทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท	ไม่กำหนดคกกฎเกณฑ์ และทุนจดทะเบียนแต่ต้องมีเครื่องจักรที่ได้มาตรฐาน และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) และด้านสาธารณสุข
โรงงานเบียร์	กำลังการผลิต 10 ล้านลิตร/ปี	ไม่กำหนดกำลังการผลิตขั้นต่ำแต่ต้องบรรจุภาชนะที่ติดตั้งระบบการพิมพ์เครื่องหมายเสียภาษี
ทุนจดทะเบียนเบียร์	ไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท	ไม่กำหนดทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ
เหล้ากลั่นชุมชน	เครื่องจักรต่ำกว่า 5 แรงม้า คนงานน้อยกว่า 7 คน แต่ได้แค่เหล้าขาว	ยังคงผลิตได้แต่เหล้าขาวแต่แบ่งประเภทเป็นขนาดเล็ก (เครื่องจักรไม่เกิน 5 แรงม้า กำลังคนไม่เกิน 7 คน) และ ขนาดกลาง (เครื่องจักรเกิน 5 แรงม้า แต่ไม่ถึง 50 แรงม้า) ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) และด้านสาธารณสุข
โรงงานเหล้าขาว	กำลังการผลิต 90,000ลิตร/วันที่ 28 ดีกรี	ยังคงเดิม
โรงงานผลิตวิสกี้ บรันดี จิน	กำลังการผลิต 30,000ลิตร/วันที่ 28 ดีกรี	ยังคงเดิม

นิศารัตน์ กันทะวงศ์ (2567) ได้สรุป กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสินค้า “สุรา” ดังนี้

1. พ.ร.บ. ภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ได้แก่

- มาตรา 152 นิยาม “สุรา” สุราให้หมายความรวมถึงวัตถุทั้งหลาย หรือของผสมที่มีแอลกอฮอล์ซึ่งสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา หรือซึ่งดื่มกินไม่ได้แต่เมื่อได้ผสมกับน้ำ หรือของเหลวอย่างอื่นแล้วสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุราแต่ไม่รวมถึงเครื่องดื่มที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ไม่เกิน 0.5 ดีกรี

- มาตรา 153 การผลิตสุรา ผู้ประสงค์จะผลิตสุรา หรือมีเครื่องกลั่นสำหรับผลิตสุราไว้ในครอบครอง ให้ยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดี และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด การขออนุญาต และการออกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ใบอนุญาตที่ออกตามมาตรา นี้ให้มีอายุ 3 ปี นับแต่วันที่ได้รับอนุญาต

- มาตรา 155 การขายสุรา ผู้ประสงค์จะขายสุรา ให้ยื่นขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานสรรพสามิต การขออนุญาต และการออกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ใบอนุญาตที่ออกตามมาตรา นี้ให้มีอายุ 1 ปี นับแต่วันที่ได้รับอนุญาตขบัตัญญัตติตามวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับการขายสุรา ในกรณีดังต่อไปนี้ 1) การขายทั้งหมดในคราวเดียวภายใต้ความควบคุมของเจ้าพนักงานสรรพสามิต ในกรณีที่ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตตาย หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต 2) การขายในการบังคับคดี 3) การขายโดยคำสั่งของอธิบดีกรมศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร 4) กรณีอื่นตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

- มาตรา 156 ประเภทใบอนุญาตขายสุรา ใบอนุญาตขาย มี 2 ประเภท คือ
1) ใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 1 สำหรับการขายสุราทุกชนิด ครั้งหนึ่งจำนวนตั้งแต่ 10 ลิตรขึ้นไป
2) ใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 2 สำหรับการขายสุราทุกชนิด ครั้งหนึ่งจำนวนต่ำกว่า 10 ลิตร

- มาตรา 157 กาเปลี่ยนแปลงภาชนะบรรจุสุราเพื่อการค้า ห้ามมิให้ผู้ใดเปลี่ยนแปลงภาชนะบรรจุสุราเพื่อการค้า เว้นแต่เป็นผู้ได้รับใบอนุญาต ให้ผลิตสุรา หรือเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 2 เฉพาะกรณีผู้ซื้อได้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลง ภาชนะบรรจุสุราเพื่อดื่มในขณะนั้น

- มาตรา 158 การเปลี่ยนแปลงน้ำสุรา ห้ามมิให้ผู้ใดเปลี่ยนแปลงสุรา โดยนำสุราอื่นใด น้ำ หรือของเหลว หรือวัตถุอื่นใดเจือปนลงในสุราเพื่อการค้า เว้นแต่เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ผลิตสุรา หรือเป็นผู้ได้รับ ใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 2 เฉพาะกรณีผู้ซื้อได้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลงสุราเพื่อดื่มในขณะนั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

- มาตรา 6(2) การบรรจุภาชนะ (3) การเก็บ และการขนย้ายสินค้า (ใบขน)
(4) การเก็บ การขนย้าย และการใช้วัตถุติด

- มาตรา 15วรรคหนึ่ง แจ็งเวลาเปิด ปิด ของโรงอุตสาหกรรมวรรคสอง
แจ็งวันหยุดทำการของโรงอุตสาหกรรม

- มาตรา 18 แจ็งราคาขายปลีกแนะนำ-แจ็งเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีก
แนะนำ

- มาตรา 34 ให้แสดงใบทะเบียนสรรพสามิตไว้ในที่เปิดเผย

2. การผลิตสุรา ประกาศกรมสรรพสามิต เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการผลิตสุราเพื่อการค้าและการนำสุราออกจากโรงอุตสาหกรรมเพื่อตรวจวิเคราะห์ในขั้นตอนการผลิต ลงวันที่ 26 มกราคม 2566 สำระสำคัญ คือ กำหนดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติของผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตสุราแต่ละชนิด ได้แก่ การจัดส่ง กรรมวิธีการผลิตสุรา การส่งตัวอย่างน้ำสุราเพื่อตรวจวิเคราะห์ และการขอใช้ภาชนะ และฉลากปิดภาชนะบรรจุสุรา

กรรมวิธีการผลิต และการใช้วัตถุติด

กรณีการผลิตสุรากลั่น

1. ผลิตสุราขาว โดยนำวัตถุดิบจำพวกข้าว หรือแป้ง หรือผลไม้ หรือน้ำผลไม้ หรือผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ ไปหมักกับเชื้อสุรา เพื่อให้เกิดมีแรงแอลกอฮอล์ตามต้องการ
2. นำไปต้มกลั่นโดยใช้เครื่องต้มกลั่นสุราที่ติดตั้งในโรงอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาต ปรุงแต่งด้วยน้ำ
3. ให้แจ้งชนิด และสัดส่วนวัตถุดิบที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้ผลิตสุรากลั่นให้สรรพสามิตพื้นที่แห่งท้องที่ที่โรงอุตสาหกรรมตั้งอยู่ทราบ

กรณีการผลิตสุราแช่

1. นำวัตถุดิบซึ่งเป็นผลไม้ หรือน้ำผลไม้หรือผลผลิตทางการเกษตรใด ๆ
2. ไปหมักกับเชื้อสุรา โดยจะมีการผสมกับสุรากลั่นด้วย หรือไม่ก็ได้
3. ให้แจ้งชนิด และสัดส่วนวัตถุดิบที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้ผลิตสุราแช่ให้สรรพสามิตพื้นที่แห่งท้องที่ที่โรงอุตสาหกรรมตั้งอยู่ทราบ

โกรโซติ กาญจนสมบุรณ์ (2567) การผลิตสุราเพื่อการค้า สามารถผลิตสุราได้ ดังนี้

โรงงานสุราขนาดเล็ก มี 2 ประเภท คือ

- สุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเปียร์ ผลิตจากโรงงานสุราขนาดเล็ก (ไวน์, สปราร์กลิงไวน์, สุราแช่ผลไม้, สุราแช่ผลไม้ที่มีส่วนผสมขององุ่น หรือไวน์องุ่น, สุราแช่พื้นเมือง, สุราแช่อื่น) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 1,800 บาท
- สุรากลั่นชนิดสุราขาวที่ผลิตจากโรงงานสุราขนาดเล็ก ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 7,500 บาท

โรงงานสุราขนาดกลาง มี 2 ประเภท คือ

- สุราแช่ที่ไม่ใช่เปียร์ผลิตจากโรงงานสุราขนาดกลางค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 3,600 บาท
- สุรากลั่นชนิดสุราขาวผลิตจากโรงงานสุราขนาดกลาง ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 15,000 บาท

โรงงานสุราขนาดใหญ่ มี 4 ประเภท คือ

- สุราแช่ชนิดเบียร์ และสุราแช่อื่น (โรงงานขนาดใหญ่) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 60,000 บาท
- สุรากลั่นชนิดสุราสามทับที่ผลิตเพื่อส่งออกนอกราชอาณาจักร และชนิดเอทานอล ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 60,000 บาท
- สุรากลั่นชนิดสุราสามทับผลิตเพื่อขายในราชอาณาจักร ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 60,000 บาท
- สุรากลั่นชนิดอื่น (สุราขาวผลิตจากโรงงานสุราขนาดใหญ่, สุราผสม, สุราปรุงพิเศษ, สุราพิเศษ) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 60,000 บาท

การขออนุญาตผลิตสุราเพื่อการค้าสำหรับโรงงานสุราขนาดเล็ก และขนาดกลาง คุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตผลิตสุรา กรณีสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์ และกรณีสุรากลั่นชนิดสุราขาว ที่ผลิตจากโรงงานสุราขนาดเล็ก ต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

(ก) เป็นสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

(ข) เป็นวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

(ค) เป็นองค์กรเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

(ง) เป็นนิติบุคคล ประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ที่หุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย เว้นแต่ กรณีนิติบุคคลที่ประสงค์จะขอรับใบอนุญาตผลิตสุราโดยอาศัยสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี หรือมีความผูกพันตามพันธกรณี ให้หุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นเป็นไปตามบทบัญญัติ และเงื่อนไขของสนธิสัญญานั้น

คุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตผลิตสุรา กรณีสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์ และกรณีสุรากลั่นชนิดสุราขาวที่ผลิตจากโรงงานสุราขนาดกลางต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อ

หนึ่งกรณีสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์ และกรณีสุรากลั่นชนิดสุราขาว ที่ผลิตจากโรงงานสุรา ขนาดเล็กตาม (ก) (ข) (ค) หรือ (ง) แล้วจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์ หรือสุรากลั่นชนิดสุราขาวที่ผลิตจากโรงงานสุราขนาดเล็กมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันที่ยื่นคำขอ ทั้งนี้ หากปรากฏว่าเคยมีประวัติการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิต จะขออนุญาตได้เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่พ้นโทษ หรือวันที่ชำระเงินค่าปรับตาม จำนวนที่เปรียบเทียบ แล้วแต่กรณีการนับระยะเวลาการถือครองใบอนุญาตหนึ่งปี ให้นำรวม ระยะเวลาการได้รับใบอนุญาตผลิตสุราแช่ที่มีใช้สุราแช่ชนิดเบียร์ หรือสุรากลั่นในชุมชนตาม กฎกระทรวงการอนุญาตผลิตสุรา พ.ศ. 2560 แล้วแต่กรณี ได้ด้วย

สถานที่ตั้งโรงงานสุราสำหรับโรงงานสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์ (ขนาดเล็ก และขนาดกลาง) ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(ก) ต้องแยกออกจากที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน

(ข) ต้องตั้งอยู่ในทำเล และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีพื้นที่เพียงพอที่จะผลิตสุราโดยไม่ก่อให้เกิดอันตราย เหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือความเสียหายต่อบุคคล หรือทรัพย์สิน ของผู้อื่น

สถานที่ตั้งโรงงานสุราสำหรับสุรากลั่นชนิดสุราขาว (ขนาดเล็ก และขนาด กลาง) ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(ก) ต้องแยกออกจากที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน

(ข) ต้องตั้งอยู่ในทำเล และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีพื้นที่เพียงพอที่จะผลิตสุราโดยไม่ก่อให้เกิดอันตราย เหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือความเสียหายต่อบุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่น

(ค) ต้องตั้งอยู่ห่างจากแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยเมตร

(ง) ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมตาม มาตรฐานที่กรมควบคุมมลพิษกำหนด

หลักเกณฑ์การก่อสร้างโรงงานสุรา

โรงงานสุราแช่ฯ และสุรากลั่นชนิดสุราขาว (ขนาดเล็ก และขนาดกลาง)

- ต้องเป็นไปตามแบบแปลนแผนผังที่ยื่นพร้อมการขออนุญาตผลิตสุรา และได้รับการอนุญาตแล้ว หากภายหลังประสงค์จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขแบบแปลนแผนผัง ให้ยื่นขออนุญาตต่อสรรพสามิตพื้นที่ที่โรงอุตสาหกรรมตั้งอยู่เป็นการล่วงหน้า เมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือแล้วจึงจะดำเนินการได้

โรงงานสุราแช่ฯ และสุรากลั่นชนิดสุราขาวขนาดกลาง

- ต้องล้อมรอบด้วยรั้วที่มั่นคงแข็งแรง และให้มีประตูเข้าออกเปิดใช้เพียงประตูเดียว กรณีจำเป็นต้องเปิดใช้ประตูมากกว่าหนึ่งประตู ให้ยื่นคำขอพร้อมทั้งแสดงเหตุผลความจำเป็นต่อสรรพสามิตพื้นที่เพื่อพิจารณาอนุญาต

- ต้องมีอาคาร หรือสถานที่สำหรับเก็บวัตถุดิบ อาคาร หรือสถานที่สำหรับเก็บภาชนะที่รองรับน้ำสุราที่ได้จากการผลิต อาคาร หรือสถานที่ที่ใช้สำหรับปรุงแต่งแรงแอลกอฮอล์ อาคาร หรือสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บสุรายังมิได้เสียภาษี โดยแยกเป็นสัดส่วนเฉพาะ

หลักเกณฑ์การติดตั้งเครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิตสุรา

โรงงานสุราแช่ที่ไม่ใช่เบียร์ (ขนาดเล็ก และขนาดกลาง)

- ต้องจัดให้มีภาชนะที่ใช้น้ำสุราที่ผลิตได้
- ต้องจัดให้มีภาชนะที่ใช้เก็บน้ำสุราสำเร็จรูป
- ต้องจัดให้มีภาชนะที่ใช้ปรุงแต่งแรงแอลกอฮอล์ของสุรา

ภาชนะดังกล่าวต้องมีรูปทรงถาวร และสามารถตรวจสอบปริมาตรความจุได้โดยให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทำเครื่องหมายแสดงระดับของปริมาตรความจุของภาชนะให้เห็นชัดเจนทุก ๆ ภาชนะ ห้ามมิให้บรรจุน้ำสุราในถุงพลาสติก หรือภาชนะอื่นใดที่มีขนาดบรรจุต่ำกว่า 20 ลิตร

คุณสมบัติของสุราที่ผลิตได้

กรณีการผลิตสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์

1. ต้องเป็นสุราแช่ที่มีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี หรือในกรณีที่ได้ผสมกับสุรากลั่นจะต้องมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี

2. ต้องผลิตสุราแช่ที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรฐานที่กรมสรรพสามิตกำหนดกรณีการผลิตสุรากลั่นชนิดสุราขาว

1. ต้องเป็นสุรากลั่นชนิดสุราขาว มีแรงแอลกอฮอล์ 28 30 35 และ 40 ดีกรี

2. ต้องผลิตสุราแช่ที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรฐานที่กรมสรรพสามิตกำหนด

ภาชนะบรรจุสุรา

- ผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตสุราจะต้องแจ้งชนิดกับขนาดความจุของภาชนะและส่งตัวอย่างภาชนะที่จะใช้บรรจุสุราตัวอย่างละ 1 ชนิด หรือขนาด ให้อธิบดีพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน จึงจะนำไปใช้ได้

- ภาชนะบรรจุสุราต้องมีความเหมาะสม สะอาด ปิดให้สนิท และไม่พบปฏิกิริยากับสุราที่บรรจุนั้น และในกรณีที่จะต้องปิดแอสแตมป์ จะต้องปิดแอสแตมป์ตามวิธีการที่กำหนดได้

เฉพาะสุราแช่ที่ไม่ใช่สุราแช่ชนิดเบียร์

- ภาชนะบรรจุสุรา ให้มีขนาดภาชนะบรรจุไม่ต่ำกว่า 0.175 ลิตร

เฉพาะสุรากลั่นชนิดสุราขาว

- ภาชนะบรรจุสุรา ให้มีขนาดภาชนะบรรจุ 0.330 ลิตร หรือ 0.625 ลิตรขึ้นไป
การนำสินค้าสุราออกจากโรงอุตสาหกรรมเพื่อจำหน่าย

- ต้องมีผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพสุรา

- ต้องแจ้งราคาขายปลีกแนะนำก่อนวันยื่นแบบรายการภาษี และชำระภาษี

- ต้องยื่นแบบรายการภาษี และชำระภาษีสุราก่อนนำสุราออกจากโรงอุตสาหกรรม

- ต้องยื่นคำขอรับแอสแตมป์สรรพสามิตไปปิดภาชนะบรรจุสุรา

- นำแสดมภ์สุราไปปิดภาชนะบรรจุสุราที่จะนำออกจากโรงอุตสาหกรรมให้ครบถ้วน โดยให้รับแสดมภ์สุราปิดภาชนะบรรจุสุราตามจำนวนที่ใช้ปิดภาชนะบรรจุสุราได้หมดในคราวเดียว โดยไม่มีแสดมภ์สุราคงเหลือเก็บไว้ในโรงอุตสาหกรรม

- การขีดฆ่า และปิดแสดมภ์สุรา ให้เป็นไปตามประกาศกรมสรรพสามิตว่าด้วยการใช้ การขีดฆ่า และการปิดแสดมภ์สุรารวมสำหรับสินค้าสุรา

- ในการขนย้ายสุรารออกจากโรงอุตสาหกรรม ให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจัดทำใบขนย้ายสุราตามแบบที่กำหนด

องค์การสุรา (2560) การผลิตแอลกอฮอล์โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติทางชีวเคมีหรือเรียกอีกอย่างว่าการผลิตไบโอเอทานอล (Bio Ethanol) เป็นการผลิตโดยใช้วัตถุดิบจากการเกษตรจำพวกน้ำตาล แป้ง เซลลูโลส สามารถแบ่งวัตถุดิบได้ 3 ประเภท ดังนี้

- วัตถุดิบประเภทแป้ง ได้แก่ ธัญพืช ข้าวเจ้า ข้าวสาลี ข้าวโพด ข้าวบาร์เลย์ ข้าวฟ่าง และพวกพืชหัว เช่น มันสำปะหลัง มันฝรั่ง มันเทศ

- วัตถุดิบประเภทน้ำตาล ได้แก่ อ้อย กากน้ำตาล บีตรูต ข้าวฟ่างหวาน

- วัตถุดิบประเภทเส้นใย ส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้จากผลผลิตทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ชานอ้อย ชังข้าวโพด ราข้าว เศษไม้ เศษกระดาษ ชี้อ้อย วัชพืช

ราชกิจจานุเบกษา (2567) ว่าด้วยกฎกระทรวงกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 39) พ.ศ. 2567 โดยกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิตใหม่ ดังนี้

ตาราง 2 การกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิตใหม่

รายการ	อัตราภาษี		
	ตามมูลค่า ร้อยละ	ตามปริมาณ	
		หน่วย	หน่วยละ-บาท
(1) สุราแช่			
(ก) ชนิดเบียร์	22	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	430
(ข) ชนิดไวน์ และสปาร์กลิงไวน์ ที่ทำจากองุ่น	5	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	1,000
(ค) ชนิดสุราแช่ผลไม้ที่มีส่วนผสม ขององุ่น หรือไวน์ที่ทำจากองุ่น ที่มีแรงแอลกอฮอล์เกิน 7 ดีกรี	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	900
(ง) ชนิดอื่น ๆ นอกจาก (ก) (ข) และ (ค)			
1) อุ กระแช่ สาโท หรือสุราแช่ พื้นเมืองอื่น และสุราแช่ที่ใช้ วัตถุดิบเป็นน้ำตาล หรือข้าว ที่มี แรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 7 ดีกรี	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	150
2) สุราแช่ที่มีการผสมสุรากลั่น และมีแรงแอลกอฮอล์เกิน 7 ดีกรี	10	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	255
3) สุราแช่อื่น ๆ นอกจาก 1) และ 2)	10	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	150

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการ	อัตราภาษี		
	ตามมูลค่า ร้อยละ	ตามปริมาณ	
		หน่วย	หน่วยละ-บาท
“(1/1) สุราแช่ที่ผลิตโดยมิใช่เพื่อการค้า			
(ก) ชนิดเบียร์	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	430
(ข) ชนิดไวน์ และสปาร์กลิงไวน์ ที่ทำจากองุ่น	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	1,000
(ค) ชนิดสุราแช่ผลไม้ ที่มี ส่วนผสมขององุ่น หรือไวน์ที่ทำ จากองุ่น ที่มีแรงแอลกอฮอล์เกิน 7 ดีกรี	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	900
(ง) ชนิดอื่น ๆ นอกจาก (ก) (ข) และ (ค)			
1) อุ กระแช่ สาโท หรือสุรา แช่พื้นเมืองอื่น และสุราแช่ที่ใช้ วัตถุดิบเป็นน้ำตาล หรือข้าว ที่มี แรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 7 ดีกรี	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	150
2) สุราแช่ที่มีการผสมสุรา กลั่น และมีแรงแอลกอฮอล์เกิน 7 ดีกรี	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	255
3) สุราแช่อื่น ๆ นอกจาก 1) และ 2)	0	ต่อปริมาณหนึ่งลิตรแห่ง แอลกอฮอล์บริสุทธิ์	150

ข้อ 4 ให้อยกเลิกความใน (1) (2) และ (3) ในประเภทที่ 17.01 ไนต์คลับ ดิสโกเธค ผับ
บาร์ ค็อกเทลเลาจน์ โดยให้หมายความรวมถึงสถานที่ที่จำหน่ายอาหาร และเครื่องดื่มที่มี

แอลกอฮอล์ โดยจัดให้มีการแสดงดนตรี หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิง ซึ่งปิดทำการหลังเวลา 24.00 นาฬิกา ตอนที่ 17 กิจการบันเทิง หรือหย่อนใจ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2563 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ตาราง 3 การกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560

รายการ	อัตราภาษี		
	ตามมูลค่า ร้อยละ	ตามปริมาณ	
		หน่วย	หน่วยละ-บาท
ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567			
“(1) รายรับของสถานที่สำหรับดื่มกิน และจัดให้มีดนตรีโดยใช้เครื่องเสียง หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงในไนต์คลับ ดิสโกเธค ผับ บาร์ หรือค็อกเทลเลาจน์	5	ตารางเมตร	0
(2) รายรับของสถานที่สำหรับดื่มกิน และจัดให้มีการแสดงดนตรี หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิง ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด	5	ตารางเมตร	0
(3) รายรับอื่น ๆ	0	ตารางเมตร	0

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการ	อัตราภาษี		
	ตามมูลค่า ร้อยละ	ตามปริมาณ	
		หน่วย	หน่วยละ-บาท
ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 เป็นต้นไป			
(1) รายรับของสถานที่สำหรับดื่มกิน และจัดให้มีดนตรีโดยใช้เครื่องเสียง หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงในไนต์คลับ ดิสโกเธค ผับ บาร์ หรือค็อกเทลเลาจน์	10	ตารางเมตร	0
(2) รายรับของสถานที่สำหรับดื่มกิน และจัดให้มีการแสดงดนตรี หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด	10	ตารางเมตร	0
(3) รายรับอื่น ๆ	0	ตารางเมตร	0

กรมสรรพสามิต (2567) ตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบมาตรการส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และการใช้จ่าย มาตรการดังกล่าวมีผลบังคับใช้เริ่มตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2567 มีรายละเอียดการจัดเก็บอัตราภาษีดังนี้

ไวน์ และฟรุตไวน์

- ไวน์ และสปาร์กลิ่งไวน์ที่ทำจากองุ่น เดิมเก็บภาษีตามมูลค่า ราคาขายปลีกแนะนำเกิน 1,000 บาท ที่ 10% และราคาขายปลีกแนะนำไม่เกิน 1,000 บาท ที่ 0% ปรับเป็นจัดเก็บอัตราเดียวที่ 5% และปรับลดอัตราภาษีตามปริมาณแอลกอฮอล์ จาก 1,500 บาทต่อลิตรที่ 100 ดีกรีเหลือ 1,000 บาทต่อลิตรที่ 100 ดีกรี

- พรุตไวน์ หรือสุราแช่ผลไม้ที่มีส่วนผสมขององุ่น หรือไวน์องุ่น เดิมเก็บภาษีตามมูลค่า ราคาขายปลีกแนะนำเกิน 1,000 บาท ที่ 10% และราคาขายปลีกแนะนำไม่เกิน 1,000 บาท ที่ 0% ปรับลดเหลือ 0% ทั้งหมด และอัตราภาษีตามปริมาณแอลกอฮอล์ เป็นอัตราเดิม 900 บาทต่อลิตร ที่ 100 ดีกรี

สุราแช่

- สุราแช่พื้นเมือง เช่น อุ กะแช่ สาโท ที่มีแอลกอฮอล์ไม่เกิน 7 ดีกรี เดิมเก็บภาษีตามมูลค่า ที่ 10% ปรับลดเหลือ 0% ขณะที่ภาษีตามปริมาณเก็บในอัตราเท่าเดิม 150 บาทต่อลิตร แอลกอฮอล์ที่ 100 ดีกรี

- สุราแช่ที่มีสุรากลั่นผสม และมีแอลกอฮอล์เกิน 7 ดีกรี ให้เก็บภาษีตามมูลค่า ที่ 10% เท่าเดิม และปรับขึ้นภาษีตามปริมาณจากเดิม 150 บาทต่อลิตรที่ 100 ดีกรีเป็น 255 บาทต่อลิตรแอลกอฮอล์ที่ 100 ดีกรี

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (2567) ข้อมูลการจดทะเบียนผู้ประกอบการ ในกลุ่มผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า พบว่า ผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่มีการจดทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และยังคงดำเนินกิจการอยู่ มีจำนวน 359 ราย จำแนกเป็น ผู้ประกอบการที่จดทะเบียนในกลุ่มการผลิตสุรากลั่น 300 การผลิตสุราผลไม้ (ไวน์) ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ที่อื่น 46 ราย การผลิตสุราผสม 10 ราย และการผลิตไวน์ผลไม้ (ยกเว้นองุ่น) 3 ราย

รพีภุมิ ลาภมาก (2567) ปี 2566 เครื่องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีปริมาณ การจำหน่ายในประเทศ 2,965.9 ล้านลิตร คิดเป็นมูลค่า 16,268.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยผลิตภัณฑ์หลักเป็นเบียร์ซึ่งมียอดจำหน่าย 2,181.6 ล้านลิตร คิดเป็นร้อยละ 73.5 ของปริมาณ จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ สุรา ร้อยละ 24.5 เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พร้อมดื่ม ร้อยละ 1.0 ไวน์ ร้อยละ 0.9% และน้ำผลไม้ที่ผ่านกระบวนการหมัก หรือบ่มกับยีสต์ ร้อยละ 0.1% ตามลำดับ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์หลัก ได้แก่ เบียร์ และสุรา โดยในปี 2566 ปริมาณการผลิตหดตัว ร้อยละ -4.9 ก่อนที่กลับมาขยายตัว ร้อยละ 6.2 YoY ในช่วง 9 เดือน

แรกในปี 2567 โดยคาดว่าทั้งปี 2567 ปริมาณการผลิตจะขยายตัวได้ ร้อยละ 6.0-7.0 แบ่งเป็น เบียร์ ปริมาณการผลิตหดตัว ร้อยละ -6.8 จากสินค้าคงคลังที่อยู่ในระดับสูง ส่งผลให้ผู้ผลิตลดปริมาณการผลิตเพื่อเร่งระบายสินค้าคงคลังที่ยังเหลืออยู่ แม้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเริ่มมีทิศทางฟื้นตัว นอกจากนี้ ยังเป็นผลจากต้นทุนการขนส่งที่เพิ่มสูงขึ้นตามราคาบรรจุภัณฑ์ (กระป๋องโลหะ และขวดแก้ว) กดดันให้ผู้ผลิตทยอยปรับราคาสินค้าขึ้น ร้อยละ 1.0-3.0 หลังจากที่ได้ชะลอการปรับราคาในปีก่อน อย่างไรก็ตาม ปริมาณการผลิตใน 9 เดือนแรกของปี 2567 กลับมาขยายตัว ร้อยละ 6.9 YoY เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่ฟื้นตัวดีขึ้นโดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวสำคัญที่เน้นตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ หลังจากที่มีการผลิตได้มีการระบายสินค้าคงคลังจนใกล้สู่ระดับปกติ โดยทั้งปี 2567 คาดว่าปริมาณการผลิตเบียร์มีแนวโน้มขยายตัว ร้อยละ 7.0-8.0 สุรา ปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.9 ตามทิศทางการฟื้นตัวของภาวะเศรษฐกิจ และการกลับมาให้บริการของธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจสนันทนาการมากขึ้น แม้สินค้าคงคลังจะยังอยู่ในระดับสูง แต่ผู้ผลิตยังไม่จำเป็นต้องลดการผลิตเพื่อเร่งระบายสินค้า เนื่องจากสุรามีระยะเวลาของการเก็บรักษาได้ยาวนานกว่าเบียร์ โดยปริมาณการผลิตยังคงขยายตัวต่อเนื่อง ร้อยละ 3.5 YoY ในช่วง 9 เดือนแรกของปี 2567 ตามการฟื้นตัวของกิจกรรมในภาคธุรกิจ และการท่องเที่ยว และคาดว่าปริมาณการผลิตสุราในปี 2567 มีแนวโน้มขยายตัว ร้อยละ 3.5-4.5

สาวิตรี อัจฉนาภรณ์กรชัย (2565) รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทยประจำปี พ.ศ. 2564 พบว่า ประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป 57 ล้านคนทั่วประเทศ เคยพบเห็นการขายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ให้เด็ก หรือเยาวชนอายุก่อนเกณฑ์ขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด (20 ปีบริบูรณ์) ร้อยละ 8.6 เป็นนักดื่มปัจจุบัน หรือผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือน ร้อยละ 28 สัดส่วนนักดื่มปัจจุบันสูงสุดอยู่ในประชากรกลุ่มวัยทำงานตอนต้น (อายุ 25-44 ปี) ร้อยละ 36.6 ความชุกของนักดื่มปัจจุบันต่ำสุดในกลุ่มเยาวชนอายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่จะซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ (อายุ 15-19 ปี) ร้อยละ 8.9 ประชากรไทยเคยได้รับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของตนเอง ร้อยละ 3.3 ปัญหาที่พบบ่อยที่สุด คือ ปัญหาด้านสุขภาพจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 2.8 โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานอายุ 45-59 ปี นอกจากนี้

นักตี๋มปัจจุบันเคยตี๋มสุราก่อน หรือระหว่างขับรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 31.6 นักตี๋มปัจจุบันที่เคยตี๋มแล้วขับฯ เคยประสบอุบัติเหตุจากการตี๋มแล้วขับของตนเอง ร้อยละ 7.6

กนิษฐา ไทยกล้า (2566) ได้ทำการสำรวจแบบเร่งด่วนผู้ผลิตขนาดเล็กจนถึงกลางทั้งที่ผลิตเพื่อการค้า และผลิตที่ไม่ใช่การค้า พบว่า ผู้ผลิตขนาดเล็กจนถึงกลางทั้งที่ผลิตเพื่อการค้า และผลิตที่ไม่ใช่การค้าทั้งหมด 20 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตสุราชุมชน (เหล้ากลั่น เหล้าขาว เหล้าต้ม น้ำขาว หรือสาโท) ร้อยละ 48.2 รองมา คือ คราฟต์เบียร์ ร้อยละ 23.8 เหล้าบ๊วย ร้อยละ 23.8 ไวน์ผลไม้ และสุราแช่ชนิดเบียร์ ตามลำดับ เกือบทุกรายใช้สถานที่ผลิตที่บ้านของตนเอง เหตุผลในการผลิต หรือกลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่ คือ ผลิตเพื่อตี๋มเอง รองมา คือ แจก หรือขายให้เพื่อน คนในครอบครัว ญาติ คนในหมู่บ้าน ลูกค้าทั่วไป ส่งให้ร้านขายของชำ ร้านเหล้าตอง ใช้ประกอบการทำพิธีกรรมในชุมชน ออกงานอีเวนต์ และหน่วยงานราชการทั้งใน และนอกพื้นที่ ตามลำดับ ผู้ผลิต สุรากลั่น (เหล้าต้ม) สุราขาว น้ำขาว สาโท เหล้าบ๊วย ไวน์ผลไม้ รับรู้ว่าประกาศกฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565 เป็นการรู้แบบผิวเผิน ไม่ได้สนใจในรายละเอียดเนื่องจากผลิตไม่เยอะ ส่วนใหญ่ไม่มีการขอใบอนุญาตผลิต หรือการแจ้ง (ผลิตเพื่อตี๋ม หรือขาย) เนื่องจากผลิตเพื่อตี๋มเอง ผลิตในปริมาณไม่มาก แบ่งขายในชุมชนบ้างเล็กน้อย การไปแจ้งมีเอกสารขั้นตอนที่มาก ให้ขึ้นอยู่กั้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยาก และกังวลเรื่องที่ต้องเสียภาษี โดยปกติมีวิธีการจัดการของเหลือจากการผลิตโดยไปใช้ในทางการเกษตร เช่น เป็นอาหารสัตว์ นำไปทำปุ๋ย เป็นต้น

กนิษฐา ไทยกล้า (2563) ลักษณะโรงกลั่นสุราที่สำรวจเป็นโรงกลั่นสุราที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตตามกฎหมาย ขายแบบทั้งตามระบบภาษี และขายเถื่อน สถานที่ตั้งเปิดเผย เข้าถึงง่าย และโรงกลั่นสุราเถื่อน ผลิต และขายแบบผิดกฎหมาย ตั้งอยู่ในสถานที่ปกปิด เข้าถึงยาก เช่น ในสวน ไนไร่ หรือบางรายแอบซ่อนอยู่ภายในบ้าน หรือหลังบ้าน มีการปิดบัง ซ่อนเร้นไม่สามารถมองเห็นได้ รูปแบบ กระบวนการผลิตสุรากลั่นของแต่ละภูมิภาคไม่มีความแตกต่างกันโดยจะต่างกันตรงวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ใช้ข้าวเหนียว และลูกแป้ง (แป้งเชื้อเหล้า) เป็นวัตถุดิบสำคัญ สำหรับของภาคใต้ใช้น้ำตาลโตนดเป็นวัตถุดิบสำคัญ

เช่นเดียวกับต้นทุนการผลิตที่ต่างกัน หรือเพิ่มขึ้นจากการผลิต และขายแบบเถื่อน คือ ค่าบรรจุภัณฑ์ เช่น ขวดเปล่า ฝาจับ กล่องกระดาษ ฉลาก (ตรายี่ห้อ) และอากรแสตมป์สำหรับ 30 ดีกรี 35 ดีกรี 40 ดีกรี ต้นทุนวัตถุดิบ และเชื้อเพลิงไม่ต่างกัน ต้นทุนน้ำสุรากลั่นแบบเถื่อนประมาณลิตรละ 30 – 53 บาท สามารถขายได้ถูกกว่า ผู้ซื้อได้ปริมาณน้ำสุราที่มากกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนเงินที่จ่าย

กนิษฐา ไทยกล้า (2561) คราฟต์เบียร์ที่จำหน่ายในประเทศไทยส่วนใหญ่นำเข้ามาจากต่างประเทศซึ่งรวมถึงคราฟต์เบียร์ที่ผู้ผลิตเป็นคนไทยไปตั้งโรงงานหรือจ้างให้ต่างประเทศผลิตแล้วนำเข้าจำหน่ายในประเทศแบบถูกกฎหมายจุดจำหน่ายคราฟต์เบียร์แบบที่มีที่นั่งดื่มมีแนวโน้มขยายตัวมาก มีการจัดกิจกรรมทางการตลาดเช่น การให้ส่วนลดการแถม การให้ชิม การให้ความรู้ การจัดแสดงสินค้า การจำหน่ายคู่มือส่วนลด การสะสมแต้ม เป็นต้น มีการส่งเสริมการตลาดผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีบางส่วนที่ผลิต คราฟต์เบียร์เองแล้วจำหน่ายภายในพื้นที่ซึ่งจัดว่าผิดกฎหมายโดยช่วงเวลาในการจำหน่ายมีทั้งที่จำหน่ายในช่วงเวลาที่กฎหมายห้ามจำหน่าย ทิศทางของคราฟต์เบียร์ในสังคมไทยที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น กลุ่มผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มกัน แลกเปลี่ยนความรู้กระบวนการผลิตวัตถุดิบ รวมถึงความพยายามเรียกร้องให้สามารถผลิตเบียร์ในประเทศได้

กนิษฐา ไทยกล้า (2558) บริบททางสังคมวัฒนธรรม การเป็นครอบครัวเดียวกัน เครือข่ายญาติ เพื่อนบ้าน ความคุ้นเคยการรู้จักมักจี่กัน เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดช่วงเวลารูปแบบการจำหน่าย และกลไกทางด้านราคาของสุรากลั่นชุมชน ผู้บริโภคที่เป็นลูกค้าประจำสามารถซื้อสุรากลั่นชุมชนได้ตลอดเวลาแม้กระทั่งในช่วงเวลาที่ห้ามจำหน่าย สุรากลั่นชุมชนที่จำหน่าย ณ ที่โรงกลั่นให้แก่ลูกค้ารายย่อยในชุมชนเป็นการจำหน่ายในลักษณะของสุราที่ไม่ได้ติดอากรแสตมป์บรรจุในถุงพลาสติกใสใช้หนังยางรัด หรือบรรจุในขวดน้ำพลาสติกในราคา 20 - 30 บาท ในขณะเดียวกันเนื่องจากเป็นโรงกลั่นสุราชุมชนที่ทำการจดทะเบียนกับทางกรมสรรพสามิต ดังนั้น สุราที่กลั่นได้ก่อนที่จำหน่ายจำเป็นต้องติดอากรแสตมป์ที่ภาชนะบรรจุ ในความเป็นจริงโดยสัดส่วนสุราติดแสตมป์ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นสัดส่วนเท่าไรเมื่อเทียบกับปริมาณสุราที่ผลิต

ได้ กลไกทางด้านภาษีอากรไม่อาจบังคับใช้ในพื้นที่ชุมชน หรือกับผู้ประกอบการโรงกลั่นสุราชุมชน ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการปรับเพิ่มราคาภาษีอากรยิ่งทำให้เกิดช่องว่างของการจำหน่ายมากยิ่งขึ้นแทนที่เมื่อกลไกทางด้านภาษีจะส่งผลต่อราคาสุรา และผลกระทบจะไปให้ผู้บริโภคที่ต้องจ่ายเงินค่าสุราที่เพิ่มขึ้นกลับกลายเป็นว่าโรงกลั่นสุราชุมชนยอมรับส่วนต่างของค่าอากรแสดมปีด้วยการเพิ่มยอดจำหน่ายสุราเดือนมากยิ่งขึ้น และเปิดช่องทางการจำหน่ายด้วยการของการนำสุราเดือนจากต่างถิ่นเข้ามาจำหน่ายเพื่อลดต้นทุนในการผลิตลง หรือเปลี่ยนสภาพจากผู้ผลิตเป็นผู้นำเข้าสุราเดือนจากต่างถิ่นมาจำหน่าย โดยสามารถรักษาลูกค้าประจำ และไม่มีต้นทุนเพิ่มขึ้น

ปรัชญา ปิยะรังษี (2554) รายงานเหตุผลในการดื่มสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่เชียงใหม่ ส่วนใหญ่เพื่อผ่อนคลาย หรือพักผ่อนหลังเลิกงานมากกว่าร้อยละ 40 โดยเป็นผู้ตัดสินใจเลือกซื้อสุราเอง ร้อยละ 86.5 ดื่มสุรากลั่นชุมชนเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 57.5 โดยส่วนใหญ่ดื่มจากร้านขายสุราแบ่งขาย หรือร้านเหล้าตอง เนื่องจากมีราคาถูก และช่วยอุดหนุนผลิตภัณฑ์ในชุมชน โดยส่วนใหญ่ดื่ม 28 ดีกรี (ร้อยละ 64.5) ทั้งนี้ให้ความสำคัญด้านราคามากกว่าด้านการจัดจำหน่าย

การทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศ: บทเรียนและมุมมองจากประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

เพื่อให้การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายในประเทศไทยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การศึกษาเปรียบเทียบกับงานวิจัยจากต่างประเทศที่มีบริบทใกล้เคียงกันถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเทศที่เคยมีการผ่อนคลายหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับครัวเรือนหรือระดับชุมชน หนึ่งในงานวิจัยที่เป็นที่รู้จักและมีความเกี่ยวข้องสูงคือบทความของ Michael McCullough และคณะ (2019) เรื่อง “Learning by Brewing: Homebrewing Legalization and the Brewing Industry” ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *Contemporary Economic Policy* การศึกษานี้ได้สำรวจผลกระทบที่น่าสนใจจากการอนุญาตให้มีการผลิตเบียร์โฮมบรูว์ (Homebrewing) อย่างถูกกฎหมายในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเคยถูกจำกัดอย่างเข้มงวดในอดีต ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและพบว่า การเปลี่ยนแปลงกฎหมายดังกล่าวไม่ได้นำไปสู่การลดลงของยอดขายเบียร์จากโรงงานขนาดใหญ่

แต่อย่างใด ตรงกันข้าม กลับเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของอุตสาหกรรม เบียร์คราฟต์ (Craft Beer) และโรงเบียร์ขนาดเล็กจำนวนมากในเวลาต่อมา ข้อค้นพบสำคัญ คือ การที่บุคคลทั่วไปสามารถทดลองผลิตเบียร์เองได้ที่บ้าน ได้สร้างความสนใจ ความรู้ ความเข้าใจ และความชื่นชมในกระบวนการผลิตเบียร์ ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้บริโภคที่มีความสนใจ ในเบียร์ที่มีความหลากหลาย มีคุณภาพสูง และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น นอกจากนี้ การวิจัย ยังชี้ให้เห็นว่าการผ่อนคลายกฎหมายเช่นนี้อาจส่งผลให้เกิด **นวัตกรรมในอุตสาหกรรมเบียร์ โดยรวม** และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในระดับท้องถิ่น เช่น การเปิดร้านขายอุปกรณ์ สำหรับโฮมบรูว์ การจัดเวิร์คช็อปสอนทำเบียร์ หรือการเกิดร้านค้าที่เน้นจำหน่ายเบียร์คราฟต์ ท้องถิ่น (McCullough et al., 2019)

บทเรียนจากงานวิจัยของงานวิจัยดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาในบริบท ของประเทศไทย เพราะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างสรรค์และพัฒนาอุตสาหกรรม ที่เกิดจากการผ่อนคลายข้อจำกัดทางกฎหมาย การอนุญาตให้สุราชุมชนผลิตได้ง่ายขึ้น อาจไม่เพียง ส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยเท่านั้น แต่ยังอาจกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ นวัตกรรม และ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์สุราในประเทศไทยโดยรวม อย่างไรก็ตาม การนำบทเรียนนี้มา ปรับใช้จำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ระหว่างสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย เพื่อให้สามารถคาดการณ์ผลกระทบได้อย่างแม่นยำและ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของไทย

การผลิตแอลกอฮอล์ของภาคเอกชนขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นในประเทศอื่น:

นอกเหนือจากกรณีศึกษาของสหรัฐอเมริกา การพิจารณางานวิจัยจากประเทศอื่น ๆ ที่มี นโยบายส่งเสริมการผลิตแอลกอฮอล์ขนาดเล็กในระดับท้องถิ่น จะช่วยเสริมมุมมองและบทเรียนที่ หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่มีวัฒนธรรมการผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พื้นเมืองที่ แข็งแกร่ง หรือมีการผ่อนคลายกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนผู้ผลิตรายย่อย:

- ยุโรป: ไวน์ ไชเดอร์ และสุรากลั่นท้องถิ่น หลายประเทศในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และสหราชอาณาจักร มีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการผลิตไวน์ ไชเดอร์ (cider) และสุรากลั่นท้องถิ่น (distilled spirits) ในระดับครัวเรือนและขนาดเล็ก กฎระเบียบของสหภาพยุโรปมักจะอนุญาตให้มีการผลิตเครื่องดื่มเหล่านี้ภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ซึ่งมักจะเอื้อต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและส่งเสริมเศรษฐกิจชนบท

- ประเทศฝรั่งเศส: การผลิตไวน์ในระดับเล็ก (เช่น “vins de garage”) หรือ “eaux-de-vie” (สุรากลั่นจากผลไม้) ในท้องถิ่นได้รับอนุญาตภายใต้ข้อกำหนดที่ซับซ้อน แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท งานวิจัยของ Etienne Delay และคณะในปี 2015 ชี้ให้เห็นว่านโยบายที่เอื้อต่อผู้ผลิตรายย่อยเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการรักษาสายพันธุ์องุ่นท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงไวน์ และการสร้างงานในชนบท (Delay et al., 2015)

- สหราชอาณาจักร: การเติบโตของโรงบ่มเบียร์คราฟต์ขนาดเล็ก (microbreweries) และโรงกลั่นจิน (gin distilleries) ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่สนับสนุนการผลิตขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับลดภาษีสรรพสามิตสำหรับผู้ผลิตรายย่อย (Progressive Beer Duty) ได้กระตุ้นให้เกิดการลงทุนและการสร้างสรรค์นวัตกรรมในอุตสาหกรรมเบียร์คราฟต์อย่างมหาศาล ผลที่ตามมาคือความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้กับเบียร์ และการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมโรงบ่มเบียร์ (Shumar & Mitman, 2023)

- ไอร์แลนด์และสกอตแลนด์: การผลิตวิสกี้และสุราพื้นเมืองในระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจมายาวนาน การผ่อนปรนกฎหมายบางส่วนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้ส่งเสริมให้มีโรงกลั่นขนาดเล็กเกิดขึ้นใหม่ โดยเน้นไปที่การผลิตวิสกี้คราฟต์หรือจินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและสร้างงานในพื้นที่ห่างไกล (Moving Spirits, 2024)

- เอเชีย: สุราพื้นบ้านและภูมิปัญญาดั้งเดิม หลายประเทศในเอเชียมีวัฒนธรรมการผลิตสุราพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และกำลังเผชิญกับการปรับตัวทางกฎหมายเพื่อรองรับการผลิตเหล่านี้

- ญี่ปุ่น: การผลิตสาเก (Sake) และโชจู (Shochu) ในระดับท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์ยาวนาน โดยมี “จิสากะ” (Jizake) หรือสาเกท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมอาหารและการท่องเที่ยว แม้จะมีภาวะเบียร์ที่เข้มงวด แต่รัฐบาลญี่ปุ่นก็มีนโยบายสนับสนุนผู้ผลิตสาเกขนาดเล็กที่มีความมุ่งมั่นในการรักษาวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมและใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ซึ่งช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชนบทและรักษาภูมิปัญญาการผลิต

- เวียดนาม: สุราพื้นบ้านหลายชนิด เช่น รุโอ่วกว่าว (Rượu Gạo) หรือเหล้าข้าว มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมทางสังคม รัฐบาลเวียดนามได้เริ่มพิจารณานโยบายที่จะนำการผลิตสุราพื้นบ้านเหล่านี้เข้าสู่ระบบอย่างเป็นทางการมากขึ้น เพื่อควบคุมคุณภาพและเก็บภาษี แต่ก็พยายามรักษาสมดุลกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยในเวียดนามชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของสุราพื้นบ้านในการเป็นผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ก็เน้นย้ำถึงความท้าทายในการควบคุมคุณภาพและสุขอนามัย

การศึกษาเปรียบเทียบจากประเทศเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึง **ผลกระทบที่หลากหลาย** ที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน การสร้างงาน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การรักษามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิม รวมถึงความท้าทายในการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค การเข้าใจบทเรียนจากประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนากฎหมายและนโยบายที่เหมาะสม โดยเรียนรู้จากความสำเร็จและความท้าทายที่ประเทศอื่น ๆ เคยเผชิญมา

การทบทวนทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง: การทำความเข้าใจมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของ สุรา/สุราชุมชน

การศึกษาเรื่องสุราและสุราชุมชนในประเทศไทยจะขาดความสมบูรณ์ไปไม่ได้ หากปราศจากการทำความเข้าใจในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมความหมาย บทบาท และพฤติกรรมการบริโภคสุราในสังคมไทย การทบทวนทฤษฎีและแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความลึกซึ้ง รอบด้าน และสามารถเชื่อมโยงผลกระทบทางกฎหมายกับบริบททางสังคมได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

1. สัญลักษณ์และความหมายของสุรา/สุราชุมชน: การเป็นอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรม

สุรา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สุราชุมชน หรือ เหล้าพื้นบ้าน ไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ผลิตเพื่อการบริโภคเท่านั้น หากแต่ยังถูกมองว่าเป็น สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) ที่มองว่าวัตถุหรือปรากฏการณ์ทางสังคมมีความหมายที่ถูกสร้างขึ้นและตีความโดยผู้คนในสังคมผ่านปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ร่วมกัน (Blumer, 1969) สำหรับสุราชุมชนในประเทศไทย สิ่งนี้ปรากฏชัดเจนในหลายมิติ:

- การเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP): สุราชุมชนจำนวนมากได้รับการส่งเสริมภายใต้โครงการ OTOP ของรัฐบาล ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และศักยภาพของแต่ละท้องถิ่น การที่สุราชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ OTOP ไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมในมิติเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการรับรองและยกย่องคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความคิดสร้างสรรค์ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างแบรนด์และเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของชุมชน

- เหล้าพื้นบ้านกับวิถีชีวิตและพิธีกรรม: สุราพื้นบ้านมักถูกผลิตขึ้นเพื่อใช้ในหลากหลายโอกาส ทั้งในพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น การเฉลิมฉลอง งานเลี้ยงสังสรรค์ในชุมชน หรือแม้กระทั่งเป็นเครื่องดื่มประจำวันของผู้คนในบางพื้นที่ การผลิตและการบริโภคเหล้า

พื้นบ้านจึงผูกโยงกับความสัมพันธ์ทางสังคม การเสริมสร้างความผูกพันในชุมชน และการแสดงออกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ผลการศึกษาในหัวข้อ Whiskey : Role in Isan society การนำสุราพื้นบ้านมาใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ การเป็นเครื่องดื่มต้อนรับแขก หรือการใช้ในพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางวัฒนธรรมอันลึกซึ้งของสุรา (Rakpratet et al., 2022) การทำความเข้าใจมิติเหล่านี้จะช่วยให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ส่งเสริมการผลิตสุราชุมชนนั้น อาจส่งผลกระทบต่อความหมาย การใช้งาน และบทบาทของสุราในบริบททางสังคมได้อย่างไร ทั้งในแง่ของการส่งเสริมและบิดเบือน

- มิติทางเศรษฐกิจสังคม: สุราชุมชนยังเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกวัตถุดิบ ผู้ผลิต และผู้จัดจำหน่าย การพัฒนาสุราชุมชนจึงเป็นหนทางหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจฐานราก และกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

การวิเคราะห์สัญลักษณ์และความหมายของสุรา/สุราชุมชนอย่างลึกซึ้ง จะช่วยให้เห็นถึง **คุณค่าที่นอกเหนือจาก** มิติทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา บรรพบุรุษ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การละเลยมิติเหล่านี้ อาจทำให้การประเมินผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายไม่สมบูรณ์และมองข้ามคุณูปการที่สำคัญของสุราชุมชน

2. รูปแบบการดื่มของคนไทยและผลกระทบจากกฎหมายที่เปลี่ยนไป: การวิเคราะห์เชิงพฤติกรรมการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการผ่อนคลายกฎหมายเกี่ยวกับสุรา การวิเคราะห์ควรครอบคลุมถึงแนวโน้มและรูปแบบการดื่มที่หลากหลาย:

- แนวโน้มการดื่มโดยรวม: การศึกษาข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทย เช่น ปริมาณการดื่มต่อหัวประชากร, ความถี่ในการดื่ม, และประเภทของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ได้รับความนิยม (เช่น เบียร์ สุราขาว ไวน์) จะช่วยให้เห็นภาพรวมของ

พฤติกรรมการณ์การบริโภคก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ข้อมูลเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นเส้นฐานสำหรับการเปรียบเทียบผลกระทบหลังจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

- รูปแบบและโอกาสในการดื่ม: การทำความเข้าใจว่าคนไทยดื่มสุราในสถานการณ์และโอกาสใดบ้าง เช่น ดื่มเพื่อเข้าสังคมและสังสรรค์, ดื่มในเทศกาลและงานเฉลิมฉลอง, ดื่มในชีวิตประจำวันหลังจากเลิกงาน, หรือดื่มเพื่อคลายเครียดหรือแก้ปัญหา จะช่วยให้สามารถคาดการณ์ผลกระทบของการเข้าถึงสุราชุมชนที่ง่ายขึ้นต่อรูปแบบการดื่มในแต่ละกลุ่มประชากร ตัวอย่างเช่น หากสุราชุมชนกลายเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและมีราคาถูกลง อาจส่งผลให้รูปแบบการดื่มเปลี่ยนไป เช่น มีการดื่มบ่อยขึ้นในชีวิตประจำวัน หรือมีการบริโภคในปริมาณที่มากขึ้นในแต่ละครั้ง

- ข้อมูลเชิงปริมาณก่อนและหลังกฎหมายเปลี่ยน: การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นรูปธรรม เช่น จำนวนผู้ผลิตสุราชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ก่อนและหลังการประกาศกฎกระทรวง จะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในภาคการผลิต นอกจากนี้ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการผลิตและจำหน่ายสุราชุมชนที่เพิ่มขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของสุราชุมชน จะช่วยเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตของตลาดและการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นรูปธรรม การใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time-series data) หรือการศึกษาเปรียบเทียบก่อน-หลัง (Before-and-After study) จะเป็นวิธีที่เหมาะสมในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจบริบทเชิงคุณภาพของพฤติกรรมการณ์การดื่ม จะช่วยให้การศึกษาเห็นภาพที่ชัดเจนว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการณ์การผลิตและการบริโภคอย่างไร และส่งผลต่อสังคมในวงกว้างอย่างไร การขาดข้อมูลส่วนนี้จะทำให้การประเมินผลกระทบไม่สมบูรณ์และขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ในการสนับสนุนข้อสรุป

ผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย: ความท้าทายด้านสาธารณสุข

นอกเหนือจากผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม การพิจารณา **ผลกระทบทางสุขภาพ** ที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราและแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการผลิตและการบริโภคสุราชุมชน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ การเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ง่ายขึ้น โดยเฉพาะสุราชุมชนที่อาจมีลักษณะเฉพาะตัว อาจนำมาซึ่งความท้าทายด้านสาธารณสุขหลายประการที่ต้องได้รับการเฝ้าระวังและจัดการอย่างเหมาะสม

1. การเพิ่มขึ้นของภาวะพิษสุรา (Alcohol Poisoning) และความเสี่ยงจากสารปนเปื้อน:

ภาวะพิษสุราเฉียบพลันเป็นปัญหาสาธารณสุขที่ร้ายแรง ซึ่งเกิดจากการบริโภคแอลกอฮอล์ในปริมาณที่มากเกินไปและรวดเร็วเกินกว่าที่ร่างกายจะสามารถเผาผลาญได้ทัน การเข้าถึงสุราที่ง่ายขึ้น โดยเฉพาะสุราชุมชน ซึ่งอาจมี ระดับแอลกอฮอล์ที่หลากหลายและบางครั้งไม่สามารถควบคุมคุณภาพได้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงขาดฉลากที่แสดงข้อมูลส่วนประกอบและปริมาณแอลกอฮอล์ที่ชัดเจน อาจเพิ่มความเสี่ยงของการเกิดภาวะพิษสุราได้

งานวิจัยจากองค์การอนามัยโลก (WHO) และหน่วยงานด้านสาธารณสุขทั่วโลก ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเพิ่มขึ้นของการบริโภคแอลกอฮอล์โดยรวมสัมพันธ์โดยตรงกับการเพิ่มขึ้นของกรณีพิษสุราเฉียบพลัน รวมถึงการบาดเจ็บและอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับการดื่ม เช่น อุบัติเหตุบนท้องถนน การหกล้ม หรือการทำร้ายร่างกายผู้อื่น (World Health Organization, 2018; สสส., 2567) หากการผ่อนคลายนโยบายนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้บริโภคสุรา โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เช่น เยาวชนที่อาจเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ผู้ที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคอย่างปลอดภัย หรือผู้ที่มีแนวโน้มติดสุรา โอกาสที่จะเกิดภาวะพิษสุราและการเข้ารับการรักษาในห้องฉุกเฉินย่อมสูงขึ้น

นอกจากนี้ สุราชุมชนบางชนิดอาจมีส่วนผสมที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือมีกระบวนการผลิตที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งอาจทำให้เกิดสารปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เช่น เมทานอล

ซึ่งสามารถก่อให้เกิดพิษร้ายแรงถึงขั้นตาบอดหรือเสียชีวิตได้หากบริโภคเข้าไปในปริมาณเล็กน้อย (ศูนย์พิษวิทยา โรงพยาบาลรามาธิบดี, 2567) หรือสารพอร์มาลดีไฮด์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างร้ายแรง การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพจึงต้องพิจารณาถึงประเด็นด้านคุณภาพ การควบคุมมาตรฐาน และความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุราชุมชนอย่างเข้มงวด รวมถึงการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมฉบับนี้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนและผลกระทบในมิติที่หลากหลายของการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราและสุราชุมชนในประเทศไทย โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมการวิเคราะห์กฎหมายเชิงลึก การถอดบทเรียนจากงานวิจัยและประสบการณ์ในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศที่มีบริบทการผลิตแอลกอฮอล์ขนาดเล็กในท้องถิ่น การทำความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสุรา/สุราชุมชนในประเทศไทย และการประเมินผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและรอบด้าน

การบูรณาการข้อมูลและมุมมองจากสาขาวิชาที่หลากหลาย ทั้งนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และสาธารณสุข จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์ สามารถนำเสนอข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ยั่งยืน และการส่งเสริมการบริโภคสุราอย่างรับผิดชอบในสังคมไทย เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการปกป้องสุขภาพของประชาชน

การศึกษาต่อไปจึงควรเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างพิถีพิถัน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตัวอย่างเช่น การสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการสุราชุมชน ผู้บริโภค และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคสุรา รวมถึงการติดตามข้อมูลด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่อง การดำเนินการวิจัยในลักษณะนี้จะช่วยให้สามารถยืนยันและเสริมสร้างความเข้าใจในผลกระทบที่แท้จริงจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายได้อย่างแม่นยำและเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา นโยบายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการกับประเด็นที่ซับซ้อนนี้

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ด้านบุคคล ผู้ผลิตสุรา เจ้าหน้าที่สรรพสามิต เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำ หรือแกนนำชุมชน ภาคประชาสังคม และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ที่ศึกษา

ด้านเนื้อหา

1. การสำรวจการเปลี่ยนแปลงของการผลิต จำหน่าย ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม เริ่มตั้งแต่การขอใบอนุญาต สถานที่ ประเภทเครื่องตีแอลกอฮอล์ที่ผลิต กระบวนการผลิตทั้งผลิตเพื่อขาย และผลิตที่มีไว้เพื่อขาย แลกเปลี่ยน (ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ ขั้นตอน กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพ การบรรจุ) เป็นต้น

2. พฤติกรรมการดื่มสุรา การเข้าถึงสุรา (การพบเห็นผู้ผลิต การซื้อ การดื่มเหล้ากินเอง) ทักษะคิดต่อการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราพื้นบ้าน/ชุมชน

3. ช่องว่าง ความท้าทาย การนำนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุรา และประสิทธิผลของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราทั้งด้านการอนุญาตผลิต การอนุญาตจำหน่าย ภาษีของประเภทสุราพื้นบ้าน/ชุมชน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่าง ๆ ดังนี้

- 2 พฤศจิกายน 2565 มีผลบังคับใช้กฎกระทรวงใหม่ที่ “ปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน” เพื่อสนับสนุนการผลิตในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้โรงเบียร์ขนาดเล็กสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องมีทุนจดทะเบียน หรือข้อกำหนดกำลังการผลิต สำหรับสุรากลั่น และสุราแช่ขนาดเล็ก ยังคงหลักเกณฑ์เดิม แต่อนุญาตให้ขยายขนาดกำลังการผลิตได้หากปฏิบัติตามกฎหมายภาษีสรรพสามิตเป็นเวลา 1 ปี

- 23 กุมภาพันธ์ 2567 มีผลบังคับใช้กฎกระทรวงใหม่ในการปรับ

โครงสร้างภาษีสรรพสามิต การลดภาษีสำหรับไวน์ผลไม้ และสุราแช่พื้นบ้าน เพื่อสนับสนุน
อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การลดอัตราภาษีสรรพสามิตสำหรับกิจการสถานบันเทิง เช่น ไนต์คลับ ผับ
และบาร์

ด้านพื้นที่ การศึกษานี้ดำเนินการเก็บข้อมูล 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง
และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นิยามศัพท์

- สุรา หมายถึง เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภท เช่น สุราแช่ สุรากลั่น สาโท ไวน์
คราฟต์เบียร์ น้ำข้าว กระแช่ เป็นต้น) ที่มีการผลิต และจำหน่ายในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งที่ผลิต
เพื่อการค้า และที่ไม่ใช่การค้า ซึ่งหมายความรวมถึงวัตถุดิบทั้งหลาย หรือของผสมที่มีแอลกอฮอล์ซึ่ง
สามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับ น้ำสุรา หรือซึ่งดื่มกินไม่ได้แต่เมื่อได้ผสมกับน้ำ หรือของเหลว
อย่างอื่นแล้วสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา

- สุราชุมชน หรือสุราพื้นบ้าน หมายถึง สุรากลั่นชนิดสุราขาวที่มีแรงแอลกอฮอล์ 28,
30, 35 และ 40 ดีกรี และต้องมีปริมาณเมทิลแอลกอฮอล์ และสารต่างๆ ไม่เกินมาตรฐาน
ที่กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนด

- สุราแช่ชุมชน (สุราแช่ และผลิตภัณฑ์) หมายความว่า สุราแช่ชนิดสุราผลไม้ สุราแช่
พื้นเมือง และสุราแช่อื่น นอกจากเบียร์

- สุราแช่พื้นเมือง หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่น เช่น กระแช่ หรือน้ำตาลเมา ซึ่งทำ
จากวัตถุดิบจำพวกน้ำตาล และ อุ น้ำข้าว หรือสาโท ซึ่งทำจากวัตถุดิบจำพวกข้าว ซึ่งหมักกับเชื้อ
สุราแล้วมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี

- สุราแช่ชนิดสุราผลไม้ หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่น ซึ่งทำจากวัตถุดิบจำพวกผลไม้
หรือน้ำผลไม้ ซึ่งหมักกับเชื้อสุราแล้ว มีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี

- สุราแช่อื่น หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่น นอกจากสุราแช่ชนิดสุราผลไม้ สุราแช่พื้นเมือง ซึ่งทำจากวัตถุดิบวัตถุดิบใด ๆ ก็ตามที่เป็นผลผลิตใด ๆ ก็ตามภายในประเทศไทย ซึ่งหมักกับเชื้อสุราแล้ว มีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี

- การผลิต หมายถึง กลุ่มผู้ผลิต หรือขนาดการผลิตตามกฎหมายการผลิสุรา พ.ศ. 2565 ซึ่งแบ่งเป็น

1) สุราชุมชนขนาดเล็กทั้งสุราแช่ หรือสุรากลั่นชุมชน (ที่ใช้เครื่องจักรที่มีกำลังรวม หรือกำลังเทียบเท่าต่ำกว่าห้าแรงม้า หรือใช้คนงานน้อยกว่าเจ็ดคน หรือกรณีใช้ทั้งเครื่องจักรและคนงาน เครื่องจักรมีกำลังรวม หรือกำลังเทียบเท่าต่ำกว่าห้าแรงม้า และคนงานมีจำนวนน้อยกว่าเจ็ดคน)

2) การผลิตเพื่อขาย ณ สถานที่ผลิต (Brewpub)

3) การผลิตของบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่เพื่อขาย แลกเปลี่ยน หรือดำเนินการอื่นใด โดยได้รับประโยชน์ตอบแทน

4) การผลิตขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องจักรที่มีกำลังรวม หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าแรงม้าแต่น้อยกว่าห้าสิบแรงม้า หรือใช้คนงานตั้งแต่เจ็ดคนแต่น้อยกว่าห้าสิบคน หรือกรณีใช้ทั้งเครื่องจักร และคนงาน เครื่องจักรมีกำลังรวม หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าแรงม้าแต่น้อยกว่าห้าสิบแรงม้า และคนงานมีจำนวนตั้งแต่เจ็ดคนแต่น้อยกว่าห้าสิบคน

5) การผลิตขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องจักรที่มีกำลังรวม หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าสิบแรงม้า หรือใช้คนงานตั้งแต่ห้าสิบคน หรือกรณีใช้ทั้งเครื่องจักร และคนงาน เครื่องจักรมีกำลังรวม หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าสิบแรงม้า และคนงานมีจำนวนตั้งแต่ห้าสิบคน

- การจำหน่าย หมายถึง รวมความหมายตั้งแต่ภาชนะ และฉลากปิดภาชนะ การจำหน่ายทั้งปลีก และส่ง แบบมีอากรแสตมป์ และการจำหน่ายแบบไม่มีอากรแสตมป์

- การบรรจุ หมายถึง การนำสุราผลิตเสร็จแล้วไปบรรจุภาชนะเพื่อจำหน่าย หรือจ่ายแจก

- การเข้าถึง หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้นหา วิธีการได้มา และการซื้อสุรา

- พฤติกรรมการดื่ม หมายถึง รูปแบบ วิธีการดื่ม ความถี่ และปริมาณการดื่มสุรา

รูปแบบการศึกษา

รูปแบบวิธีการศึกษาดำเนินงานในครั้งนี้ เป็นการสำรวจวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสำรวจเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ

ประชากร จำนวนขนาดตัวอย่าง และการเลือกตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ประกอบด้วย ผู้ผลิตขนาดเล็กจนถึงกลางทั้งที่ผลิตเพื่อการค้า และผลิตที่ไม่ใช่การค้า ผู้จำหน่าย เจ้าหน้าที่สรรพสามิต เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำ หรือแกนนำ ชุมชน และประชาชนอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่อาศัยในพื้นที่ที่ศึกษา

จำนวนขนาดตัวอย่าง และการเลือกตัวอย่าง

คำนวณจำนวนตัวอย่าง ประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป 54,450,195 คน สัดส่วนนักดื่ม ปัจจุบัน ร้อยละ 28 ความคลาดเคลื่อน 0.02 design effect 1.4 ระดับความมั่นใจ ร้อยละ 95 ได้ตัวอย่างอายุ 18 ปีขึ้นไป 1,210 คน

วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายขั้นตอน (Stratified Multi-stages Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

- เกณฑ์หลัก ประกอบด้วย มีการผลิตสุราที่บ้าน/ชุมชน มีจำนวนผู้ผลิตสุราที่บ้านไม่น้อยกว่า 15 ราย/จังหวัด มีความหลากหลายของประเภทสุรา

- เกณฑ์รอง ประกอบด้วย ความพร้อม ความร่วมมือของชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ความปลอดภัยในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างพื้นที่ 1-2 การสุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปี ขึ้นไป ขั้นตอนที่ 4-5 ดังนี้

การสุ่มตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง สุ่มจังหวัดด้วยวิธีการเจาะจง จังหวัดทางเศรษฐกิจ
ท่องเที่ยวที่สำคัญของแต่ละภูมิภาค และมีผู้ผลิตสุรา ได้จังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง 4 จังหวัด

การสุ่มตัวอย่างขั้นที่สอง สุ่มอำเภอด้วยการสุ่มตัวอย่างเจาะจงอำเภอที่มีจำนวน
ผู้ผลิตสุรามากอันดับ 1 ได้อำเภอที่ตกเป็นตัวอย่าง 1 อำเภอเก็บข้อมูลผู้ผลิตสุราทุกรายในอำเภอที่
สุ่มได้

การสุ่มตัวอย่างขั้นที่สาม สุ่มหมู่บ้านด้วยการสุ่มตัวอย่างเจาะจง หมู่บ้านที่มีผู้ผลิต
สุรา

การสุ่มตัวอย่างขั้นที่สี่ สุ่มสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป 1 คน ทำการสุ่ม
แบบง่ายจากตารางเลขสุ่ม ได้ตัวอย่าง 1,211 คน

ด้านจริยธรรม

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี (Reference No: NUR.PN/2568, REC Number:
NUR.PN0015/2024) เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2568 โดยมีอายุการรับรองถึงวันที่ 7 มกราคม 2569
การดำเนินการวิจัยทั้งหมดเป็นไปตามหลักเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามที่กำหนดโดย
สถาบันและหลักจริยธรรมสากล (เช่น Helsinki Declaration) โดยได้รับความยินยอมด้วย
วาจาจากผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคน เนื่องจากเป็นการสำรวจที่เกี่ยวข้องกับสุรา ซึ่งเป็นประเด็นที่มี
ความอ่อนไหว การลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรของอาสาสมัครในใบยินยอมเป็นอุปสรรคต่อ
การร่วมมือ การได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นข้อมูลเดียวที่เชื่อมโยงระหว่างตัวตนของอาสาสมัครกับ
การวิจัย และความเสี่ยงหลักของการวิจัยทำให้อาสาสมัครตกอยู่ในภาวะอันตรายหากมี
การเปิดเผยความลับของอาสาสมัคร พฤติกรรมดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย
การเปิดเผยตัวตนอาจมีอันตรายต่อการถูกจับกุมดำเนินคดี หรือสวัสดิภาพด้านร่างกาย และจิตใจ
การดำเนินการของโครงการวิจัยจึงต้องปกปิดรายละเอียดที่บ่งบอกตัวตนของอาสาสมัครอย่าง
รัดกุม รวมถึงขั้นตอนการขอความยินยอมซึ่งจะขอความยินยอมโดยวาจาเท่านั้น หากให้รูปแบบ

การขอความยินยอมแบบปกติ อาสาสมัครต้องลงลายมือชื่อแสดงความยินยอมซึ่งต้องเปิดเผยชื่อ
สกุลของตัวเอง จึงอาจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหวาดระแวงต่ออาสาสมัครได้

เกณฑ์การคัดเลือกประชากร

ประชากร อายุ 18 ปีขึ้นไป สัญชาติไทย อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษ สามารถ
สื่อสารภาษาไทยได้ และยินดีเข้าร่วมโครงการ

เจ้าหน้าที่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตการจำหน่ายสุราพื้นบ้าน/ชุมชน สามารถสื่อสาร
ภาษาไทยได้ และยินดีเข้าร่วมโครงการ

ผู้ผลิตสุราพื้นบ้าน/ชุมชน สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และยินดีเข้าร่วมโครงการ

เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีเข้าร่วม
โครงการตามเกณฑ์คัดเลือกประชากร และมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุราไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต
ผู้จำหน่าย หรือผู้ดื่มสุรา และยินดีที่จะให้การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ตัวต่อตัว

เกณฑ์การคัดออกประชากร

ผู้ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ไม่สามารถ และเข้าใจภาษาไทย โดยไม่สามารถติดตาม
และนัดหมายได้ในเวลาที่กำหนด

เกณฑ์การหยุดยั้งการศึกษา

เนื่องจากเป็นการวิจัยแบบภาคตัดขวาง อาสาสมัครเข้ามาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยเพียง
1 ครั้งเท่านั้น ไม่มีการติดตามต่อเนื่อง อาสาสมัครสามารถยุติการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดเวลาที่
ทำการสัมภาษณ์

เครื่องมือ/แบบเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์
เชิงลึก แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ตัวต่อตัว

1. การสังเกต เนื้อหาประกอบด้วย ลักษณะพื้นที่ผลิต กระบวนการผลิต การขอใบอนุญาต หรือการแจ้งผลิต (ทั้งจำหน่าย และไม่จำหน่าย) การจำหน่าย สถานที่ตั้ง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต การบรรจุ สภาพโรงงาน รูปแบบขาย เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่าย เนื้อหาประกอบด้วย มุมมองแนวความคิดการผลิต กระบวนการผลิต (ตั้งแต่สถานที่ อุปกรณ์ วัตถุดิบ การควบคุมคุณภาพ ประเภทสุรา เป็นต้น) การขอใบอนุญาตผลิต หรือการแจ้งผลิต (ทั้งจำหน่าย และไม่จำหน่าย) รูปแบบการขาย

4. การสัมภาษณ์ประชาชนแบบตัวต่อตัวประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื้อหาประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป การเข้าถึงสุราที่บ้าน/ชุมชน (การทำ การซื้อ การได้มา หรือ การผลิต) การกระจายสุราที่ผลิตได้ (จำหน่าย แจกจ่าย) พฤติกรรมการดื่ม (ประเภทสุรา ความถี่ในการดื่ม ปริมาณการดื่ม เหตุผลในการดื่ม เป็นต้น) ปัญหา และผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการดื่ม และการที่มีแหล่งผลิตอยู่ในพื้นที่ เป็นต้น

5. การสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ผู้นำชุมชน/แกนนำ เนื้อหาประกอบด้วย สถานการณ์การผลิต/ดื่มในพื้นที่ มาตรการทางกฎหมาย/ความเข้มงวด/ปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ความคิดเห็นที่มีต่อกฎหมาย การเข้าถึง พฤติกรรมการดื่มสุรา ผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากสุรา เป็นต้น

การดำเนินงาน/การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทบทวนรวบรวมข้อมูลเอกสารงานวิจัยจากสื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ รายงาน ข้อมูลการจับกุม การลักลอบผลิต และจำหน่ายสุราชุมชน สุราที่บ้าน
2. ประสานงาน ประชุมชี้แจง ประชุมระดมความรู้จากผู้นำชุมชน ภาคประชาสังคม เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของจุดผลิตสุรา ช่วยอำนวยความสะดวก

ความสะดวก ความปลอดภัยของทีมพนักงานภาคสนาม จัดทำแผนที่เดินสถานที่ผลิต สถานที่จำหน่ายสุรา(แบบคร่าว) เพื่อใช้ในการวางแผนการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูล

3. อบรมทีมพนักงานเก็บข้อมูลถึงเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเตรียมตัว ฝึกซ้อม การพูดตามบท การใช้ไหวพริบในสถานการณ์ต่าง ๆ เทคนิคการสังเกต เป็นต้น

4. เดินสำรวจ พร้อมเก็บข้อมูลจุดผลิตสุราทั้งที่ผลิตเพื่อการค้า และผลิตที่ไม่ใช่การค้า ทุกแห่งในชุมชน ด้วยวิธีการ สังเกต ซักถาม ฟัง และบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นแบบไม่มีโครงสร้างโดยจะไม่มีกรอบบันทึกการสังเกตทันที ต้องการทำให้เข้ากับธรรมชาติ ไม่ก่อให้เกิดความระแวงความสงสัยจากกลุ่มตัวอย่าง และจับบันทึกเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บริบทของสถานที่ผลิต กระบวนการผลิต วิธีการจำหน่าย แจกจ่าย พฤติกรรมการดื่ม เมื่อมีโอกาสเหมาะสม หลังจากการสังเกตทันที

5. เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสุรา ในพื้นที่ตัวอย่างทุกแห่ง ผู้นำ หรือแกนนำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์ในลักษณะของการสนทนาในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาความพร้อม ความปลอดภัย และการยินดีที่จะให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเป็นหลัก ก่อนจะทำการสัมภาษณ์พนักงานสัมภาษณ์ชี้แจงความเป็นมา และวัตถุประสงค์ของโครงการ พร้อมอ่าน หรือให้กลุ่มตัวอย่างอ่านเอกสารการขอคำยินยอมด้วยวาจา และในกระบวนการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวจะใช้เวลาประมาณ 20 นาที ในบริเวณที่สัมภาษณ์จะไม่มีบุคคลอื่นร่วมอยู่ด้วยจะมีเพียงผู้ถูกสัมภาษณ์ และพนักงานสัมภาษณ์เท่านั้น และขณะที่สัมภาษณ์จะไม่มีบุคคลอื่นได้ยินถึงสิ่งที่สัมภาษณ์ ไม่มีการบันทึกชื่อ เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่ หรือข้อความอื่นใดที่สามารถระบุตัวตนของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ สถานที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของหน่วยตัวอย่าง เอกสาร ข้อมูล ข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ และมีการบันทึกลงแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจะเก็บไว้ในซองกระดาษสีน้ำตาลทึบ พร้อมปิดผนึกเพื่อนำกลับมาไว้ที่หน่วยสารเสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

6. เก็บข้อมูลเชิงปริมาณประชาชนในพื้นที่ตัวอย่าง ผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลที่มีการผลิตสุราตั้งอยู่ ด้วยแบบสัมภาษณ์ตัวต่อตัว ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

ปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการซื้อ หรือการผลิตทั้งด้านรสชาติ กลิ่น สี ด้านราคา ด้านความสะดวกในการเข้าถึง พฤติกรรมการดื่มสุรา ซึ่งในกระบวนการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามแบบตัวต่อตัว จะใช้เวลาประมาณ 15 นาที โดยพิจารณาความพร้อม ความปลอดภัย และการยินดีที่จะให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเป็นหลัก ก่อนจะทำการสัมภาษณ์พนักงานสัมภาษณ์ชี้แจงความเป็นมา และวัตถุประสงค์ของโครงการ พร้อมอ่าน หรือให้กลุ่มตัวอย่างอ่านเอกสารการขอคำยินยอมด้วยวาจา ในบริเวณที่สัมภาษณ์จะไม่มีบุคคลอื่นร่วมอยู่ด้วยจะมีเพียงผู้ถูกสัมภาษณ์ และพนักงานสัมภาษณ์เท่านั้น และขณะที่สัมภาษณ์จะไม่มีบุคคลอื่นได้ยินถึงสิ่งที่สัมภาษณ์ ไม่มีการบันทึกชื่อ เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่ หรือข้อความอื่นใดที่สามารถระบุตัวตนของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ สถานที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง เอกสาร ข้อมูล ข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ และมีการบันทึกแบบสัมภาษณ์จะเก็บไว้ในซองกระดาษสีน้ำตาลทึบ พร้อมปิดผนึก เพื่อนำกลับมาไว้ที่หน่วยสารสนเทศ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7. ตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้องของข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล นำเข้าข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ความเชื่อมโยงของข้อมูล
8. วิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ
9. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับลักษณะที่ปรากฏให้มีความชัดเจนขึ้น การนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุป และบรรยายข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อตอบคำถามตามประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดให้อย่างครบถ้วน โดยมีขั้นตอนคือ ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหา การตีความหมาย การแยกแยะข้อมูล การหาความเหมือน และความแตกต่าง การจัดกลุ่ม/ประเภท การให้น้ำหนัก การตรวจสอบความถูกต้อง และความแม่นยำของข้อมูล ทำการวิเคราะห์แบบอุปมาน ตีความสร้างข้อสรุปที่แสดงความสัมพันธ์ของสภาวะ

แวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติข้อมูลเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ

ข้อจำกัด

ระยะเวลาการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ โดยเจ้าหน้าที่เกษียณอายุ ส่งผลต่อการได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูล บางหน่วยงานไม่มีนโยบายให้เจ้าหน้าที่พื้นที่ให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัย ประกอบกับผู้ประกอบการในพื้นที่มีการปิดตัวลง ฐานข้อมูลที่ใช้ในการสุ่มพื้นที่ไม่เป็นปัจจุบัน

บทที่ 3

ผลการวิจัย

การศึกษานี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนมกราคม ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ผลิตสุรารขนาดเล็ก-กลาง ใน 4 พื้นที่ คือ ขอนแก่น 7 ราย เชียงใหม่ 7 ราย นครปฐม 5 ราย และสงขลา 4 ราย รวม 23 ราย จำแนกเป็นผู้ผลิตสุรากลั่น 16 ราย สุราแช่ 7 ราย สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ทั้งสิ้น 35 ราย สัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ที่มีโรงงาน 1,211 ราย

ตาราง 4 จำนวนการเก็บรวบรวมข้อมูลแยกตามพื้นที่

การสัมภาษณ์	ขอนแก่น	เชียงใหม่	นครปฐม	สงขลา	รวม
ผู้ผลิต	7	7	5	4	23
สุรากลั่น	4	6	2	4	16
สุราแช่	3	1	3		7
ไวน์	1		2		3
คราฟเบียร์			1		1
เบียร์	1				1
สาโท	1				1
เจ้าหน้าที่	9	12	7	7	35
ประชาชน	360	349	217	285	1,211

สถานการณ์การผลิตสุรขนาดเล็ก-กลาง

มุมมอง และแนวคิดในการผลิตสุรขนาดเล็ก-ขนาดกลาง

ผู้ผลิตมีมุมมองแนวคิดในการผลิตสุราแตกต่างกัน โดยสามารถแยกได้ดังนี้

1. แนวคิดเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ผลิตหลายรายมีกระบวนการผลิตที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นการรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น “ลุงอยากสืบสานภูมิปัญญา...มีสูตรพิเศษเฉพาะ...รสชาติอร่อยไม่เหมือนใคร” (S001) โดยสุราพื้นบ้านไม่ใช่แค่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ควรได้รับการอนุรักษ์ ก่อเกิดความภาคภูมิใจของชุมชน “สุราชุมชนเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ควรได้รับการอนุรักษ์” (S002)

2. แนวคิดเชิงเศรษฐกิจ และการสร้างรายได้ ผู้ผลิตหลายรายมองว่าการผลิตสุราเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ครอบครัว “ทำเหล้าสร้างรายได้เพิ่มให้ครอบครัว ปีนี้ลุงได้เกือบล้าน” (S001) และยังเป็นการพัฒนา และกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนเกิดการจ้างงานในชุมชน การใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชน “ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ใช้แรงงานในท้องถิ่น มันเป็นการสนับสนุนในท้องถิ่น” (C005) ทำให้เพิ่มมูลค่าแก่สินค้าเกษตร ด้วยการนำสินค้าทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสุรา “นำวัตถุดิบในชุมชนมาแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร” (N003)

3. แนวคิดกลยุทธ์ทางธุรกิจ ผู้ผลิตมีแนวคิดการสร้างความแตกต่างของสินค้า ผลิตสุราเพื่อแข่งขันกับสินค้าในตลาด เน้นความแตกต่าง และคุณภาพ โดยแนวคิดนี้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ผลิตสุรารุ่นใหม่(สุราก้าวหน้า) “ต้องทำให้ดีกว่าไวน์ 7-11” (K002) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออกผู้ผลิตบางรายเริ่มพัฒนาเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับสุราของตนเพื่อตอบโจทย์ตลาดต่างประเทศ “ทำให้ได้เห็นวัฒนธรรมการดื่มที่หลากหลาย...จนนำมาสู่การผลิตเบียร์ในท้องถิ่น” (N002) การนำกลยุทธ์ทางการตลาดแบบปากต่อปากมาใช้เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับผู้ผลิตสุรขนาดเล็ก “คิดว่าจะขายหน้าบ้าน และให้ลูกค้าสามารถฝากปากต่อปาก ถ้าเหล้าเรารสชาติดี” (C001) การเพิ่มมูลค่าด้วยเรื่องราว การใช้เรื่องราว และเอกลักษณ์ท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างมูลค่าให้สินค้า “ดึงวัตถุดิบ และเรื่องราวจากท้องถิ่นมาเป็นแนวคิดหลัก” (N002) ผู้ผลิตบางรายมองว่าการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญใน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ “ได้ศึกษาหาความรู้รวมถึงเข้าอบรมการผลิตสุรากลั่นของทางมหาวิทยาลัย” (N001) จนถึงการทำยอดขายธุรกิจครบถ้วนจากรุ่นสู่รุ่นยังคงเป็นรูปแบบการสืบทอดกิจการสุราในหลายพื้นที่ “ยกกิจการให้หลานดูแล...ประกอบกิจการเป็นธุรกิจครอบครัว” (N001)

4. การตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในชุมชน ผู้ผลิตบางรายมุ่งเน้นผลิตเพื่อรองรับความต้องการของชุมชนเป็นหลัก “คนในหมู่บ้านเรานิยมดื่มกันอยู่แล้ว” (S001) โดยผู้ผลิตเริ่มให้ความสำคัญกับคุณภาพ ความปลอดภัย และเพื่อตอบโจทย์ผู้บริโภคที่ต้องการสุราที่มีคุณภาพสูง “มุ่งเน้นผลิตเหล้าที่มีคุณภาพปลอดภัย และรสชาติดี” (S003)

ประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ผู้ผลิตสุราร้างเพื่อจำหน่าย และเพื่อบริโภค จำนวน 23 ราย จำแนกตามประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนี้

- สุรากลั่น วอดก้า จำนวน 16 ราย ผลิตจากข้าวเหนียว, มันฝรั่ง, น้ำตาลทราย, น้ำตาลโตนด, โมลาส(กากน้ำตาล), มะขาม, อ้อย เป็นต้น มีความแรงแอลกอฮอล์ ตั้งแต่ 28, 30 และ 40 ดีกรี

- สุราแช่ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) จำนวน 7 ราย ประกอบด้วย สาโท ไชเดอร์ ไวน์ เบียร์ และคราฟต์เบียร์ เป็นต้น

○ เบียร์ คราฟต์เบียร์ ผลิตโดยใช้สูตรพิเศษของแต่ละผู้ผลิตส่วนประกอบสำคัญคือ ยีสต์ ฮีป เน้นรสชาติ และเอกลักษณ์ท้องถิ่น 3 ราย

○ ไวน์ ผลิตจากวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น กุหลาบมอญ, มะขาม, หม่อน, สมุนไพรผสม กัญชา 3 ราย

○ สาโท เป็นสุราแช่พื้นเมือง ใช้ข้าวเหนียวเป็นวัตถุดิบหลัก 7 ดีกรี 1 ราย

○ ไชเดอร์ หรือสุราแช่ผลไม้ ผลิตจากผลไม้โดยในช่วงแรกนำเข้าน้ำแอปเปิลจากต่างประเทศ หากไปได้ด้วยดี จะนำผลไม้ท้องถิ่นมาใช้ผลิตต่อไป 1 ราย

วัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตสุรา เริ่มตั้งแต่วัตถุดิบที่ใช้ แหล่งที่มาของวัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตสามารถแยกประเภทของวัตถุดิบ แหล่งที่มา และอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตได้ดังนี้:

วัตถุดิบและแหล่งที่มาของวัตถุดิบ

- ข้าว ส่วนใหญ่นิยมใช้ข้าวเหนียวเต็มเมล็ด ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ข้าวข.6 ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียวหัก เป็นต้น

- น้ำตาล ส่วนใหญ่นิยมใช้ที่มีขายตามตลาด หรือร้านค้าในชุมชน เช่น น้ำตาลโตนด น้ำตาลทราย กากน้ำตาล (โมลาส) น้ำตาลปี๊บ เป็นต้น

- ผลไม้ หลากหลายขึ้นอยู่กับผลไม้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ส้มโอ (ทับทิมสยาม, ขาวน้ำผึ้ง, ทองดี) ขิง ส้มเขียวหวาน มะขาม เป็นต้น

- สมุนไพร นิยมใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ขิง กัญชา เป็นต้น

- ยีสต์ มีทั้งที่ผลิตเอง หรือสั่งซื้อ

- น้ำ ใช้น้ำสะอาด เช่น น้ำประปาหมู่บ้าน น้ำ RO (Reverse Osmosis) เป็นต้น

อุปกรณ์ในการผลิต อุปกรณ์ทุกชิ้นต้องรักษาความสะอาดเพื่อป้องกันการปนเปื้อนประกอบด้วย

- ถังหมัก เช่น ถังพลาสติก 20 ลิตร ถังสแตนเลส ถังโลหะ เป็นต้น

- หม้อต้ม หม้อกลั่น เครื่องกลั่น เช่น หม้อต้มขนาด 200 ลิตร หม้อกลั่นแบบพอสสตีล ตะพาน้ำ หอกกลั่นสแตนเลส ระบบพอสสตีล เป็นต้น

- อุปกรณ์ตรวจวัดใช้ควบคุมคุณภาพการผลิต เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิ เครื่องวัดความหวาน เครื่องวัดดีกรี เป็นต้น

- ภาชนะบรรจุ ใช้สำหรับบรรจุ และเก็บสุรา เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก ถังเก็บ 500 หรือ 1,000 ลิตร เป็นต้น

กระบวนการผลิตสุราพื้นบ้าน และชุมชน

สุรากลั่น

- สุรากลั่นจากข้าว กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำข้าวมาล้างให้สะอาด แล้วนำไปนึ่ง เมื่อข้าวที่นึ่งสุกแล้วนำไปหมักกับลูกแป้ง (ลูกแป้งแต่ละโรงกลั่นจะมีสูตรเฉพาะ) เติมน้ำยีสต์ ใช้เวลาในการหมัก 10-30 วัน นำไปกลั่นด้วยการควบคุมอุณหภูมิ 60-70 องศาเซลเซียส นำน้ำเหล้ามารอง และบรรจุในภาชนะ “ลูกแป้งสูตรพิเศษที่ตากไว้เป็นสูตรของเราเอง” (C005) “ถ้าด่วน 10 วันก็ได้แล้ว แต่ถ้าครึ่งเดือนน้ำมันจะใส น้ำเหล้ามันจะหอมใส” (C004) “ข้าวเหนียว 20 โลต่อถังบรรจุแท้ 120 แต่ว่าเราจะใส่ 100 แล้วคลุกลูกแป้ง ลูกแป้งประมาณครึ่งกิโล ประมาณ 300 กรัม แล้วสมมุติว่าสักพักหนึ่ง เวลาผ่านไปใส่น้ำตาล 17 โลเพิ่ม ถ้าแค่ข้าวอย่างเดียวไม่ได้เพิ่มอาหารให้ยีสต์ แล้วก็เวลากลั่นจะได้ประมาณ 60-70 ขวด ขวดละ 0.625 30 ดีกรี ใช้เวลา 20-30 วัน” (C002)

- สุรากลั่นจากน้ำตาลโตนด กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำน้ำตาลโตนดสดผสมน้ำตาลทราย ข้าวโอ๊ต (ผู้ผลิตบางรายไม่ใส่) น้ำ และยีสต์ หมักในถังพลาสติก 1-2 สัปดาห์ นำมากรองแยกกาก นำส่วนของน้ำหมักมากลั่น และกรองเพื่อบรรจุภาชนะ “นำน้ำตาลโตนดสดมาหมักในถังพลาสติกเติมน้ำยีสต์ ข้าวโอ๊ต น้ำตาล และน้ำ ใช้เวลาหมักประมาณ 1-2 สัปดาห์” (S001) “น้ำตาลโตนดมาผสมน้ำตาลทราย และน้ำ หมัก 1-10 วัน นำมาต้มในหม้อกลั่น” (S002) “การต้มแบบดั้งเดิม วางกระทะลงบนถังโลหะ ใช้ไฟปานกลาง น้ำห้วนก็จะค่อยๆ ระเหยขึ้นสู่ก้นกระทะ แล้วหยดลงใน “ตะพาน” (เหล็กที่มีลักษณะแบน) จากนั้นจะค่อยๆ หยดลงตามท่อที่เชื่อมกับถังโลหะ 1 ชั่วโมง ก็จะเริ่มมีสุรากลั่นหยดลงมาโดยใช้ประมาณ 5 ชั่วโมง” (S002)

- สุรากลั่นจากโมลาส กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำกากน้ำตาล (โมลาส) ผสมน้ำหมักในถังพลาสติก 3-4 วัน นำไปกลั่นด้วยระบบพอสตีล “นำโมลาสผสมกับน้ำเปล่า หมักด้วยยีสต์ในถังพลาสติกขนาด 200 ลิตร จนกว่าตัวน้ำหมักจะคายก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ 3-4 วัน

กลั่นโดยใช้ระบบพอลสเตล โดยควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ประมาณ 60 องศาเซลเซียส” (N001)
“ผลมโผลาสกับน้ำเปล่า หมักในถังพลาสติกขนาด 1,000 ลิตร นำน้ำมากลั่นโดยใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง
ควบคุมให้อยู่ในช่วง 55-60 ดีกรี นำน้ำสุรากลั่นมาผสมน้ำเปล่า และวัดดีกรี” (N005)

สุราแช่

- เบียร์ กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำฮอปส์ ยีสต์ มอลต์ และน้ำผสมกัน (ผู้ผลิต
บางรายผสมน้ำผลไม้)หมักในถัง 25 วัน นำน้ำเบียร์ที่ได้มากรองแยกกาก นำน้ำเบียร์ไปบรรจุ
ภาชนะ “ส่วนผสม คือ ฮอปส์ ยีสต์ มอลต์ น้ำ และแต่งกลิ่น รสชาติด้วยน้ำผลไม้ ต้มในหม้อต้ม
เบียร์ขนาด 200 ลิตร ถ้าเป็นเบียร์ลาเกอร์ต้องหมักในถังประมาณ 25 วัน” (N002)

- ไวน์ กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำผลไม้มาล้างให้สะอาด แล้วนำไปคั้นน้ำผลไม้
ผสมกับน้ำตาล ใส่ยีสต์ (ขนมปัง) บ่มในถังพลาสติก 2-24 เดือน เมื่อได้ไวน์ตามที่ต้องการแล้วนำไป
บรรจุภาชนะ “ล้างวัตถุดิบ คั้นน้ำ ผสมกับน้ำตาลทราย บ่มกับยีสต์ขนมปัง ลูกหม่อนหมัก 2 ปี
กุหลาบมอญหมัก 2-3 เดือน สมุนไพรผสมกัญชาหมัก 2-3 เดือน มะขามหมัก 2-3 เดือน
วัดแอลกอฮอล์ (อยู่ในช่วง 5-7 เปอร์เซ็นต์)” (N004)

- สาโท กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำข้าวมาล้าง เมื่อข้าวที่นึ่งสุกแล้วนำไปหมักกับ
ลูกแป้ง เติมน้ำ หมักต่ออีก 10-30 วัน บรรจุภาชนะ หรือผู้ผลิตบางรายนำมากลั่น “หมัก บ่ม ต้ม
และกลั่น โดยใช้หม้อกลั่น” (K005)

- สุราผสมสมุนไพร ผลไม้ กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำน้ำที่คั้นจากสมุนไพร
ผลไม้ ใส่ถังหมัก 1-6 เดือน น้ำเหล้าที่ได้บรรจุภาชนะ

- ไชเดอร์ หรือสุราแช่ผลไม้ กระบวนการผลิตเริ่มจากการนำน้ำแอปเปิลเข้มข้นนำเข้ามา
จากเวียดนามยีสต์ไวน์ หรือยีสต์ขนมปัง ปิดถังหมักในที่มืด และเย็น 1-2 สัปดาห์ นำส่วนผสมมา
เทกรองเพื่อเอายีสต์ และตะกอนออกเทน้ำไชเดอร์ที่กรองแล้วใส่ขวดบรรจุ ปิดฝาขวดให้แน่น และ
ทิ้งไว้ในตู้เย็น หรือที่มืดอีกประมาณ 1-2 สัปดาห์ “น้ำแอปเปิลเข้มข้นนำเข้ามาจากเวียดนาม ...
ธุรกิจมันจะได้ดำเนินไปได้ แล้วค่อยต่อยอดเป็นวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น สับปะรด จะเอาสับปะรดมา
ทำไวน์ โดยใช้สับปะรดแทนองุ่น” (C007)

การควบคุมคุณภาพกระบวนการผลิตเป็นสิ่งสำคัญ ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ ต้องสด และมีคุณภาพเพราะถ้าวัตถุดิบเน่าเสีย หรือติดเชื้อจะทำให้รสชาติเปลี่ยน มีการปนเปื้อน เชื้อรา หรือแบคทีเรีย รวมถึงการปนเปื้อนจากน้ำ การเลือกคุณภาพของยีสต์ ความสะอาดของ ภาชนะที่ใช้ในการหมัก การกรอง รวมถึงบรรจุภัณฑ์ การควบคุมอุณหภูมิขณะการหมักต้อง เหมาะสมเพราะถ้าอุณหภูมิสูงเกินไปอาจมีผลต่อรสชาติ หรือถ้าอุณหภูมิต่ำเกินไปอาจทำให้หยุด กระบวนการหมัก การกลั่น การป้องกันการปนเปื้อนระหว่างการหมัก ดังนั้นต้องควบคุมคุณภาพ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต

ภาชนะบรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายที่นิยมใช้ คือ ขวดแก้ว ขวดพลาสติก กระจ่าง ถัง และ ฉุงพลาสติก เป็นต้น

- ขวดแก้ว มีทั้งขวดสีชา ขวดใส ขนาดบรรจุ 275 มล. 330 มล. 375 มล. 625 มล. 700 มล. และ 750 มล. โรงงานสุรารุ่นเก่าที่สืบทอดภูมิปัญญานิยมใช้ขวดแก้วซื้อจากร้านขาย ของเก่าแล้วนำมาทำความสะอาด สำหรับโรงงานในกลุ่มสุรากลั่นบางรายสั่งขวดแก้วมาจาก ต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส การใช้ขวดแก้วช่วยรักษากลิ่น และรสชาติสุรา ทำให้ดื่มมีคุณภาพสูง

- ขวดพลาสติกมีทั้งแบบขวดพลาสติกใส (PET) ขวดรีไซเคิล (ขวดชุ่น :HDPE) ขนาด บรรจุ 330 มล. 800 มล. 1,000 มล. เหตุผลที่ใช้ขวดพลาสติกเนื่องจาก เบา และราคาถูก ขนส่งง่าย พกพา และซุกซ่อนได้ง่าย(ขายแบบเถื่อน) โดยซื้อจากร้านขายของเก่า ร้านค้าท้องถิ่น การใช้ขวดประเภทนี้ อาจเกิดปฏิกิริยากับแอลกอฮอล์ และความทนทานน้อยกว่าแก้ว

- กระจ่าง กระจ่างสำหรับบรรจุเบียร์ กระจ่างสำหรับขายส่ง โดยสั่งจากต่างประเทศ ขนาดบรรจุ 300 มล. 500 มล.1,000 มล.

- ถัง ถังน้ำชาชุ่น ถังแกสลอน ถังโลหะ ขนาดบรรจุ 20 ลิตร โดยซื้อจากร้านค้า ทัวไป ร้านค้าท้องถิ่น

ฉลากบรรจุภัณฑ์ ผู้ผลิตสุราเพื่อจำหน่ายมากกว่าร้อยละ 60 ระบุชนิด หรือ ประเภทสุรา ระบุชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตสุรา ที่ตั้งของโรงงานสุรา และข้อความระบุประเภทสุราที่ฉลาก บรรจุภัณฑ์ข้างขวดสุรา ระบุแรงแอลกอฮอล์ ปริมาตรสุทธิ ส่วนประกอบหลัก หรือวัตถุดิบ

ประมาณร้อยละ 56 การระบุค่าเดือนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนด ร้อยละ 47 และระบุวัน เดือนปีที่ผลิตสุราเพียงร้อยละ 26

การวิเคราะห์สารปนเปื้อนสุรา

ผลการวิเคราะห์สารปนเปื้อนสุรา (กนิษฐา ไทยกล้า และคณะ, 2568) โดยเก็บตัวอย่างสุรา ชุมชนจากทุกโรงงานสุราของทุกพื้นที่ในการศึกษานี้ โรงงานผลิตละ 1 ตัวอย่าง จำนวน 20 ตัวอย่าง พบว่า โรงงานสุรา 12 แห่งไม่มีการระบุความแรงแอลกอฮอล์ที่ฉลากข้างบรรจุภัณฑ์ หรือระบุแต่ไม่ตรงกับผลตรวจวิเคราะห์ โรงงานสุรา 7 แห่ง มีปริมาณแอลกอฮอล์สูงกว่ามาตรฐาน ดังนี้

1. คุณลักษณะทางกายภาพของสุรากลั่น โดยทั่วไปมีลักษณะใส ไม่มีสี ไม่มีตะกอนกลิ่นแรงตามลักษณะของสุราโรงกลั่นมาตรฐานทั่วไป สุราแช่ มีความหลากหลายตามวัตถุดิบ พบสารแขวนลอยในบางตัวอย่างไวน์ ซึ่งอาจมาจากกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม เช่น การตกผลึกของกรดทาร์ทาริก หรือการหมักไม่สมบูรณ์ ซึ่งไม่มีการพบสิ่งแปลกปลอมที่บ่งชี้การปนเปื้อน อันตรายต่อสุขภาพโดยตรง ในลักษณะกายภาพ

2. บรรจุภัณฑ์ ส่วนใหญ่ใช้ภาชนะที่ได้มาตรฐาน เช่น ขวดแก้ว ขวดสีชา และกระป๋องสแตนเลส ไม่มีการรายงานการปนเปื้อนจากภาชนะโดยตรง ยกเว้นสุรากลั่นในบางพื้นที่ บรรจุในขวดน้ำพลาสติก ซึ่งควรระวังความสะอาด และการปิดผนึกที่เหมาะสม โรงงานสุรา 9 แห่ง ระบุความแรงแอลกอฮอล์คลาดเคลื่อนจากความแรงแอลกอฮอล์ที่ตรวจวิเคราะห์ได้เกินจากที่กฎหมายกำหนด (เกิน $\pm 1\%$) โรงงานสุรา 3 แห่ง ไม่มีการระบุความแรงแอลกอฮอล์ที่ฉลากข้างบรรจุภัณฑ์

3. คุณสมบัติทางเคมี และการปนเปื้อน

- 3.1 เบียร์ ตัวอย่าง N002 และ K006 มีความแรงแอลกอฮอล์ที่ตรวจวิเคราะห์ ได้กับความแรงแอลกอฮอล์ที่ระบุบนฉลากข้างขวดมีความคลาดเคลื่อนเกินจากที่มาตรฐานกำหนด จึงเข้าข่ายผิดมาตรฐานสุราประกาศกรมสรรพสามิต และอาจเข้าข่ายการแสดงข้อความบนฉลากไม่

ตรงตามจริง และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ตรวจไม่พบโลหะหนักที่เป็นอันตราย พบเมทิลแอลกอฮอล์ เอทิลคาร์บาเมตในระดับต่ำกว่าเกณฑ์

3.2 ไวน์ และสาโท

3.2.1 ตัวอย่าง K002 มีความแรงแอลกอฮอล์มากกว่าที่แจ้งไว้บนฉลาก ข้างบรรจุภัณฑ์เล็กน้อยซึ่งมีความคลาดเคลื่อนอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด ตัวอย่าง N003 และ N004 ไม่มีความแรงแอลกอฮอล์บนฉลากข้างบรรจุภัณฑ์ ตัวอย่าง K003 ไม่มีฉลากข้างบรรจุภัณฑ์ อาจเข้าข่ายการแสดงข้อความบนฉลากไม่ตรงตามจริง และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้

3.2.2 ตัวอย่าง K002 พบปริมาณแอลกอฮอล์สูงเกินเกณฑ์ ส่วนประกอบอื่น (เช่น เมทิลแอลกอฮอล์, เอทิลคาร์บาเมต, โลหะหนัก) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

3.3 สุรากลั่น

3.3.1 ความแรงแอลกอฮอล์ตัวอย่าง C001, C002, C005, N001, K004 และ K005 พบว่า ความแรงแอลกอฮอล์อยู่ในช่วงตามมาตรฐานกำหนด ยกเว้นตัวอย่าง C003, C004, C006, S001, S002, S003, S004 และ K001 พบความแรงแอลกอฮอล์ที่ตรวจวิเคราะห์ ได้กับความแรงแอลกอฮอล์ที่ระบุบนฉลากข้างขวดมีความคลาดเคลื่อนเกินจากที่มาตรฐานกำหนด จึงเข้าข่ายผิดมาตรฐานสุราประกาศกรมสรรพสามิต และอาจเข้าข่ายการแสดงข้อความบนฉลากไม่ตรงตามจริง และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้

3.3.2 ตัวอย่าง C005, C006, S001, S003 และ S004 พบแอลกอฮอล์เกินมาตรฐาน ส่วนประกอบอื่น เช่น ฟลูออไรด์ เฟอร์ฟิวรัล เมทิลแอลกอฮอล์ และเอทิลคาร์บาเมต อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

ปริมาณแอลกอฮอล์สูงเกินเกณฑ์ อาจมีความเสี่ยงต่อสุขภาพหากดื่มต่อเนื่องในระยะยาว การได้รับแอลกอฮอล์ในปริมาณสูงอาจทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ เวียนศีรษะ มึนงง และหมดสติได้ เนื่องจากทำให้เกิดสารคัดหลั่งในปอด ปริมาณแอลกอฮอล์สูง ซึ่งมีหลายปัจจัย เช่น

- ไวน์ จำนวน 1 แห่ง ที่พบปริมาณแอลกอฮอล์สูงกว่ามาตรฐาน อาจเกิดจากการสัมผัสออกซิเจนในกระบวนการหมัก การหมักไม่สมบูรณ์ หรือยีสต์มีปัญหา หากยีสต์อ่อนแอ

หรือสิ้นสุดกระบวนการหมักเร็วเกินไป อาจมีแอลกอฮอล์ตกค้าง ยีสต์บางสายพันธุ์ผลิตแอลกอฮอล์มาก โดยธรรมชาติ โดยเฉพาะถ้าอยู่ภายใต้ความเครียดจากอุณหภูมิ หรือสารอาหารไม่เพียงพอ กระบวนการบ่มที่ไม่มีการควบคุมอย่างดีพอ การเก็บรักษาในภาชนะที่มีการปนเปื้อนอากาศ หรือไม่ได้ปิดสนิท เช่น ฝาจุกหลวม หรือขวดเก่าที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ การเก็บในอุณหภูมิสูง จากการสังเกตบริบทเชิงพื้นที่ สภาพแวดล้อมโรงงาน พบว่า โรงงานผลิตแยกออกจากบ้านพักอาศัย ห่างจากชุมชน วัตถุประสงค์ที่ใช้ผลไม้ในพื้นที่ (ลูกหม่อน หมากเฒ่า มังคุด พุทรา มะพร้าว และเสาวรส) ซึ่งเป็นผลไม้ที่ไม่ได้คุณภาพ (ตกเกรดส่งออก) โรงงานนี้ผลิตทั้งหมด 8 ชนิด ได้รับอนุญาตแล้ว 4 ชนิด ยังไม่ได้รับอนุญาต 4 ชนิด ไวน์ที่นำไปตรวจบรรจุในขวดสีชาไม่มีอาการแสบ

- สุรากลั่น จำนวน 5 แห่ง ที่พบปริมาณแอลกอฮอล์สูงกว่ามาตรฐาน อาจเกิดจากกระบวนการหมัก เช่น การใช้วัตถุดิบที่ปนเปื้อน หรือมีเชื้อรา การหมักไม่สมบูรณ์ การหมักในภาชนะที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิสูงเกินไป ออกซิเจนมาก หรือน้อยเกินไป ทำให้ยีสต์ทำงานผิดปกติ และผลิตสารแอลกอฮอล์มากขึ้น กระบวนการกลั่นไม่มีการตัดหัวกลั่น ไม่แยกหัวกลั่นออกก่อน (ไม่ดำเนินการตามมาตรฐานการผลิตสุรา) การกลั่นต่อเนื่อง หรือเร็วเกินไป การใช้หม้อกลั่นแบบดั้งเดิม หรือไม่มีระบบควบคุมอุณหภูมิ การเก็บรักษาหลังการกลั่น เก็บในภาชนะที่ไม่สะอาด หรือเปิดทิ้งไว้นานโดยไม่มีการปิดผนึก จากการสังเกตบริบทเชิงพื้นที่ สภาพแวดล้อมโรงงาน พบว่ามีโรงงานใช้พื้นที่ห้องครัวภายในบ้าน 2 แห่ง ใช้พื้นที่ใกล้ที่พักอาศัย 1 แห่ง และตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมที่ห่างจากชุมชน 2 แห่ง รูปแบบการผลิตมีทั้งแบบดั้งเดิมอาคารเปิดโล่ง อุปกรณ์การผลิตมีคราบตะกอน คราบไธระเหย กลิ่นเหม็นอับ ไม่มีระบบการกำจัดของเสีย และโรงงานแบบใหม่อาคารแบบปิด

วิธีการขาย การจัดจำหน่าย

วิธีการขาย การจัดจำหน่ายสุรา มีตั้งแต่การขายปลีกในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง การขายส่งต่างพื้นที่ การร่วมแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ จนถึงการทำตลาดออนไลน์ ดังนี้

- การขายปลีกในชุมชน ขายภายในหมู่บ้าน หรือคนในหมู่บ้านใกล้เคียงที่ไม่มีโรงงานสุรา ทั้งแบบมีแอสมพ์ และขายเถื่อน

- ขายส่ง ขายให้ร้านค้าในชุมชน ขายให้ตัวแทนจำหน่าย ซึ่งต้องผลิตจำนวนมาก และต้องมีพื้นที่สำหรับจัดเก็บสุรา

- ขายผ่านงานแสดงสินค้า ออกบูธ ขายในงานแฟร์ ขายที่ถนนคนเดิน การขายแบบนี้ เป็นรูปแบบการขายกลุ่มผู้ผลิตสุรารุ่นใหม่ (สุราก้าวหน้า) ซึ่งต้องเสียค่าเช่าพื้นที่ และค่าจ้างพนักงานขาย ซึ่งปัจจุบันในส่วนของถนนคนเดินห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงเป็นข้อจำกัดที่สำคัญมาก

- ขายออนไลน์ Facebook Line เว็บไซต์ ข้อดีของการขายด้วยวิธีนี้ เข้าถึงลูกค้าได้มาก และหลากหลาย ไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ แต่มีข้อจำกัด คือ ต้องทำการตลาดออนไลน์ ต้องมีระบบขนส่งที่ดี การขายแบบนี้เป็นรูปแบบการขายกลุ่มผู้ผลิตสุรารุ่นใหม่

- ขายผ่านตัวแทน มีตัวแทนในชุมชน ส่งให้ตัวแทนจำหน่าย สามารถกระจายสินค้าได้ กว้าง

- ขายให้ผู้ประกอบการ ส่งให้โรงแรม, ร้านอาหาร, ขายให้ร้านค้าส่ง

การขอใบอนุญาต หรือการแจ้งผลิต(ทั้งจำหน่าย และไม่จำหน่าย)

สามารถวิเคราะห์ตามข้อกำหนดกฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565(กระทรวงการคลัง, 2565) สำหรับโรงกลั่นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ได้ดังนี้

1. การแยกสถานที่ผลิต ต้องแยกออกจากที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน ซึ่งมีโรงกลั่นบางแห่งตั้งอยู่ใกล้บ้านพักอาศัยใช้พื้นที่ร่วมกับบ้านใช้พื้นที่ในครัวเรือน ไม่มีการแบ่งเขตที่ชัดเจน

2. ด้านคุณภาพ และมาตรฐาน โดยต้องผลิตสุราที่มีคุณภาพ และมาตรฐานตามที่อธิบดีประกาศกำหนด ในมุมมองของผู้ผลิตสุราด้านข้อจำกัดด้านพื้นที่ และแรงม้าเป็นสิ่งที่กวนใจผู้ผลิตมาก “ต้องไม่เกิน 5 แรงม้า ไม่สร้างความเดือดร้อน รำคาญ” (C007)

3. วัตถุประสงค์ในการผลิต ต้องใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ หรือส่วนประกอบในการผลิต ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ประกอบการใช้วัตถุดิบทางการเกษตรที่มีอยู่ในชุมชน มีเพียงบางรายเท่านั้นที่นำเข้าวัตถุดิบมาจากต่างประเทศ

4. สถานที่ตั้ง และสิ่งแวดล้อม ต้องตั้งอยู่ในทำเล และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ต้องมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการผลิตสุรา โดยไม่ก่อให้เกิดอันตราย เหตุเดือดร้อน หรือความเสียหายต่อบุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่น สำหรับผู้ผลิตสุราที่ขายแบบเถื่อน หรือผลิตโดยไม่ได้รับการอนุญาต มักตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม ในสวน หรือพื้นที่เพาะปลูก ไม่มีบ้านพักในบริเวณอาศัยใกล้เคียง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้ามาซื้อสุราเถื่อนได้ง่าย ทุกเวลา โดยไม่ต้องกังวลเรื่องการโดนจับกุม

5. ระยะห่างจากแหล่งน้ำ ต้องตั้งอยู่ห่างจากแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยเมตร “*ขอยก 1. คือ พื้นที่ต้องห่างจากแหล่งน้ำ 100 เมตร 100 เมตรนี้คือ หน้ากว้างยาว 100 เมตร*” (C005) ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานที่กรมควบคุมมลพิษกำหนด ผู้ผลิตสุรารายย่อยที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ยกเว้นกลุ่มผู้ผลิตเบียร์คราฟต์เบียร์ ไฮเดออร์ รวมถึงผู้ผลิตสุรารุ่นใหม่

6. เอกสาร และขั้นตอนการยื่นขอใบอนุญาต ต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่ออธิบดีกรมสรรพสามิต ต้องแนบเอกสารแสดงข้อมูลส่วนตัว หรือข้อมูลนิติบุคคล เช่น เลขประจำตัวประชาชน หรือเลขทะเบียนนิติบุคคล ต้องระบุรายละเอียดของเครื่องกลั่น ชนิดสุราที่จะผลิต ขั้นตอนการผลิต และปริมาณการผลิต ผู้ผลิตสุรารายเก่าที่ผลิตมาก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายนี้ให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก จึงอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการที่ยังคงผลิต และขายแบบเถื่อนต่อไป

- การยื่นเอกสาร และแบบแปลน”...แบบแปลนต้องส่งไปให้สรรพสามิตตรวจสอบว่าเมกเซนส์ ขอพื้นที่เท่าไร แรงแม่เท่าไร ค่อนข้างละเอียด...” (C005)

- กระบวนการขอใบอนุญาตซับซ้อน และมีความยุ่งยาก “*เมื่อก่อนขอไม่ยาก เอกสารง่าย แต่ตอนนี้เอกสารเยอะมาก ตอนนี้ต้องทำเอง ต้องกรอกใหม่หมด เจ้าหน้าที่ไม่ชอบอธิบายให้เรา แล้วไม่มีตัวอย่างอะไรเลย*” (C003)

- ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม “เสียค่าเซ็นก็ 5000-6000” (C007)
- ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน “จริงๆแล้วมันไม่ต้องเซ็น เกือบไม่ได้ตั้งโรง ซึ่งกฎกระทรวงที่ออกมาไม่ต้องเซ็น” (C007)
- การประชาพิจารณ์ “ประชาพิจารณ์ ในหมู่บ้าน ในหมู่บ้านข้างเคียง ในพื้นที่ว่ามีอะไร หรือเปล่า” (C005) “ต้องไม่เกิน 5 แรงม้า ไม่สร้างความเดือนร้อน รำคาญ มีวิศวะกรมาเซ็น สุรากลั่นไม่ต้องเซ็น สุราแช่ต้องเซ็น เสียค่าเซ็นก็ 5000-6000 อย่างพื้นที่รอบๆต้องได้รับการยินยอมจากพื้นที่รอบๆ นี่เป็นปัญหาเลย แต่จริงๆแล้วมันไม่ต้องเซ็น เกือบไม่ได้ตั้งโรง ซึ่งกฎกระทรวงที่ออกมาไม่ต้องเซ็น คงเอาสะดวกกว่า จะได้ไม่มีปัญหาภายหลัง แต่พอเข้าๆที่ต้องเซ็นเขาก็เริ่มกลัวกันแล้ว เขาก็อยากจะปกป้องคนรอบตัวเขาด้วย คือจริงๆมันไม่มีอะไร กลายเป็นไม่เซ็นให้ ที่จริงถ้าเราทำไป ถ้าสรรพสามิตมาดูเขาหน้าจะโอเค มันเลยกลายเป็นปัญหา คนเขาก็กลัวเขาขอโฉนด ขอสำเนาถูกต้อง เกือบไม่ได้ตรงตอนแรก เขาไม่ฟังอะไรเลย...” (C007)

ปัญหา และอุปสรรคในการขอใบอนุญาต

1. ความไม่ชัดเจน และขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้ผลิตสุรขนาดเล็กเผชิญกับข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจ และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะด้านเอกสาร และขั้นตอนการขออนุญาต ซึ่งถูกมองว่าไม่มีระบบช่วยเหลือที่เป็นมิตร หรือเอื้อต่อผู้ผลิตสุรรายเล็ก “ตอนนี้ต้องทำเอง ต้องกรอกใหม่หมด เจ้าหน้าที่ไม่ชอบอธิบายให้เรา แล้วไม่มีตัวอย่างอะไรเลย” (C003) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นที่หน่วยงานรัฐควรมีคู่มือ หรือแบบฟอร์มตัวอย่าง และระบบให้คำปรึกษาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจ และลดข้อผิดพลาดในการดำเนินการ

2. ภาระด้านต้นทุน และค่าใช้จ่ายสูง ผู้ผลิตสุรจำนวนมากระบุว่า ค่าใช้จ่ายในการขออนุญาต และเตรียมความพร้อมสถานที่ผลิต เป็นภาระหนัก โดยเฉพาะการต้องจ้างวิศวกรเซ็นแบบ และเสียค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบโรงงาน “เสียค่าดำเนินการแพง ทำแล้วไม่คุ้ม เพราะไวน์ที่ทำขายได้น้อย” (N004) กรณีนี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างต้นทุน และรายได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท หรือกลุ่มผู้ผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง

3. การขอความยินยอมจากชุมชน และความขัดแย้งทางสังคม การต้องขอความยินยอมจากชุมชน และจัดเวทีประชาพิจารณ์ อาจกลายเป็นจุดเปราะบางที่ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในพื้นที่ หากชุมชนไม่เข้าใจ หรือไม่เห็นด้วย “กลายเป็นไม่เซ็นให้ ที่จริงถ้าเราทำไป ถ้าสรรพสามิตมาดูเขาน่าจะโอเค” (C007) สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้ผลิตมีความตั้งใจดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย แต่กลไกความร่วมมือกับชุมชนยังมีจุดอ่อน ที่อาจนำไปสู่การปฏิเสธโดยไม่มีช่องทางการอุทธรณ์ หรือการอธิบายอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความขัดแย้ง และความไม่ชัดเจนของกฎหมาย กฎหมายบางส่วนยังขาดความชัดเจน หรือมีการตีความที่แตกต่างกัน เช่น “จริงๆแล้วตาม กม.มันไม่ต้องขอความยินยอมจากคนในชุมชนเกือบไม่ได้ตั้งโรง” (C007)

4. ระบบราชการที่ซับซ้อน และขาดความยืดหยุ่น กระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การยื่นเอกสาร การตรวจสอบโรงงาน การตรวจสอบสาร ไปจนถึงการออกใบอนุญาต ต้องอาศัยทั้ง เวลา ทรัพยากร และความรู้เฉพาะทาง ทำให้ผู้ผลิตสุราษฎร์ธานีรู้สึกไม่สามารถแข่งขัน หรือปรับตัวได้

- เอกสารที่ต้องจัดเตรียมมีความหลากหลาย เช่น แพลนโรงงาน เอกสารความปลอดภัย และการยินยอมจากชุมชน
- การตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่สรรพสามิต และการทดสอบคุณภาพต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม
- การต่ออายุใบอนุญาตทุกปี ยิ่งเพิ่มภาระอย่างต่อเนื่อง

5. ผลกระทบต่อความยั่งยืนของธุรกิจรายย่อย จากกระบวนการที่ซับซ้อน และค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ผู้ผลิตบางรายเลือกที่จะดำเนินการโดยไม่ขอใบอนุญาต หรือไม่ต่ออายุในเวลาอันควร ซึ่งส่งผลต่อ ความเสี่ยงในการถูกดำเนินคดี และภาพลักษณ์ของธุรกิจ

ความคิดเห็นต่อการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

ผู้ผลิตสุรามีความคิดเห็นต่อการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. ความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนกฎหมาย การเพิ่มกำลังการผลิต และเครื่องจักรเพื่อให้ทันความต้องการ “...ในส่วนการเพิ่มกำลังการผลิตเครื่องจักร จำนวนแรงม้า และการให้มีคนงานมากขึ้นเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากชุมชนจะได้เพิ่มการผลิตเพื่อให้ทันความต้องการของลูกค้า...” (K005) การยกเลิกข้อจำกัดด้านกำลังการผลิต และทุนจดทะเบียน เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตขนาดเล็ก “...ขยายโอกาสให้ผู้ผลิตรายเล็กๆ ดีที่ยกเลิกกำลังการผลิต และทุนจดทะเบียน จึงรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนผลิตได้ทำให้ชุมชนมีรายได้...” (K004) และการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจ “...การขยายการผลิตคือมีผู้ผลิตมากขึ้นก็จะส่งเสริมการสร้างรายได้ เศรษฐกิจดีขึ้น การเข้าถึงได้มากขึ้น...” (K001)

2. ความคิดเห็นเชิงลบ หรือข้อกังวลเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนกฎหมาย ตั้งแต่กระบวนการขออนุญาตยุ่งยากขึ้น “...ทางผู้ผลิตคิดว่า การขออนุญาตในสมัยนี้ค่อนข้างยุ่งยาก...” (N005) “...มีมาตรการควบคุมการผลิตที่ยุ่งยากขึ้น...” (S001) การไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงในสุราแช่ “...หมวดสุราแช่ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง เป็นกฎหมายเดิมมีเรื่องปลดล็อคแรงม้า...” (K003) ความไม่ชัดเจน และขาดการสื่อสารระหว่างรัฐกับผู้ผลิต “...ควรมาพูดมาประชุม หรือมีเอกสาร ให้กับโรงงานแบบนี้ละ ในความคิดเห็นแม่เห็นด้วย แต่ควรชัดเจนมากกว่านี้ เรียกประชุม อยากให้แจ้งชัดเจน...” (C004) ความยุ่งยากจากการเพิ่มกำลังผลิต “...ถ้าที่เพิ่มเราต้องแข่งกับฐานลูกค้าอีก เพราะทางนั้น (สรรพสามิต) ก็ต้องจี้ให้เราซื้อแอสมบ์เยอะกว่า...” (C003)

3. ความคิดเห็น หรือมุมมองที่เป็นได้ทั้งบวก และลบ การลดข้อจำกัด ลดข้อจำกัดในการผลิต แต่ยังไม่ถือเป็นการส่งเสริม “...มองเห็นมันไปได้ ถือว่าส่งเสริมไหม มันก็ลดข้อจำกัดแหละ ยังไม่ถึงขั้นส่งเสริมแต่ว่ามันก็ยังลดข้อจำกัดที่เมื่อก่อนแหละ...” (C007) การเพิ่มมาตรฐานการผลิตเพื่อยกระดับคุณภาพสุรา “...อยากเพิ่มมาตรฐานให้ ไม่ใช่ทุกคนที่จะเข้ามาได้ เพราะมันส่งผลต่อร่างกายอยู่แล้ว...” (C005)

ข้อดี และข้อเสียของกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายเพิ่มเติมในมุมมองของผู้ผลิตสุรา

1. ข้อดีของการปรับเปลี่ยนกฎหมาย ช่วยเพิ่มกำลังการผลิตสุรา เพิ่มโอกาสในการขยายกิจการ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน “...ในส่วนการเพิ่มกำลังการผลิตเครื่องจักร จำนวนแรงม้า และการให้มีคนงานมากขึ้นเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากชุมชนจะได้เพิ่มการผลิตเพื่อให้ความต้องการของลูกค้า...” (K005) ลดข้อจำกัดในการผลิตสุรา ขยายโอกาสให้ผู้ผลิตขนาดเล็ก และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน “...ขยายโอกาสให้ผู้ผลิตรายเล็กๆ ดีที่ยกเลิกกำลังการผลิต และทุนจดทะเบียนจึงรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนผลิตได้ทำให้ชุมชนมีรายได้...” (K004) ลดข้อจำกัดด้านเทคนิค

ลดอุปสรรคในการเริ่มต้นธุรกิจสำหรับผู้ผลิตขนาดเล็ก “...มองเห็นมันไปได้ ถือว่าส่งเสริมใหม่ มันก็ลดข้อจำกัดแหละ...” (C007) ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพิ่มการจ้างงาน “...การขยายการผลิตคือมีผู้ผลิตมากขึ้นก็จะส่งเสริมการสร้างรายได้ เศรษฐกิจดีขึ้น การเข้าถึงได้มากขึ้น...” (K001) ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเริ่มให้การสนับสนุนการผลิต “...หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมอย่างเต็มที่...” (K004)

2. ข้อเสียของการปรับเปลี่ยนกฎหมาย ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เช่น ค่าแรงงาน และอุปกรณ์ “...ถ้าที่เพิ่มเราต้องแข่งกับฐานลูกค้าอีก เพราะทางนั้น (สรรพสามิต) ก็ต้องจี้ให้เราซื้อแอสแตมป์เยอะกว่า...” (C003) ขั้นตอนกระบวนการขออนุญาตซับซ้อนต้องใช้เอกสารเยอะ และกระบวนการตรวจสอบมีหลายขั้นตอน “...ตอนนี้เอกสารเยอะมาก ตอนนี้ต้องทำเอง ต้องกรอกใหม่หมด เจ้าหน้าที่ไม่ชอบอธิบายให้เรา...” (C003) กฎหมายขาดความชัดเจน ผู้ผลิตสุราไม่เข้าใจการตีความที่ไม่ตรงกัน “...จริงๆแล้วมันไม่ต้องเซ็น เกือบไม่ได้ตั้งโรง ซึ่งกฎกระทรวงที่ออกมาไม่ต้องเซ็น...” (C007) และส่งผลกระทบต่อคุณภาพโดยการขยายการผลิตอาจลดคุณภาพ และมาตรฐานของสุรา “...การขยายการผลิตคือมีผู้ผลิตมากขึ้นก็จะส่งเสริมการสร้างรายได้ เศรษฐกิจดีขึ้น แต่คุณภาพอาจลดลง...” (K001) ข้อจำกัดในการตลาด ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายที่เพียงพอแม้จะเพิ่มการผลิต “...ปี 2565 เรายังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากตรงนี้อ่างเต็มที่เพราะถึงจะเพิ่มไปเราก็ไม่รู้ว่าจะ

จะขายให้ใครอยู่แล้ว...” (C001) สำหรับสุราแช่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน “...หมวดสุราแช่ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง เป็นกฎหมายเดิมมีเรื่องปลดล็อคแรงม้า...” (K003)

สถานการณ์การผลิต และการดื่มสุราที่บ้าน/ชุมชน ในมุมมองของเจ้าหน้าที่

“ก่อน” การปรับเปลี่ยนกฎหมาย

สถานการณ์การผลิต และการดื่มสุราที่บ้าน/ชุมชน “ก่อน” การปรับเปลี่ยนกฎหมาย ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ สุราที่บ้านมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรม และประเพณีในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในภาคเหนือ การผลิต และดื่มสุราที่บ้านมักทำอย่างลับ ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุม เนื่องจากกฎหมายที่เข้มงวด แม้ว่าจะมีการผลิตสุราเพื่อการบริโภคเอง แต่ก็มีความเสี่ยงด้านสุขภาพ และความปลอดภัยสูง

1. การดื่มสุราเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และวัฒนธรรมในหลายพื้นที่ การบริโภคสุราในภาคเหนือ มีการดื่มแอลกอฮอล์กันมากกว่าภาคอื่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว และมี การจัดงานสังสรรค์บ่อยครั้ง “...เดิมทีคนในภาคเหนือดื่มแอลกอฮอล์กันอยู่แล้ว ดื่มเยอะกว่าภาคอื่น ด้วยซ้ำ อาจจะเป็นเพราะว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเยอะด้วย อัตราการดื่มเลยเพิ่มขึ้น...” (C105) การดื่มสุรามีรากทางสังคม และวัฒนธรรม การดื่มเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในงาน ประเพณี เช่น งานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ พบว่าการดื่ม “คู่กับสังคมาอยู่แล้ว มีในทุกงานไม่ว่าจะเป็นงานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ แม้กระทั่งงานศพ” (C102) สุราที่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรม แต่ไม่นิยมบริโภคในวงกว้าง “สุราชุมชนไม่ค่อยมีคนดื่มเยอะ ส่วนใหญ่จะดื่มเหล้าสี หรือ เบียร์” (C109) บางพื้นที่นำสุราที่บ้านมาเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม “น้ำแม่กุ่มหล่อเลี้ยง เสี่ยงสะล้อ ซอซิ่ง ทิ้งหัตถกรรมจักสาน สุราที่บ้าน สืบสานงานประเพณี” (คำขวัญของเทศบาลตำบล)

2. สุราที่บ้าน และสุราเถื่อนในชุมชน การผลิตเพื่อการบริโภคเอง ในงานบุญ/งานสังสรรค์ สุราที่บ้านหลายชนิดผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และมักผลิตเพื่อการบริโภคเอง หรือในกลุ่มเล็ก ๆ เช่น “ทำกันไปกินกันเองในงานบุญงานสังสรรค์ ไม่ได้ขาย เน้นแปรรูปข้าว

ที่มีเยอะจะได้ไม่เน่าเสีย...” (K107) การผลิตไม่เป็นมาตรฐาน กฎหมาย และภาษีที่เข้มงวดทำให้ การผลิตสุราพื้นบ้านไม่สามารถเข้าสู่ตลาดอย่างเป็นทางการได้ “...การผลิตสุราพื้นบ้านเป็นเรื่อง ปกติในชุมชนหลายแห่ง ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อบริโภคเอง หรือจำหน่ายแบบไม่เป็นทางการ กฎหมาย เดิมทำให้การผลิตสุราเถื่อนมีมากขึ้น...” (S101) การผลิตอย่างหลบซ่อน เนื่องจากกฎหมาย ควบคุมเข้มงวด ทำให้หลายชุมชนต้องผลิตอย่างลับ ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุมเช่น “...ชาวบ้านใน ชุมชนดื่มเหล้าเถื่อนเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน การผลิตสุราในชุมชนทำอย่างหลบๆ ซ่อนๆ เนื่องจากกลัวการจับกุมของเจ้าหน้าที่สรรพสามิต...” (S106) “ต้องแอบผลิตในพื้นที่ลับตาคนเพื่อ หลีกเลี่ยงการตรวจจับ” (S106) สุราที่ผลิตไม่ได้มาตรฐานอาจมีความเสี่ยงต่อสุขภาพ และทำให้เกิด ปัญหาด้านความปลอดภัย “...การผลิตสุราพื้นบ้านต้องผลิตแบบลับๆ เนื่องจากกลัวการจับกุม แต่ก็มีความเสี่ยงเรื่องสุขภาพเพราะไม่ได้มาตรฐาน...” (S105) ผู้ผลิตสุราขนาดเล็กยังเผชิญ ข้อจำกัดในการขออนุญาต: “เห็นว่าขออนุญาตแต่ก็ยังไม่ได้สักที” (K106)

3. การแบ่งแยกเจเนอเรชัน และการปรับตัวของผู้ผลิต ผู้ผลิตสุรารุ่นเก่าอาจยังคง ใช้วิธีการดั้งเดิมในการผลิต ในขณะที่ผู้ผลิตรุ่นใหม่ (ก้าวหน้า) อาจปรับตัวให้เข้ากับตลาดมากขึ้น “...ก่อนปี 2565 เดิมทีสุราชุมชนในพื้นที่จะมีผู้ประกอบการที่แยกตามเจเนอเรชัน เจเนเดิมก็จะเป็น รุ่น พ่อ แม่ ไม่ได้ซีเรียสว่าจะต้องเป็นขนาดใหญ่...” (C103)

“หลัง” การปรับเปลี่ยนกฎหมาย

แม้ว่ากฎหมายจะเปิดช่องให้ผลิตสุราได้มากขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดด้านขั้นตอน และ กฎระเบียบ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคบางกลุ่มที่หันไปดื่มเบียร์ หรือน้ำกระท่อมแทน สุรา การลดอัตราภาษีอาจกระตุ้นให้มีการบริโภคมากขึ้น แต่ยังคงต้องมีการควบคุมเพื่อป้องกันปัญหา สุขภาพ

1. ผลกระทบต่อการบริโภคสุราในชุมชน

- การดื่มสุราลดลง แม้จะมีกฎหมายใหม่ แต่การดื่มสุราในบางพื้นที่กลับลดลง โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่หันไปบริโภคน้ำกระท่อมแทน “...คนรุ่นใหม่ดื่มสุราน้อยลง แต่หันไป

บริโภคน้ำกระท่อมแทน...” (S105) อีกทั้งบางชุมชนหันไปดื่มเบียร์มากขึ้นเนื่องจากดื่มง่ายกว่า และมีปริมาณแอลกอฮอล์ต่ำกว่า เช่น “...รู้สึกว่าจะมีคนดื่มน้อยลง ส่วนมากจะไปดื่มเบียร์แทน อาจจะช่วยความแรงของแอลกอฮอล์ในเหล้าขาว เบียร์มันอาจจะดื่มง่ายกว่า...” (C1011)

- ความซับซ้อนของการผลิตสุรา แม้กฎหมายจะเปิดช่องให้ผลิตสุราในครัวเรือน แต่ในความเป็นจริง การผลิตสุรายังคงเป็นเรื่องยุ่งยาก และซับซ้อน “...ส่วนการทำเหล้า/เบียร์กินเอง ถ้ามีคนอยากจะทำ ในชุมชนของเรา ก็มองว่า เป็นไปได้ยาก เพราะไม่มีใครทำ มันยุ่งยาก ซับซ้อน อย่างที่บอก ซื้อมันง่ายกว่า...” (C1010)

2. การผลิตสุราในชุมชนหลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

- การผลิตเพิ่มขึ้นในบางพื้นที่ การผลิตเพื่อการค้าเพิ่มขึ้น ภาคใต้ และบางพื้นที่ ภาคกลาง/ตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวโน้มการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

- ในบางพื้นที่ การผลิตสุราที่บ้านขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากการขออนุญาตทำได้ง่ายขึ้น “...การผลิตเหล้าเถื่อนทำได้ถูกกฎหมาย ขออนุญาตได้ มีคนทำมากขึ้น หลังๆ มา มีเจ้าหน้าที่เข้ามาควบคุม มีการตรวจคุณภาพ เช่น วัดสีกรี ตรวจสอบวัตถุดิบ ขายได้เปิดเผยขึ้น มีตลาดที่ชัดเจนมากขึ้น...” (S107)

- การผลิตในบางพื้นที่ยังเป็นไปตามวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ผลิตเพื่อใช้ในงานบุญ งานบวช หรืองานชุมชน ไม่นั้นเพื่อการค้า “ผลิตสุราเอง กระแช่ สาโท เนื่องจากว่าจะไว้ใช้ในการเลี้ยงแขกตอนมาร่วมในงานบวช ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพ” (N107) “สาโทสูตรเฉพาะของบรรพบุรุษ ดื่มตามงานบุญ งานเลี้ยงในหมู่บ้าน” (K106)

- การเปิดโอกาสให้ขออนุญาตผลิตสุราได้อย่างถูกต้องทำให้มีผู้ผลิตขนาดเล็กเพิ่มขึ้น และมองเป็นโอกาสสร้างรายได้ “...พฤติกรรมบริโภคของคนในชุมชนยังคงมีจำนวนเท่าเดิม ไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ผลิตขนาดเล็กในชุมชนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากกฎหมายเปิดช่องให้ผลิตได้อย่างถูกต้อง...” (S106)

- การกลับมาผลิตสุราแบบดั้งเดิม มีการฟื้นฟูการผลิตสุราที่เคยหยุดไป “ยังเป็นของเหล้า ทำขวดสวยงามคนสั่งซื้อเยอะ แต่ก่อนโควิดขายได้เยอะ พอโควิดก็หยุดไป ตอนนี่กลับมาทำอีกคุณภาพดีขึ้น...” (K107)

3. ผลกระทบจากการลดอัตราภาษี ทำให้ราคาสุราลดลง ประชาชนบางส่วนหันกลับมาดื่มสุราที่บ้านมากขึ้น “ประชาชนหันมาดื่ม สุราที่บ้านเพิ่มขึ้น เพราะราคาถูกลง (40-50 บาทต่อขวด)” (S105) การลดภาษีอาจกระตุ้นให้มีการดื่มสุราที่หลากหลาย เช่น บางกลุ่มเปลี่ยนจากการดื่มสุราที่มีดีกรีสูงไปดื่มสุราแบบอื่นที่มีราคาเข้าถึงง่ายขึ้น “ผมมองว่าน่าจะยังไม่เป็นเหตุร้ายสำคัญ เพราะว่าการไปลดภาษีโดยเหมือนมันจะทำให้ราคาถูกลง มันก็จะไปถูกควบคุมในเรื่องการจำกัดอายุของการซื้อ แต่ประเด็นนี้ผมมองว่าไม่มีผลกระทบเพียงแต่ว่ามันจะจูงใจให้คนเปลี่ยนประเภทการดื่ม...” (C101) บางพื้นที่มองกฎหมายใหม่ และการลดภาษีเป็นโอกาสสร้างแบรนด์และผลิตภัณฑ์ชุมชน: เช่น การผลิตไวน์ผลไม้เพื่อขายในศูนย์การเรียนรู้ หรือเหล้าสีเพื่อกลุ่มนักท่องเที่ยว “...ในชุมชนมีการจำหน่ายไวน์ โดยส่งวัตถุดิบ (ฝรั่ง) ให้ทางโรงงานสุราที่กาญจนบุรี จากนั้นนำผลิตภัณฑ์มาขายที่ศูนย์การเรียนรู้ นอกจากนี้ที่ศูนย์การเรียนรู้ยังมีสินค้าที่มาจากแหล่งชุมชนอื่น ๆ เช่น ไวน์ผลไม้ จากหนองงูเหลือม...” (N106) บางพื้นที่การลดภาษีไม่มีผลกระทบต่อผู้ผลิต เพราะผู้ผลิตสุราส่วนใหญ่ ผลิตสุราแช่ขนาดปริมาณแอลกอฮอล์มากกว่า 12% เป็นส่วนใหญ่

4. ความท้าทาย และข้อจำกัดของขั้นตอนการขออนุญาต แม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้ผลิตได้ แต่กระบวนการขออนุญาตยังคงเป็นอุปสรรคสำหรับบางคน “ถึงแม้จะประกาศก็ยังไม่ได้มีใครมาแจ้งในเชียงใหม่ยังไม่มีผู้ผลิตที่ไม่ใช่เพื่อการค้าที่มาแจ้ง เพราะเขามองว่ามันเป็นภาระที่ต้องยื่นหลายอย่างก็เลยไม่ได้มา” (C103)

มุมมองเจ้าหน้าที่ต่อมาตรการทางกฎหมาย และความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

1. ความเข้มงวดของกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายในระดับปฏิบัติ กฎหมายก่อนการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะ “ห้ามโดยเด็ดขาด” สำหรับการผลิตสุรานอกระบบ (เถื่อน) “...กฎหมายห้ามผลิตสุรานอกโรงงานอย่างเด็ดขาด ไม่มีช่องทางให้ชาวบ้านผลิตอย่างถูกกฎหมาย...” (S106) กระบวนการขออนุญาตซับซ้อน และภาระภาษีสูง เป็นอุปสรรคต่อผู้ผลิตขนาดเล็ก “...ห้ามผลิตเด็ดขาด หรือถ้ามี ก็ขออนุญาตยากมาก คนทำต้องหลบๆ ซ่อนๆ ถ้าถูกจับได้ก็โดนปรับหรือโดนปิดกิจการ...” (S107) “...การขออนุญาตผลิตสุราที่บ้านมีความยุ่งยาก และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดภาษีที่เข้มงวด...” (S101) แม้กกฎหมายจะเข้มงวด แต่การบังคับใช้ในพื้นทีจริงมีความหลากหลาย ขึ้นกับ “มุมมอง” และ “บริบทชุมชน” “...มีบังคับใช้ แต่อาจดูแลไม่ทั่วถึง ขึ้นอยู่กับมุมมองของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง...” (K106) “...มีบังคับใช้ แต่ไม่แน่ใจว่าเข้มงวด หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด เราก็อ่าเข้มแต่ผู้มีอำนาจหน้าที่สูงกว่า หรือที่เกี่ยวข้องก็อาจมองว่าไม่ได้เข้มงวด...” (K107) บางพื้นที่มีการบังคับใช้เข้มข้น เช่น จังหวัดชายแดนใต้ แต่บางพื้นที่บังคับใช้แบบยืดหยุ่น

2. การใช้กลไกชุมชน และธรรมนูญสุขภาพ หลายพื้นที่มีความพยายามใช้ ธรรมนูญสุขภาพชุมชน เพื่อควบคุมการดื่มในงานประเพณี “...ในชุมชน จะมีกฎของชุมชนที่มีการตั้งขึ้นมาเอง เรียกว่า ธรรมนูญสุขภาพประจำหมู่บ้าน...ปัจจุบันก็ละเลยกันบ้าง แต่กฎธรรมนูญสุขภาพก็ยังมียอยู่...” (C109) “...ธรรมนูญเรื่องสุขภาพไม่มีเรื่องของสุรา...เพราะส่วนใหญ่เห็นว่าการมีเหล้าก็เป็นเรื่องปกติมันเป็นวิถีของเขา...” (C104) “...มีธรรมนูญเรื่องสุขภาพ ไม่มีเรื่องของสุรา ไม่มีการงด ดด ในงานवाद เพราะห้ามไปก็ทำไม่ได้...” (C104) อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้จริงยังมีข้อจำกัด เนื่องจากความเชื่อว่าสุราเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ความร่วมมือของผู้นำชุมชน และประชาชน ผู้นำชุมชนบางคนเป็นผู้ดื่มสุราเอง จึงไม่สามารถเป็นแบบอย่าง หรือขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายได้ การควบคุมจึงมีข้อจำกัดด้านจริยธรรม และความสมัครใจ “...ความยากในการดำเนินงานคือความร่วมมือของชาวบ้านไม่เยอะ ผู้นำบางหมู่บ้านเห็นด้วยแต่บางหมู่บ้านเขาทำไม่ได้เพราะตัวเขาเองก็ดื่ม...” (C106)

หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ชุมชน

1. กฎหมายผ่อนปรนมากขึ้น แต่การบังคับใช้ยังอ่อนแอ แม้กฎหมายจะมีความยืดหยุ่น และเปิดช่องให้ประชาชนสามารถผลิตเพื่อดื่มเอง หรือจัดแจ้งได้ง่ายขึ้น แต่การบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ยังคงขาดความสม่ำเสมอ และประสิทธิภาพในการควบคุม “...กฎหมายผ่อนปรนขึ้น ทำให้การผลิตสุราพื้นบ้านง่ายขึ้น แต่ขาดการควบคุมที่เข้มงวด การบังคับใช้กฎหมายยังคงมีปัญหา โดยเฉพาะการควบคุมคุณภาพ และความปลอดภัย...” (S101) “...แสดงว่ากฎหมายมีให้ใช้แต่ยังไม่บังคับใช้ ตอนนี้ก็เลยมีโอกาสรองกลั่นก็กลั่นไปเรื่อย ๆ ขายทุกวัน...” (S104) “...การผลิต และจำหน่ายสุราพื้นบ้านยังขาดการควบคุมอย่างเข้มงวด การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากชุมชนมองว่าเป็นเรื่องปกติ...” (S101, S103)

2. ช่องว่างระหว่าง “สิทธิผลิต” กับ “ระบบควบคุม” แม้จะมีระบบอนุญาตที่ง่ายขึ้น แต่หลายพื้นที่ขาดระบบกำกับติดตาม เช่น การตรวจคุณภาพ ความปลอดภัย และความร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) “...การขออนุญาตผลิต ทำได้ง่ายขึ้น แต่ไม่มีการแจ้งให้ท้องถิ่นรับทราบ ไม่มีการสุ่มตรวจคุณภาพของสุราพื้นบ้าน ทำให้เกิดความเสียด้านสุขภาพ...” (S105) “...ผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามระเบียบ และข้อกำหนดที่เข้มงวดขึ้น แต่ขาดการควบคุม การบังคับใช้กฎหมายในการผลิตเหล้าชุมชนยังไม่หนักแน่น...” (S106)

3. ความไม่ชัดเจนของบทบาทหน่วยงานรัฐ และข้อจำกัดเชิงระบบ หลายพื้นที่พบปัญหาการแบ่งอำนาจหน้าที่ไม่ชัดเจน ระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นกับหน่วยงานส่วนกลาง รวมถึงการขาดงบประมาณ และทรัพยากรในการติดตาม และตรวจสอบ “...เรื่องของความชัดเจน เรื่องการมอบอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในท้องที่ไม่ชัดเจนในการกำกับดูแล...” (K109) “...กระบวนการทำงานจะมีความยุ่งยากเป็นอย่างมาก เพราะด้วยทุกกระบวนการอาจต้องพึ่งพาหน่วยงานอื่นในการดำเนินการ... หน่วยงานสาธารณสุขจังหวัด จะคอยทำหน้าที่ในการตรวจสอบการผลิตสุราผิดกฎหมายตลอดเวลา แต่ ‘การตรวจการผลิตเกิน 200 ลิตรเป็นไปได้ยากมากๆ’ เพราะพื้นที่เข้าถึงได้ยาก...” (N103)

4. การยืดหยุ่น และสนับสนุนเชิงบวกในบางพื้นที่ เจ้าหน้าที่บางส่วนมีบทบาทเชิงรุก ในการสนับสนุนผู้ผลิตสุราพื้นบ้านตามกฎหมายใหม่ โดยไม่เน้นลงโทษ แต่สนับสนุนให้เข้าสู่ระบบ “...เข้มงวดมาตลอดแต่ปัจจุบันยืดหยุ่นมากขึ้น...อาจจะเข้าไปให้ความสนับสนุน ช่วยเหลืออันไหนที่เขาติดขัด...เพื่อเปิดโอกาสให้เขาได้ตั้งมากขึ้น...” (C103) “...มีระบบขออนุญาตที่ชัดเจน ผู้ผลิตขนาดเล็กทำได้ง่ายขึ้น... ยังมีกฎให้ตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานอยู่ แต่เป็นไปเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค...” (S107, S101)

5. การบังคับใช้ในระดับชุมชน (ชุมชนกับรัฐ) แม้จะมีการรณรงค์อย่างเป็นทางการ เช่น ด่านในเทศกาล หรือห้ามขายเหล้าให้เด็ก แต่การตรวจสอบเชิงลึก การบังคับใช้กฎหมาย หรือ บูรณาการเชิงพื้นที่ยังไม่เข้มข้น “...ปี 2566 เริ่มมีด่านในหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลก็มีเจ้าหน้าที่ลง รณรงค์เกี่ยวกับการเมาทะเลาะวิวาท ไม่ขายสุราให้เด็ก...” (C1010) “...ไม่ค่อยมีหน่วยงานไหนเข้ามา พอมิตำรวจลาดตระเวนอยู่บ้างแต่ไม่ได้ลงพื้นที่จริงจัง...” (N106) “...ชาวบ้านขายด้วยความที่ไม่ค่อยรู้เรื่องกฎหมาย ชาวบ้านคิดแต่เรื่องค้าขายเพียงอย่างเดียวไม่ได้คิดเรื่องกฎหมาย...” (N107)

ปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน แบ่งออกเป็นหมวดหมู่เชิงประเด็น เพื่อสะท้อน ลักษณะปัญหาเชิงระบบ สังคม และบริบทชุมชน ดังนี้

1. ระบบกฎหมาย และการตีความไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุราขนาดเล็ก กฎหมายในอดีตมี ลักษณะเอื้อให้ผู้ผลิตสุราขนาดใหญ่ได้ประโยชน์จากระบบภาษี และการขออนุญาต ในขณะที่รายย่อย ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ข้อกฎหมายที่ซับซ้อน เปิดช่องให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และความไม่เข้าใจใน ระดับปฏิบัติ “...กฎหมายของไทยเอื้อประโยชน์ต่อโรงงานใหญ่ ไม่เอื้อต่อโรงเล็ก ชาวบ้านไม่ต้อง พุดถึง...” (K104) “...อุปสรรคในการตีความกฎหมาย...” (K108) “...การตีความกฎหมาย บังคับใช้ ไม่ทั่วถึง ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของภาครัฐ...” (K106)

2. ความยุ่งยากในการขออนุญาต และความไม่มั่นใจของผู้ผลิตสุรา ผู้ผลิตสุราจำนวนมากไม่เข้าใจขั้นตอนการขออนุญาต หรือไม่มั่นใจว่าหากเข้าสู่ระบบจะต้องรับผิดชอบอะไรบ้าง

ความกลัวเกี่ยวกับภาระภาษี ทำให้เลือกผลิตแบบเลื่อนแทนการเข้าสู่ระบบ “...ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจในกระบวนการขออนุญาต และการปฏิบัติให้ถูกต้อง ชาวบ้านหลายคนรู้เพียงคร่าวๆ ว่าผลิตเหล้าได้อย่างเสรี แต่ยังคงกังวลเรื่องจ่ายแก่สรรพสามิต...” (S106) “...มีบางประเภทที่ไม่อยากทำทำไมจะต้องทำให้ยุ่งยาก...” (C103)

3. ขาดกลไกควบคุมที่ครอบคลุม และทั่วถึง ในพื้นที่ผลิตสุรามักอยู่ในชุมชน หรือพื้นที่ห่างไกล ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถตรวจสอบได้ทั่วถึง การบังคับใช้กฎหมายเกิดขึ้นเพียงบางจุด ไม่ต่อเนื่อง และไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ “...โรงกลั่นตั้งอยู่ในชุมชน ทำให้การควบคุมเป็นไปได้ยาก...การบังคับใช้กฎหมายทำได้ยากเนื่องจากการมองว่าสุราเป็นสิ่งที่ยอมรับในชุมชน...” (S101) “...การจัดเก็บภาษีไม่ชัดเจน การตีความกฎหมาย บังคับใช้ไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดการลักลอบขายสุราผิดกฎหมาย...” (K107)

4. ความตึงเครียดระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ผลิตสุรา ด้วยความพยายามของเจ้าหน้าที่ในการดึงผู้ผลิตเข้าสู่ระบบ จึงเกิดแรงต้านจากผู้ผลิตที่ไม่คุ้นเคยกับระบบราชการเป็นประจำ บางพื้นที่เกิดความขัดแย้ง หรือไม่ไว้วางใจระหว่างหน่วยงานรัฐกับผู้ผลิตในชุมชน “...มันเกิดความขัดแย้งกันเล็กน้อย... แต่ก็มีบางประเภทที่ไม่อยากทำ ทำไมจะต้องทำให้ยุ่งยาก...” (C103)

5. ขาดแรงจูงใจ และการสนับสนุนให้เข้าสู่ระบบ แม้จะเปิดโอกาสในการขออนุญาตผลิต แต่ไม่มีสิ่งจูงใจ หรือการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เช่น ลดภาษี, ส่งเสริมการตลาด, สร้างแบรนด์ชุมชน ผู้ผลิตไม่เห็นความคุ้มค่าของการปฏิบัติตามกฎหมาย “...การผลิตสุราที่บ้านอยู่ภายใต้การควบคุมที่เข้มงวด... การจัดเก็บภาษีจากสุราที่บ้านเป็นไปอย่างชัดเจน...” (S104)

หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย และการลดภาษีสุรา พบว่า แม้กฎหมายจะเปิดกว้างมากขึ้นเพื่อส่งเสริมผู้ผลิตขนาดเล็ก แต่กลับมีอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งการควบคุม และความปลอดภัยในชุมชน โดยสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 6 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. ความไม่ชัดเจน และความคลุมเครือของกฎหมายใหม่ แม้กฎหมายจะผ่อนปรน แต่ขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ทั้งในระดับผู้ปฏิบัติ และประชาชน หน่วยงานรัฐยังคงปฏิบัติตามแนวทางเดิม ทำให้เกิดความสับสนในการตีความ และการดำเนินงาน “...ผู้ปฏิบัติงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องก็ยังคงทำตามแนวกฎหมายเดิม อาจเป็นเพราะมันยังไม่ชัดเจน หรือปฏิบัติจนชิน...” (K107) “...การตีความกฎหมายระหว่างเจ้าหน้าที่ และประชาชน อำนาจหน้าที่...” (K108) “...การตีความกฎหมาย บังคับใช้ไม่ทั่วถึง ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของภาครัฐ...” (K106)

2. การขาดกลไกควบคุมในระดับท้องถิ่น กฎหมายให้อำนาจการขออนุญาตกับกรมสรรพสามิตส่วนกลาง แต่ไม่กำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือผู้นำท้องถิ่น ส่งผลให้ไม่มีการกำกับดูแลในพื้นที่อย่างจริงจัง “...ท้องถิ่นไม่มีบทบาทในการกำกับดูแล โรงกลั่นเกิดขึ้นโดยที่ผู้ใหญ่บ้าน และอบต.ไม่ทราบ...” (S105) “...การผลิตเหล้าเถื่อนแพร่หลายมากขึ้น... ท้องถิ่นไม่มีบทบาทในการกำกับดูแลโรงกลั่น...” (S104)

3. การสื่อสารกฎหมาย และการให้ความรู้ไม่เพียงพอ ผู้ผลิตสุราส่วนใหญ่เข้าใจเพียงผิวเผินว่าสามารถผลิตสุราได้โดยเสรี ขาดข้อมูล และความเข้าใจในข้อจำกัด และกระบวนการที่ถูกต้อง ขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานรัฐ “...ชาวบ้านหลายคนรู้เพียงคร่าวๆ ว่าสามารถผลิตเหล้าได้อย่างเสรี ขาดการประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้อย่างทั่วถึง...” (S107) “...ชาวบ้านในชุมชนยังขาดความเข้าใจในรายละเอียดของกฎหมายใหม่...” (S106)

4. ปัญหาในการควบคุมคุณภาพ และผลกระทบต่อด้านสุขภาพ การผลิตสุราที่ไม่ได้มาตรฐานนำไปสู่ความเสี่ยงด้านสุขภาพ เช่น สุราเถื่อนที่ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพเรื่องความปลอดภัยต่อสุขภาพ ขาดระบบติดตาม และสุ่มตรวจสอบปนเปื้อนที่เป็นอันตรายในสุรา “...ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพที่เข้มงวดของสุราในท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถทราบว่าเหล้าที่ผลิตมีสารอันตราย หรือไม่...” (S104) “...การควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานของสุรามีปัญหาเนื่องจากการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน...” (S101)

5. ความขัดแย้งในชุมชนระหว่างกฎหมายกับวิถีชีวิต ความพยายามห้ามการดื่มสุราในงานบุญ งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ มักไม่ประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำ หรือประชาชนเองยัง

นิยมการดื่ม เกิดความขัดแย้งระหว่าง “แนวทางสุขภาพ” กับ “วัฒนธรรมพื้นถิ่น” “...เราจะติดย่ำในงานศพว่าของดีเลี้ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์...แต่เท่าที่ดูแล้ว... จะทำไมได้น่าจะเพราะว่าผู้นำชุมชนชอบดื่มเหล้า...คนผลิตเขาก็ไม่ได้หยุดผลิตเพราะเขามีแหล่งรายได้จากตรงนั้น จะว่าเขาไม่ได้...” (C106)

6. ระบบภาษี และผลประโยชน์ที่ยังไม่จูงใจผู้ผลิตสุรขนาดเล็ก แม้จะมีการลดภาษี แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องความซ้ำซ้อน และต้นทุนที่ยังสูงกว่าการผลิตแบบเถื่อน ผู้ผลิตสุรขนาดเล็ก ยังไม่เห็นประโยชน์ชัดเจนจากการเข้าสู่ระบบ “...การจัดเก็บภาษีก็ซ้ำซ้อน จ่ายแล้วจ่ายอีก รายใหญ่ได้เปรียบ...” (K107) “...การลดภาษีให้กับผู้ผลิตจะช่วยลดต้นทุน ช่วยประกอบการตัดสินใจลงทุนทำเป็นธุรกิจในครัวเรือน...” (K104)

ความคิดเห็นต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราพื้นบ้าน และการลดอัตราภาษี

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย สามารถวิเคราะห์ได้ว่า กฎหมายในช่วงเวลาดังกล่าว ได้รับการรับรู้ในฐานะที่ไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุรขนาดเล็ก และมีลักษณะไม่สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความรู้สึกกลัว ไม่มั่นใจ และรู้สึกถูกเลือกปฏิบัติเมื่อเทียบกับผู้ผลิตสุรขนาดใหญ่

1. ความรู้สึกที่ “กฎหมายไม่เป็นธรรม” และ “เอื้อประโยชน์ต่อทุนใหญ่” ผู้ผลิตหลายรายรู้สึกว่าการกฎหมายก่อนการเปลี่ยนแปลง ถูกออกแบบมาเพื่อปกป้องผู้ผลิตสุรขนาดใหญ่ และจำกัดโอกาสของผู้ผลิตสุรขนาดเล็กในชุมชน “...สุราแซ่โรงเล็กไม่สามารถผลิตได้ ทุนใหญ่ไม่ให้มีคู่แข่ง... เอื้อประโยชน์ต่อโรงใหญ่...” (K105) “...ให้รายใหญ่ผลิต และโฆษณาได้...” (K107) “...การผลิตมีข้อจำกัด ไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุรขนาดเล็กในพื้นที่...” (K108) “...ควบคุมการผลิตมีข้อจำกัด ไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุรขนาดเล็ก...” (K106)

2. ความกลัวการถูกดำเนินคดี “ทำก็ผิด ไม่ทำก็จน” บรรยากาศในชุมชนสะท้อนความรู้สึกไม่ปลอดภัยทางกฎหมาย ทำให้ไม่กล้าพัฒนาแบรนด์ หรือยกระดับคุณภาพ “...ผู้ผลิตเหล้าเถื่อนยังมีความหวาดกลัวการถูกจับ ไม่สามารถไขว้มีปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์เต็มที่...” (S107) “...การผลิตสุราในชุมชนอยู่ในภาวะเสี่ยงทางกฎหมายตลอดเวลา ผู้ผลิตไม่กล้าพัฒนา หรือ

ต่อ ยอดผลิตภัณฑ์...” (S106) “...การผลิตมีข้อจำกัด ไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุรารขนาดเล็ก... เพราะกลัวว่าจะผิดกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายไม่ชัดเจน...” (K109)

3. ระบบการขออนุญาต และการควบคุมที่ยุงยาก ซับซ้อน หลายรายละเอียดตรงกันว่า กระบวนการขออนุญาตไม่เหมาะสมกับชุมชน ทั้งในแง่ขั้นตอน เอกสาร และเพิ่มภาระ “...การขออนุญาตยุ่งยากมาก ทำให้โรงกลั่นสุราถูกกฎหมายมีน้อย...” (S105)

4. การไม่เห็นด้วยกับแนวทาง “เสรีผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน” บางพื้นที่มองว่า แนวคิดเปิดเสรีให้ผลิตเพื่อบริโภคเอง อาจเป็นช่องทางให้มีการแอบขายโดยไม่มีการควบคุม “...ข้อที่ว่าด้วย ให้บุคคลธรรมดา สามารถทำดื่มเองได้ นั้น ไม่เห็นด้วย เพราะถ้าผลิตเองได้ อาจจะไม่ทำเอง อาจจะมีการลักลอบแอบเอาไปขายด้วย...” (C109)

5. ข้อจำกัดด้านการตลาด และการสื่อสาร การไม่อนุญาตให้โฆษณาสุรา แม้ผลิตได้ ถูกต้อง ยิ่งทำให้ผู้ผลิตสุรารขนาดเล็กเสียเปรียบ “...ไม่ให้โฆษณาแล้วจะขายได้อย่างไร...” (K104)

ความคิดเห็นที่มีต่อกฎหมายว่าด้วยการผลิต การจำหน่ายสุราที่บ้าน และการลดอัตราภาษีหลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย กฎหมายใหม่เป็น “จุดเริ่มต้นของโอกาส” แต่ยังคงต้องมีมาตรการสนับสนุนเสริมให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ดังนี้

1. เห็นด้วยกับการเปิดโอกาส และการลดภาระผู้ผลิตสุรารขนาดเล็ก ผู้ผลิตหลายราย โดยเฉพาะจากชุมชนภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มองว่า กฎหมายใหม่เปิดช่องให้ผู้ผลิตสุรารขนาดเล็กดำเนินการได้อย่างถูกกฎหมาย สร้างรายได้ ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น และใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีคุณค่า “...เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตสุราที่บ้านสามารถดำเนินธุรกิจได้ง่ายขึ้น และสร้างรายได้ให้กับชุมชน...” (S104) “...มีโอกาสมากขึ้นได้อย่างถูกกฎหมาย สามารถพัฒนาเป็นสินค้าประจำท้องถิ่นได้...” (S107) “...ถ้ากฎหมายมีความชัดเจน และเอื้อต่อผู้ผลิตรายเล็กๆ จริงๆ น่าจะมีการผลิตเพิ่มมากขึ้น...” (K108) “...การลดภาษีทำให้ผู้ผลิตสุรากล้าที่จะลงทุนทำธุรกิจเหล้าที่บ้าน เนื่องจากมีภูมิปัญญาอยู่แล้ว...” (K109)

2. ความกังวลเรื่องผลกระทบต่อสุขภาพ และสังคม เจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวนมาก โดยเฉพาะในด้านสาธารณสุข และสังคม มองว่า การเปิดให้ผลิตง่ายขึ้น และการลดภาษี อาจส่งผลลบต่อสุขภาพประชาชน และการเข้าถึงของเยาวชน กฎหมายใหม่อาจเปิด “ช่องโหว่” ในการควบคุม โดยเฉพาะต่อกลุ่มเปราะบาง เช่น เยาวชน และผู้มีปัญหาสุขภาพ...”ผลิต 200 ลิตรจริงใหม่... การลดภาษียังไม่เห็นด้วย... เงินจัดสรรจากภาษีจะลดลง...” (C104) “...ไม่เห็นด้วยเพราะจะเป็นภาระหน้าที่ให้เรามากขึ้น... ค่าใช้จ่ายในการรักษา และการเพิ่มยามากขึ้น...” (C106) “...กฎหมายใหม่ผลิตสุราอย่างเสรี... ทำให้เยาวชนเข้าถึงสุราได้ง่ายขึ้น ยังต้องการมาตรการควบคุมที่เข้มงวด...” (S101) “...การผลิตสุราเองตามครัวเรือนเป็นช่องทางที่ทำให้เยาวชนเข้าถึงสุราได้ง่ายขึ้น...” (N102)

3. ความเห็นต่อระบบภาษี ข้อดีด้านเศรษฐกิจ และข้อเสียด้านงบประมาณรัฐ มิมุมมองแตกต่างระหว่าง กลุ่มที่มองว่า “การลดภาษีช่วยเศรษฐกิจชุมชน” กับกลุ่มที่กังวลว่า “รัฐจะมีรายได้น้อยลง” มีความขัดแย้งในเชิงนโยบายระหว่าง “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” กับ “การรักษาระบบรายได้ของรัฐ” “...ควรเก็บภาษี เพราะจะได้เอาภาษีไปหนุนภาคท้องถิ่น...” (C101) “...กฎหมายลดภาษีทำให้กำไรลงทุน แต่ยังไม่ชัดเจนไม่ได้มากนัก...” (K109) “...ลดภาษียาได้รัฐหาย ต้องไปเก็บจากที่อื่น เหนื่อยขึ้น...” (C103)

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกำกับควบคุม และการสนับสนุน แม้หลายฝ่ายจะเห็นด้วยในหลักการ แต่ยังคงเสนอให้มีการควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน และการตีความทางกฎหมายที่ชัดเจนมากขึ้น หากต้องการผลลัพธ์เชิงบวกจากกฎหมาย ต้อง “ออกแบบระบบสนับสนุน และควบคุมควบคู่กันไป” “...ต้องมีการควบคุมปริมาณการผลิต และมาตรฐานความปลอดภัยที่เข้มงวด...” (S101) “...ต้องสนับสนุนให้เป็นรูปธรรม มีการออกกฎหมายรอง เช่น เรื่องคุณภาพ สิ่งแวดล้อม และให้ความรู้ในภาษาง่ายๆ...” (K107) “...ต้องช่วยให้ขายได้ด้วย ไม่งั้นก็ไม่มีใครทำ เพราะขายไม่ได้...” (K108)

5. การตีความ และการปฏิบัติยั้งคลุมเครือ บางพื้นที่สะท้อนว่ากฎหมายอาจ “คูดีในทางหลักการ” แต่การตีความของเจ้าหน้าที่ และผู้ผลิตสุรายังไม่สอดคล้องกัน “ความชัดเจนเชิง

ปฏิบัติ” ยังเป็นจุดอ่อนของกฎหมายที่ต้องเร่งปรับปรุง “...กฎหมายชัดเจน แต่การตีความของผู้ผลิต และเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังคงคลุมเครือ...” (K109) “...รอความชัดเจนของกฎหมาย น่าจะติดเรื่องการโฆษณา...” (K104)

ความคิดเห็นต่อกระบวนการ และขั้นตอนการขออนุญาตผลิตสุรา

ความคิดเห็นต่อกระบวนการ และขั้นตอนการขออนุญาตผลิตสุรา ก่อนกฎหมายใหม่ มีดังนี้

1. กระบวนการกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง กระบวนการที่รวมศูนย์เช่นนี้ ไม่สะท้อนบริบทของชุมชน และสร้างความรู้สึท่างไกลต่อระบบรัฐ ผู้ผลิตส่วนใหญ่สะท้อนตรงกันว่า การขออนุญาตผลิตสุราอยู่ภายใต้การดูแลของกรมสรรพสามิตส่วนกลางโดยตรง โดยผู้บริหารท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีบทบาทใด ๆ “...กำนันไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่สรรพสามิต...” (C102) “...เข้าไปที่สรรพสามิตเลย ผู้ใหญ่บ้านไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกใบอนุญาต...” (C109)

2. ขั้นตอนมาก ซับซ้อน และล่าช้า ระบบราชการแบบเดิม ไม่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้ผลิตสุรารายเล็ก ที่ขาดทักษะด้านเอกสาร และการสนับสนุนเป็นประเด็นที่ปรากฏสม่ำเสมอในทุกพื้นที่ ว่า ขั้นตอนการขออนุญาตมีความยุ่งยาก ทั้งด้านเอกสาร กฎระเบียบ และระยะเวลา “...ก่อน 2565 ขั้นตอนเยอะ... ต้องคูที่ วัดสถานที่ ขออนุญาตสร้าง แจ่งสรรพสามิต...” (C103) “...เตรียมเอกสารยุ่งยากเยอะแยะวุ่นวาย... ถ้าเอกสารผิดก็แก้ไขยุ่งยาก...” (K107) “...ขั้นตอนน่าจะเยอะ เตรียมเอกสารยุ่งยาก รอนาน...” (ผู้ใหญ่บ้าน)

3. ไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุรารายเล็กในชุมชน ระบบการขออนุญาตในอดีตส่งเสริมให้เกิดการผลิตแบบเถื่อนมากกว่าการผลิตแบบถูกต้องกฎหมาย แม้อกฎหมายจะเปิดช่องให้สามารถขออนุญาตได้ แต่ในทางปฏิบัติกลับกลายเป็นข้อจำกัดสำหรับผู้ผลิตสุรารายเล็ก ทำให้ผู้ผลิตบางรายเลือกที่จะไม่ขออนุญาต และลักลอบผลิตแทน “...ผู้ผลิตสุราไม่กล้าขออนุญาต เพราะขั้นตอนยุ่งยาก และแพง...” (S107) “...ข้อกำหนดการขออนุญาตไม่เอื้อต่อผู้ผลิตสุรารายเล็ก...”

(S106) “...กระบวนการขออนุญาตมีความยุ่งยาก ทำให้หลายชุมชนเลือกที่จะผลิตสุราโดยไม่ขออนุญาต...” (S101)

4. ข้อเสนอเชิงสร้างสรรค์จากพื้นที่ ผู้ผลิตสุราไม่ได้ปฏิเสธกฎหมาย แต่ต้องการ “รัฐที่เข้าถึงง่าย และเข้าใจชุมชน” แม้จะวิจารณ์ระบบ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายมีข้อเสนอเชิงสร้างสรรค์ เช่น ควรทำให้กระบวนการเร็วขึ้น ง่ายขึ้น และมีเจ้าหน้าที่ช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเป็นมิตร “...อยากให้ขั้นตอน กระบวนการ ขอบใบอนุญาตรวดเร็วขึ้น...” (C109)

ความคิดเห็นต่อกระบวนการขออนุญาตผลิตสุราที่บ้าน (หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย) มีดังนี้

1. ระบบใหม่ “ลดขั้นตอน” และ “เปิดโอกาสมากขึ้น” การลดขั้นตอนช่วยเปิดโอกาส แต่ความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยังคงไม่เท่ากันระหว่างกลุ่มที่มี “ทุนทางสังคม” กับกลุ่มที่ไม่มี หลายพื้นที่สะท้อนว่ากฎหมายใหม่ได้ ลดความซับซ้อนของขั้นตอน และ เปิดให้ผู้ผลิตสุราขนาดเล็กสามารถยื่นขออนุญาตได้โดยตรง ส่งผลให้จำนวนผู้ขออนุญาตเพิ่มขึ้น “...ขั้นตอนการขออนุญาตง่ายขึ้น แค่ไปดูที่แล้วสร้างได้เลย... เจ้าหน้าที่ก็ดูแค่เอกสารประกอบ มันก็กระชับขึ้น...” (C103) “...กระบวนการขออนุญาตง่ายขึ้น ทำให้ผู้ผลิตจำนวนมากได้รับการอนุญาต...” (S101) “...น่าจะลดขั้นตอน แต่ก็ยุ่งยากสำหรับผู้ผลิตสุรายุติ ดีที่กลุ่มมีเจ้าหน้าที่มาช่วยส่งเสริมให้ขออนุญาตก็เลยง่าย...” (K108)

2. ขั้นตอนลดลงแต่ยังคงเป็นอุปสรรคสำหรับผู้ผลิตสุรา “ลดขั้นตอน” ยังไม่เพียงพอ ต้อง “ลดความเหลื่อมล้ำทางความรู้ และทักษะ” ควบคู่ด้วย แม้ระบบจะ “ลดขั้นตอน” และ “ทำออนไลน์ได้” แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ผลิตสุรายังเผชิญกับอุปสรรคเชิงทักษะ ความเข้าใจ และการเข้าถึงระบบดิจิทัล “...ลดเอกสารลดขั้นตอนแต่ก็ยังยุ่งยากสำหรับผู้ผลิตที่เป็นผู้ผลิตสุรา...” (K106) “...ยื่นออนไลน์ได้แต่ผู้ผลิตสุราก็ทำไม่เป็น สุดท้ายก็น่าจะช้าอยู่ดีกว่าจะได้รับการอนุญาต...” (K107) “...ขั้นตอนยังคงค่อนข้างยุ่งยากสำหรับผู้ผลิตสุราทั่วไป มีภาระค่าธรรมเนียมที่ต้องชำระ...” (S106)

3. ขาดกลไกกำกับดูแลที่โปร่งใส และบทบาทของท้องถิ่น ขาดการติดตาม กำกับ และสร้างความเชื่อมั่นในชุมชน แม้เปิดระบบให้ผู้ผลิตสุรารายเล็กเข้าถึงได้มากขึ้น แต่การไม่มีบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้หลายพื้นที่สะท้อนถึงปัญหาการไม่มีส่วนร่วมของท้องถิ่น และความไม่โปร่งใสของกระบวนการออกใบอนุญาต “...ระบบการออกใบอนุญาตไม่โปร่งใส ไม่มีการแจ้งเดือน หรือประกาศให้ชุมชนทราบ...” (S104) “...สามารถขออนุญาตได้ง่ายขึ้น โดยตรงที่กรมสรรพสามิต ท้องถิ่นไม่ต้องรับรู้...” (S105) “...ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้อยู่ในคณะกรรมการการขออนุญาตผลิตสุราที่บ้าน...” (C1010)

4. ข้อกังวลเรื่องการควบคุมคุณภาพ และผลกระทบทางสังคม ระบบการอนุญาตที่ “เปิดกว้าง” จำเป็นต้องมี “กลไกกำกับควบคุมด้านคุณภาพ” ที่สอดคล้องกับการดูแลด้านสาธารณสุข การลดข้อกำหนดด้านการควบคุมทำให้เกิดความกังวลในด้านสุขภาพ และคุณภาพของสุราที่ผลิต “...ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพของสุราที่บ้านก่อนวางจำหน่าย...” (C103) “...ขาดมาตรการกำกับดูแล ทำให้มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ...” (S105) “...หากมีมาตรฐานที่ดี และมีการควบคุมอย่างจริงจัง อาจเป็นทางเลือกที่ดี...” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข xxx)

การเข้าถึง พฤติกรรมการดื่ม และผลกระทบจากการดื่มสุราในระดับชุมชน

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และจำหน่ายสุราที่บ้าน/ชุมชน สามารถวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1. การเข้าถึงสุรา “เข้าถึงสุราระบบอุตสาหกรรม” ได้มากกว่า “สุราที่บ้าน” ที่มีข้อจำกัดหลายด้าน สุราจากโรงงานขนาดใหญ่ เข้าถึงได้ง่าย แพร่หลาย และมีการตลาดชัดเจน สุราที่บ้าน กลับมีข้อจำกัดทั้งด้านราคา การกระจายสินค้า และการโฆษณา ช่องทางจำหน่ายสุราที่บ้านมักเป็นแบบบอกปากต่อปาก หรือเฉพาะกิจในชุมชน “...เหล้าที่ผลิตโดยโรงงานใหญ่ๆ ที่ขายตามท้องตลาดเข้าถึงได้ง่าย...” (K107) “...สุราที่บ้านมีเฉพาะบางพื้นที่ โฆษณาก็ไม่ได้ แอบขาย หรือบอกปากต่อปาก...” (K104)

2. พฤติกรรมการดื่มสุรา สะท้อนการเลือกซื้อตาม “ความสะดวกในการเข้าถึง” และ “วัฒนธรรมการดื่มตามช่วงวัย” ส่วนใหญ่ดื่มสุราในโอกาสเฉพาะกิจ เช่น งานบุญ งานศพ งานสังสรรค์ กลุ่มวัยทำงาน และวัยรุ่นนิยมดื่มเบียร์ หรือสุราสี มากกว่าสุราพื้นบ้าน ผู้สู้งวัย หรือกลุ่มเฉพาะยังคงดื่มสุราประเภทดั้งเดิม เช่น สาโท เหล้าแช่ “...คนดื่มเฉพาะในงานสังสรรค์ งานบุญ และงานประเพณี...” (S107) “...คนที่ดื่มในกลุ่มวัยรุ่นคนทำงานก็ซื้อที่มีขายตามท้องตลาด... พวกสาโทจะเป็นคนแก่กินกัน...” (K108) “...สมัยก่อนคนในชุมชนไม่ได้ดื่มสุราพื้นบ้าน เพราะไม่ชอบในเรื่องของกลิ่น และรสชาติ...” (N104)

3. ผลกระทบทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ความเสี่ยงจากการดื่มขึ้นอยู่กับ คุณภาพของสุรา และพฤติกรรมการดื่มมากกว่าชนิดของสุรา สุราที่ไม่ได้มาตรฐานมีความเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น อุบัติเหตุ โรคตับ และการติดสุรา การขาดการควบคุมคุณภาพของสุราพื้นบ้านก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพในบางพื้นที่ พฤติกรรมการดื่มไม่แตกต่างกันตามชนิดสุรา แต่ปริมาณ และโอกาสการดื่ม มีผลต่อสุขภาพ และความสัมพันธ์ในครอบครัว “...มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจากการดื่มสุราที่ผลิตโดยไม่มีมาตรฐาน...” (S106) “...ปัญหาสุขภาพจากการดื่มสุรามืออยู่แล้ว เช่น การติดสุรา โรคตับแข็ง และอุบัติเหตุ...” (S101) “...พฤติกรรมของคนที่ดื่มสุรา ไม่ว่าจะดื่มเหล้าชนิดใดก็เหมือนกันทั้งหมด...” (S104)

4. ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ควรมีระบบส่งเสริม “การผลิตสุราที่สะอาด” และสร้างแนวทางการจัดการของเสียจากโรงงานผลิตสุราขนาดเล็ก-กลาง แม้ไม่พบการกล่าวถึงโดยตรง แต่สามารถอนุมานได้จากกระบวนการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน เช่น การแอบผลิต การทิ้งกากสุรา ฯลฯ การผลิตแบบลักลอบไม่ผ่านระบบอนุญาต อาจขาดการควบคุมของเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราพื้นบ้าน และการลดอัตราภาษี พบประเด็นสำคัญที่สะท้อน การเข้าถึง พฤติกรรมการดื่ม และผลกระทบจากการบริโภคสุรา ดังต่อไปนี้:

1. การเข้าถึงสุรา เข้าถึงง่ายขึ้นโดยเฉพาะสุราพื้นบ้าน การลดภาษีทำให้สุราราคาถูกลง โดยเฉพาะสุราพื้นบ้าน ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายขึ้น กฎหมายใหม่เปิดช่องให้ผู้ผลิตสุรขนาด เล็กดำเนินการผลิตได้ง่ายขึ้น เพิ่มช่องทางการเข้าถึงทั้งในเชิงปริมาณ และพื้นที่ “...สุราพื้นบ้านผลิต มากขึ้น ราคาถูกลง ทำให้คนเข้าถึงได้ง่ายขึ้น...” (S104) “...ภาษีที่ลดลงอาจทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ ง่าย กระตุ้นเศรษฐกิจ...” (K109) แต่ยังมีข้อจำกัดด้านราคาสุราพื้นบ้านบางประเภท (เช่น ทำแบบ ดั้งเดิม) ยังสูงกว่าตลาดทั่วไป ความนิยมยังคงอยู่ที่สุรารายใหญ่ ซึ่งมีโปรโมชั่น และกระจายสินค้าได้ ทั่วถึง “...สุราชุมชนมีต้นทุนที่สูงกว่าขายราคาถูกก็นักขาดทุน ผู้ซื้อก็ซื้อเหล้าที่ขายตามท้องตลาด มากกว่า...” (K106)

2. พฤติกรรมการดื่มสุรา ไม่เปลี่ยนแปลงมาก ผู้ดื่มยังคงเป็นกลุ่มเดิม โดยเฉพาะ ผู้สูงอายุ และวัยแรงงาน วัยรุ่นมีแนวโน้มเปลี่ยนจากสุราไปสู่น้ำกระท่อม มากขึ้น “...คนดื่มก็มี เท่าเดิม กลุ่มเดิม ๆ เด็กรุ่นใหม่แทบจะไม่ดื่มสุราชุมชนกันแล้ว...” (C106) “...คนรุ่นใหม่ดื่มสุรา น้อยลง แต่หันไปบริโภคน้ำกระท่อมมากขึ้น...” (S104) ดื่มเพื่อผ่อนคลาย-แก้เครียด วัยแรงงานดื่ม เป็นกลไกผ่อนคลาย แต่สุราราคาถูกอาจเพิ่มแรงจูงใจ บางพื้นที่เริ่มกังวลเรื่องนักดื่มหน้าใหม่ โดยเฉพาะจากความเข้าถึงที่ง่ายขึ้น “...มันจะทำให้คนรายได้น้อยถูกดึงดูดไปใช้กับเรื่องที่มีมันไร ประโยชน์...” (C1012) “...เด็ก และเยาวชนเข้าถึงสุราได้ง่ายขึ้น เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ สามารถผลิตสุราดื่มเองในครัวเรือนได้...” (N102)

3. ผลกระทบต่อสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ สังคม ดื่มสุราที่ไม่ได้มาตรฐานยังคงพบใน บางพื้นที่ ปัญหาทางสุขภาพ พฤติกรรมติดสุรา และอาการขาดสุรายังมีอยู่ โดยเฉพาะในกลุ่มเดิม “...การเข้าถึงสุราเพิ่มขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาสุขภาพตามมา เช่น อาการขาดสุรา...” (S101) สำหรับ ผลกระทบทางสังคมไม่เปลี่ยนชัด โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาท หรือความรุนแรงในครอบครัวไม่ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่เริ่มมีข้อกังวล เรื่องผลกระทบยาวหากการผลิต-จำหน่ายไม่อยู่ใน มาตรฐานการผลิตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ “...ไม่มีรายงานการทะเลาะวิวาทเพิ่มขึ้น แต่มีปัญหา สุขภาพจากการดื่มสุราที่ไม่ได้มาตรฐาน...” (S105) “...ยังคงมีปัญหาสังคมบางประการ เช่น การทะเลาะวิวาทในกลุ่มวัยรุ่น และวัยทำงาน...” (S106)

4. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เริ่มมีข้อกังวลเรื่องผลกระทบจากการผลิตที่เพิ่มขึ้น เช่น ปัญหาขยะ กากสุรา กลิ่นเหม็น น้ำเน่า โดยเฉพาะหากไม่มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับการขยายตัวของการผลิตสุราชุมชน “...อาจทำให้เกิดกลิ่นเหม็น น้ำเน่า และจะมีข้อร้องเรียนตามมา...” (K107)

“แหล่งผลิต และจำนวนผู้ผลิตสุราในรูปแบบต่าง ๆ”

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการผลิต และการจำหน่ายสุราที่บ้าน/ชุมชน สามารถวิเคราะห์ ได้ดังนี้:

1. ลักษณะการผลิต และแหล่งผลิตสุราที่บ้านในเชียงใหม่ (ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย) การผลิตที่ขออนุญาต (ถูกกฎหมาย) พบโรงกลั่นสุรากลั่นที่ขออนุญาตจำนวน 7-8 แห่งในพื้นที่ภาคเหนือ “...ก่อนปี 2565 มีโรงงานสุรากลั่น 7 แห่ง และเพิ่งมาตั้งอีก 1 แห่ง เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา รวมเป็นทั้งหมด 8 แห่ง...” (C101) ยังมีการดำเนินการโดยเฉพาะในรูปแบบของโรงงานไวน์ และเหล้าข้าวแบบมีใบอนุญาต “...มีโรงงานไวน์ 1 โรง มีโรงงานเหล้าข้าว 1 โรง โดยมีทั้งใบขออนุญาต และแสดมบ์ในการจำหน่าย...” (N107) การผลิตแบบไม่ขออนุญาต (ผิดกฎหมาย / เกือบ) มีการยอมรับทางอ้อมว่าการผลิตสุราเถื่อน “ยังมีอยู่ในชุมชน” แต่กระทำอย่างลับ ๆ “...การขายเถื่อนคิดว่ามี มันก็เป็นร้านที่เขาติดแสดมบ์นั่นแหละเขาจะใส่ขวดน้ำทำเป็นสีๆ ขายขวด 10 บาท...” (C104) บางพื้นที่มีข้อมูลขัดแย้งระหว่าง “ผู้นำชุมชน” และ “ผู้ผลิตสุรา” ว่ามีการผลิตเถื่อนแต่ไม่กล้าเปิดเผย “...ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลว่าในพื้นที่ไม่มีการผลิตสุราตามบ้านเรือน... แต่ข้อมูลของทีมสนาม... มีการต้มสุราเอง และแจกจ่ายในงานบวช...” (N104)

2. รูปแบบสุราที่ผลิตในชุมชน สุรากลั่นที่บ้าน น้ำขาว ในพื้นที่ภาคเหนือ ส่วนใหญ่ขออนุญาต แต่ยังมีการขายแบบเถื่อน สาโท พบในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไวน์ผลไม้ ยาดอง พบเป็นกลุ่มย่อย บางรายมีขออนุญาต บางรายผลิตเพื่อบริโภคเอง สุราแช่ พบเล็กน้อย ผลิตเฉพาะบางบ้าน บางงานประเพณี

3. อุปสรรค และข้อจำกัดของการผลิตก่อนกฎหมายเปลี่ยน กฎหมายก่อนหน้าเข้มงวด และไม่เอื้อต่อรายย่อย “...ผู้ผลิตสุราไม่กล้าขออนุญาต เพราะขั้นตอนยุ่งยาก และแพง...”

มีการผลิตแบบเลื่อนในบางพื้นที่เพราะ ต้นทุน และความซับซ้อนในการขอใบอนุญาต ผู้นำหลายรายเชื่อว่ากลไกทางกฎหมาย ี้อื้อต่อทุนใหญ่ มากกว่าท้องถิ่น “...สุราแซโรงเล็กไม่สามารถผลิตได้ ทุนใหญ่ไม่ให้มีคู่แข่ง...” (K105)

หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ได้ดังนี้:

1. ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงหลังการออกกฎหมายใหม่ จำนวนผู้ผลิตสุราที่ได้รับ อนุญาตไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ บางพื้นที่มีการลดจำนวนผู้ผลิต เนื่องจากข้อจำกัดทาง กฎหมาย เช่น กำหนดระยะห่างจากแม่น้ำ “...หลังปี 2565 เหลือเพียง 1 โรง เพราะกฎหมายที่ว่า ด้วยห้ามทำใกล้แม่น้ำ เลยยุบไป 2 โรง...” (C109) แรงจูงใจในการเข้าสู่ระบบการผลิตสุรากฎ หมายต่ำ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ผลิตรายใหม่ เนื่องจากไม่คุ้มค่าในการลงทุน “...คนที่คิดจะทำราย ใหม่ ๆ คงไม่มี ทำแล้วมันไม่คุ้ม...” (C102)

2. ความต่อเนื่องของการผลิตในระดับชุมชน การผลิตเพื่อการบริโภคเอง หรือใช้ใน งานประเพณียังคงอยู่ แม้ไม่ขออนุญาตอย่างเป็นทางการ เช่น การต้มเพื่อเลี้ยงแขกในงานบวช “...ยังมีการผลิตเพื่อเลี้ยงแขกตามงานบวชเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการจัดงานของเจ้าภาพ...” (N107) กลุ่มที่มีทุน ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงผลิตต่อไป เช่น กลุ่มที่ได้รับทุนวิจัย หรือมีเป้าหมาย พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน “...ที่ยังมีต้มเองก็แค่อยากรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ส่วนคนที่มี ศักยภาพก็ทำต่อได้...” (K104)

3. ข้อจำกัดในการดำเนินการหลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย แม้กฎหมายเปิดกว้าง ขึ้นในภาพรวม แต่การปฏิบัติจริงยังมีอุปสรรค เช่น การรอลงลาก, การยื่นขออนุญาตล่าช้า, การขาด ความรู้เรื่องเอกสาร “...ช่วงนี้หยุดผลิตเพราะว่ารอลงลาก ที่ทำไว้ยังขายแบบถูกต้องไม่ได้...” (K106) การกระจุกตัวของผู้ขออนุญาตในบางกลุ่ม เช่น วิสาหกิจชุมชน ชี้ให้เห็นถึงความจำกัดใน การเข้าถึงของผู้ผลิตสุรขนาดเล็กลงไป “...มีเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตะกั่วป่าที่ยื่นขออนุญาตกับ สรรสามิต...” (K108)

พฤติกรรมการดื่มของประชาชน

สัมภาษณ์ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป 12,111 ราย พบว่า เพศชาย ร้อยละ 57.1 เพศหญิง ร้อยละ 42.9 กลุ่มอายุที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุดคือ อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 37.9 รองมา คือ อายุ 45-59 ปี ร้อยละ 31.5 อายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 25.8 อายุ 20-24 ปี ร้อยละ 2.6 และอายุ 18-19 ปี ร้อยละ 2.3 ระดับการศึกษาสูงสุด ประถมศึกษา ร้อยละ 36.1 รองมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 14.9 ปริญญาตรี หรือสูงกว่า ร้อยละ 14.2 และปวช./ปวส. อนุปริญญาอาชีวศึกษา ร้อยละ 13.5 ตามลำดับ อาชีพแรงงาน/รับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 26.5 รองมา คือ เกษตรกรรม ร้อยละ 22.3 ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 18.9 ข้าราชการ/พนักงานรัฐ/ลูกจ้างรัฐ ร้อยละ 7.8 พนักงานเอกชน ร้อยละ 7.8 ไม่มีอาชีพ ร้อยละ 6.4 ช่างสายอาชีพ ร้อยละ 4.6 แม่บ้าน ร้อยละ 3.0 นักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 1.4 ไม่ระบุอาชีพ ร้อยละ 0.9 และผู้ผลิตสุรากลั่น ร้อยละ 0.3

การพบเห็นจุดจำหน่ายสุราในชุมชนที่อาศัยส่วนใหญ่พบเห็นจุดจำหน่าย หรือจุดผลิต เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 62.5 เพศชายมีการพบเห็น ร้อยละ 67.9 มากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 55.3

พฤติกรรมการดื่มในชีวิต ร้อยละ 79.8 เพศชายมีพฤติกรรมการดื่มในชีวิต ร้อยละ 89.7 มากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 66.5 อายุที่เริ่มดื่มเฉลี่ย 19.9 ปี(9-60) เพศชายอายุที่เริ่มดื่มเฉลี่ย 18.6 ปี (9-57) เพศหญิงอายุที่เริ่มดื่มเฉลี่ย 22.2 ปี (10-60) กลุ่มอายุที่มีพฤติกรรมการดื่มในชีวิตมากที่สุด คือ อายุ 45-59 ปี ร้อยละ 84.3 รองมา คือ อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 83.9 และ อายุ 20-24 ปี ร้อยละ 80.6

พฤติกรรมการดื่มครั้งล่าสุดดื่มภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ร้อยละ 36.3 รองมา คือ นานกว่า 12 เดือน ร้อยละ 17.2 นานกว่า 30 วันที่ผ่านมาแต่ภายใน 12 เดือน ร้อยละ 16.4 และ นานกว่า 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาแต่ภายใน 30 วัน ร้อยละ 9.9 วิธีการที่ได้มาด้วยการซื้อเอง ร้อยละ 46.3 โดยซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน ร้อยละ 43.1 รองมาคือ คนอื่นให้มา ร้อยละ 6.8 ได้มาด้วย

วิธีการอื่น เช่น ไปดื่มตามงานเทศกาล งานแต่งงาน งานบุญ งานศพ และงานเลี้ยงบริษัท ร้อยละ 4.5 ผลิต/หมัก/กลั่น/ต้ม ด้วยตนเอง หรือคนในครัวเรือน เพียงร้อยละ 0.6

พฤติกรรมการดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป (1 หน่วย หมายถึง เหล้า 1 เป๊ก/ตอง/ก๊ก เบียร์ 1 กระป๋องสั้น/ขวดเล็ก ไวน์ 1 แก้ว โชจู 0.5 ขวดเล็ก ไวน์คูเลอร์ 1ขวด) ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 44.3 พบว่า เพศชายดื่มหนัก ร้อยละ 57.5 มากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 26.8 อายุ 20-24 ปี ดื่มหนักมากที่สุด ร้อยละ 54.8 รองมา คือ อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 59.9 อายุ 45-59 ปี ร้อยละ 48.8 ดื่มหนักทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) ร้อยละ 11.2 เพศชายนิยมดื่มหนักมากที่สุดในช่วงอายุ 45-59 ปี ร้อยละ 63.0 รองมา คือ อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 61.7 อายุ 20-24 ปี ร้อยละ 54.5 ดื่มหนักทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) ร้อยละ 11.3 เพศหญิงนิยมดื่มหนักมากที่สุดในช่วงอายุ 20-24 ปี ร้อยละ 55.6 รองมา คือ อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 32.4 อายุ 45-59 ปี ร้อยละ 29.6 ดื่มหนักทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) ร้อยละ 7.9

พฤติกรรมการดื่มจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 33.5 พบว่า เพศชายดื่มจนเมา ร้อยละ 47.0มากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 15.6 อายุ 20-24 ปี ดื่มจนเมา มากที่สุด ร้อยละ 45.2 รองมา คือ อายุ 18-19 ปี ร้อยละ 42.9 และอายุ 25-44 ปี ร้อยละ 37.5 ดื่มจนเมามากที่สุด 1-2 ครั้ง ร้อยละ 15.7 เพศชายนิยมดื่มจนเมามากที่สุดในช่วงอายุ 45-59 ปี ร้อยละ 53.4 รองมา คือ อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 50.0 อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 47.4 เพศหญิงนิยมดื่มจนเมามากที่สุด 1-2 ครั้ง ร้อยละ 20.4 เพศหญิงนิยมดื่มจนเมามากที่สุดในช่วงอายุ 18-19 ปี ร้อยละ 36.4 รองมา คือ อายุ 20-24 ปี ร้อยละ 33.3 อายุ 25-44 ปี ร้อยละ 22.7 เพศหญิงนิยมดื่มจนเมามากที่สุด 1-2 ครั้ง ร้อยละ 9.4

เหตุผลการดื่มจนเมา มีหลายมิติตั้งแต่แรงจูงใจจากพฤติกรรมดื่มเป็นนิสัย โอกาสพิเศษ หรือเทศกาล ด้านร่างกาย และสุขภาพ อารมณ์ และความเครียด ความเพลิดเพลิน และบรรยากาศ และสังคม

- แรงจูงใจจากพฤติกรรมดื่มเป็นนิสัย หรือการติดสุรา “ติดลม” “ติดสุรา” “ชอบดื่ม” “ติดสุรา ติดการเมา รู้สึกดีที่เมา” “ชอบดื่ม ไม่ได้กินจะมีอสังค์ต้องได้ดื่ม”

- แรงจูงใจจากโอกาสพิเศษ หรือเทศกาล การดื่มตามวาระเฉลิมฉลอง งานบุญ งานเลี้ยงเทศกาลต่าง ๆ เป็นโอกาสที่เปิดให้มีการดื่มมากกว่าปกติ “เทศกาล” “งานบวช” “งานแต่ง” “สงกรานต์” “ปีใหม่” “เมาแบบรู้ตัวมีบ้างที่เมาหนัก ๆ ในช่วงเทศกาล” “กินเยอะ สนุกตามงานสงกรานต์ งานแต่งก็เยอะ”

- แรงจูงใจด้านร่างกาย และสุขภาพ แม้ไม่ใช่สาเหตุหลัก แต่มีการกล่าวถึงการดื่มเพื่อบรรเทาอาการทางร่างกาย หรือใช้แทนยา “ยาโล่ลม” “หลับง่าย” “หายเมื่อย” “ช่วยให้หลับ” “กินเพื่อคลายเครียด ผลชอบในการดื่มสุรา” “เจริญอาหาร หลับสบาย ทำงานรื่น”

- แรงจูงใจทางอารมณ์ และความเครียด การดื่มเพื่อระบาย หรือผ่อนคลายจากความเครียด ความเศร้า หรือความเหนื่อยล้าเป็นการดื่มเพื่อบรรเทาความทุกข์มากกว่าความสนุก “คลายเครียด” “ผ่อนคลาย” “ทะเลาะกับแฟน” “อกหัก” “คิดมาก” “เครียดสุด ๆ” “เครียดทะเลาะกับแฟน” “ดื่มแล้วผ่อนคลาย ไม่เครียด”

- แรงจูงใจจากความเพลิดเพลิน และบรรยากาศ การดื่มที่มีจุดเริ่มจากความสนุกสนาน เพลิดเพลิน จนขาดการควบคุม การดื่มที่ต่อเนื่องเพราะอารมณ์ดี สนุก จนเลยเถิด หรือไม่รู้ตัว “เพลิน” “สนุก” “บรรยากาศพาไป” “เคลิ้ม” “หยุดไม่ได้” “ติดลม” “ดื่มเพลิน ร่างกายรับไม่ไหว” “เพลิน สนุกกับเพื่อน ล่าสุดก็งานสงกรานต์เมาทุกวัน” “ดื่มแล้วเพลินมันหยุดไม่ได้”

- แรงจูงใจด้านสังคม เป็นหมวดที่พบมากที่สุด และเกี่ยวข้องกับการดื่มเพื่อเข้าสังคม หรือการอยู่ร่วมกับเพื่อนฝูง ครอบครัว หรือชุมชน “กินกับเพื่อน” “สังสรรค์” “พบปะ” “งานเลี้ยง” “เทศกาล” “คุยสนุก” “ร่วมวง” “กินกับเพื่อนจนเพลิน” “สังสรรค์กับเพื่อนในหมู่บ้านที่จัดขึ้น” “เจอเพื่อนคุยถูกคอ พบปะพูดคุย”

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่นิยมดื่มมากที่สุดในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา คือ เบียร์ ร้อยละ 43.8 รองมา คือ สุราสี ร้อยละ 26.1 สุราขาว ร้อยละ 18.4

ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน 1 ปี เฉลี่ย 71.1 ลิตร/คน ปริมาณการดื่มมากสุดในกลุ่มอายุ 25-44 ปี เฉลี่ย 81.2 ลิตร/คน รองมาคือ อายุ 20-24 ปี เฉลี่ย 70.3 ลิตร/คน

โดยดื่มเบียร์ เฉลี่ย 67.0 ลิตร/คน หรือประมาณ 106 ขวดใหญ่ (630 มล.) สุราสี เฉลี่ย 23.8 ลิตร/คน หรือประมาณ 34 ขวดใหญ่ (700 มล.) สุราขาว เฉลี่ย 44.2 ลิตร/คน หรือประมาณ 70 ขวดใหญ่ (625 มล.) ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน 1 ปีของเพศชาย เฉลี่ย 81.8 ลิตร/คน ดื่มมากสุดในกลุ่มอายุ 25-44 ปี เฉลี่ย 88.6 ลิตร/คน รองมาคือ อายุ 20-24 ปี เฉลี่ย 88.6 ลิตร/คน โดยดื่มเบียร์ เฉลี่ย 73.9 ลิตร/คน หรือประมาณ 117 ขวดใหญ่ (630 มล.) สุราสี เฉลี่ย 26.1 ลิตร/คน หรือประมาณ 37 ขวดใหญ่ (700 มล.) สุราขาว เฉลี่ย 52.3 ลิตร/คน หรือประมาณ 83 ขวดใหญ่ (625 มล.) ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน 1 ปีของเพศหญิง เฉลี่ย 46.5 ลิตร/คน ดื่มมากสุดในกลุ่มอายุ 25-44 ปี เฉลี่ย 52.4 ลิตร/คน รองมาคือ อายุ 45-59 ปี เฉลี่ย 45.4 ลิตร/คน โดยดื่มเบียร์ เฉลี่ย 52.4 ลิตร/คน หรือประมาณ 83 ขวดใหญ่ (630 มล.) สุราสี เฉลี่ย 16.5 ลิตร/คน หรือประมาณ 23 ขวดใหญ่ (700 มล.) สุราขาว เฉลี่ย 7.2 ลิตร/คน หรือประมาณ 11 ขวดใหญ่ (625 มล.)

ตาราง 5 พฤติกรรมการดื่มในชีวิต และอายุที่เริ่มดื่มแยกตามอายุ

	18-19 ปี (n =28)	20-24 ปี (n =31)	25-44 ปี (n =459)	45-59 ปี (n =381)	60 ปีขึ้นไป (n =312)	รวม (n =1,211)
การเคยดื่มในชีวิต	24 (85.7%)	25 (80.6%)	385 (83.9%)	321 (84.3%)	211 (67.6%)	966 (79.8%)
อายุเฉลี่ยที่เริ่มดื่ม (ต่ำสุด-สูงสุด)	16 ปี (11-42)	16.3 ปี (12-22)	18.8 ปี (10-40)	20.7 ปี (10-57)	21.7 ปี (9-60)	19.9 ปี (9-60)

ตาราง 6 พฤติกรรมการดื่มในชีวิต และอายุที่เริ่มดื่มแยกตามอายุเพศชาย

เพศชาย	18-19 ปี (n =17)	20-24 ปี (n =22)	25-44 ปี (n =274)	45-59 ปี (n =219)	60 ปีขึ้นไป (n =160)	รวมชาย (n =692)
การเคยดื่มในชีวิต	15 (88.2%)	19 (86.4%)	256 (93.4%)	202 (92.2%)	129 (80.6%)	621 (89.7%)
อายุเฉลี่ยที่เริ่มดื่ม (ต่ำสุด-สูงสุด)	14.6 ปี (11-17)	16.4 ปี (12-22)	18.1 ปี (10-35)	19.4 ปี (10-57)	19.3 ปี (9-50)	18.6 ปี (9-57)

ตาราง 7 พฤติกรรมการดื่มในชีวิต และอายุที่เริ่มดื่มแยกตามอายุเพศหญิง

เพศหญิง	18-19 ปี (n=11)	20-24 ปี (n=9)	25-44 ปี (n=185)	45-59 ปี (n =162)	60 ปีขึ้นไป (n=152)	รวมหญิง (n=519)
การเคยดื่มในชีวิต	9 (81.8%)	6 (66.7%)	129 (69.7%)	119 (73.5%)	82 (53.9%)	345 (66.5%)
อายุเฉลี่ยที่เริ่มดื่ม (ต่ำสุด-สูงสุด)	18.1 ปี (13-42)	16.2 ปี (12-20)	20.2 ปี (10-40)	22.9 ปี (10-51)	25.9 ปี (14-60)	22.2 ปี (10-60)

ตาราง 8 การดื่มครั้งล่าสุดแยกตามอายุ

ดื่มสุรครั้งล่าสุด	18-19ปี (n=28)	20-24 ปี (n=31)	25-44 ปี (n=459)	45-59ปี (n=381)	60ปีขึ้นไป (n=312)	รวม (n=1,211)
นานกว่า 12 เดือน	1 (5.9%)	2 (9.1%)	32 (11.7%)	26 (11.9%)	33 (20.6%)	94 (13.6%)
นานกว่า 30 วันที่ผ่านมาแต่ ภายใน 12 เดือน	3 (17.6%)	4 (18.2%)	44 (16.1%)	28 (12.8%)	15 (9.4%)	94 (13.6%)
นานกว่า 1 สัปดาห์ที่ผ่านไปแต่ ภายใน 30 วัน	2 (11.8%)	2 (9.1%)	34 (12.4%)	20 (9.1%)	12 (7.5%)	70 (10.1%)
ภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านไป	9 (52.9%)	11 (50%)	146 (53.3%)	128 (58.4%)	69 (43.1%)	363 (52.5%)

ตาราง 9 การดื่มครั้งล่าสุดของเพศชายแยกตามอายุ

ดื่มสุรครั้งล่าสุด	18-19ปี (n =17)	20-24 ปี (n =22)	25-44 ปี (n =274)	45-59ปี (n =219)	60ปีขึ้นไป (n =160)	รวมชาย (n = 692)
นานกว่า 12 เดือน	1 (5.9%)	2 (9.1%)	32 (11.7%)	26 (11.9%)	33 (20.6%)	94 (13.6%)
นานกว่า 30 วันที่ผ่านมาแต่ ภายใน 12 เดือน	3 (17.6%)	4 (18.2%)	44(16.1 %)	28 (12.8%)	15 (9.4%)	94 (13.6%)
นานกว่า 1 สัปดาห์ที่ผ่านไปแต่ ภายใน 30 วัน	2 (11.8%)	2 (9.1%)	34 (12.4%)	20 (9.1%)	12 (7.5%)	70 (10.1%)
ภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านไป	9 (52.9%)	11 (50%)	146 (53.3%)	128 (58.4%)	69 (43.1%)	363 (52.5%)

ตาราง 10 การดื่มครั้งล่าสุดของเพศหญิงแยกตามอายุ

ดื่มสุรครั้งล่าสุด	18-19 ปี (n=11)	20-24 ปี (n=9)	25-44 ปี (n=185)	45-59 ปี (n =162)	60 ปีขึ้นไป (n=152)	รวมหญิง (n=519)
นานกว่า 12 เดือน	1 (9.1%)	1 (11.1%)	35 (18.9%)	37 (22.8%)	40 (26.3%)	114 (22%)
นานกว่า 30 วันที่ผ่านมาแต่ ภายใน 12 เดือน	5 (45.5%)	3 (33.3%)	37 (20%)	39 (24.1%)	21 (13.8%)	105 (20.2%)
นานกว่า 1 สัปดาห์ที่ผ่านไปแต่ ภายใน 30 วัน	3 (27.3%)	1 (11.1%)	22 (11.9%)	15 (9.3%)	9 (5.9%)	50 (9.6%)
ภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านไป		1 (11.1%)	35 (18.9%)	28 (17.3%)	12 (7.9%)	76 (14.6%)

ตาราง 11 การดื่มบ่อยใน 12 เดือนที่ผ่านมาแยกตามอายุ

การดื่มบ่อยใน 12 เดือน ที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=28)	20-24 ปี (n=31)	25-44 ปี (n=459)	45-59 ปี (n=381)	60 ปีขึ้นไป (n=312)	รวม (n=1,211)
1-3 วัน/ปี	4 (14.3%)	3 (9.7%)	37 (8.1%)	25 (6.6%)	10 (3.2%)	79 (6.5%)
4-7 วัน/ปี		1 (3.2%)	23 (5%)	20 (5.2%)	8 (2.6%)	52 (4.3%)
8-11 วัน/ปี	5 (17.9%)		34 (7.4%)	29 (7.6%)	13 (4.2%)	81 (6.7%)
ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน)	8 (28.6%)	9 (29%)	72 (15.7%)	48 (12.6%)	29 (9.3%)	166 (13.7%)
ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์)		5 (16.1%)	69 (15%)	56 (14.7%)	17 (5.4%)	147 (12.1%)
วันเว้นวัน (3-4 วัน/สัปดาห์)	3 (10.7%)	2 (6.5%)	25 (5.4%)	17 (4.5%)	15 (4.8%)	62 (5.1%)

ตาราง 11 (ต่อ)

การดื่มบ๋อยใน 12 เดือน ที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=28)	20-24 ปี (n=31)	25-44 ปี (n=459)	45-59 ปี (n=381)	60 ปีขึ้นไป (n=312)	รวม (n=1,211)
เกือบทุกวัน (5-6 วัน/สัปดาห์)	2 (7.1%)	2 (6.5%)	25 (5.4%)	27 (7.1%)	12 (3.8%)	68 (5.6%)
ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)			33 (7.2%)	36 (9.4%)	34 (10.9%)	103 (8.5%)

ตาราง 12 การดื่มบ๋อยใน 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศชายแยกตามอายุ

การดื่มบ๋อยใน 12 เดือน ที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=17)	20-24 ปี (n=22)	25-44 ปี (n=274)	45-59 ปี (n=219)	60 ปีขึ้นไป (n=160)	รวมชาย (n = 692)
1-3 วัน/ปี	1 (5.9%)	1 (4.5%)	19 (6.9%)	10 (4.6%)	4 (2.5%)	35 (5.1%)
4-7 วัน/ปี		1 (4.5%)	12 (4.4%)	10 (4.6%)	4 (2.5%)	27 (3.9%)
8-11 วัน/ปี			17 (6.2%)	10 (4.6%)	4 (2.5%)	31 (4.5%)
ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน)	8 (47.1%)	6 (27.3%)	48 (17.5%)	27 (12.3%)	17 (10.6%)	106 (15.3%)
ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์)		5 (22.7%)	57 (20.8%)	50 (22.8%)	13 (8.1%)	125 (18.1%)
วันเว้นวัน (3-4 วัน/สัปดาห์)	3 (17.6%)	2 (9.1%)	21 (7.7%)	15 (6.8%)	14 (8.8%)	55 (7.9%)
เกือบทุกวัน (5-6 วัน/สัปดาห์)	2 (11.8%)	2 (9.1%)	20 (7.3%)	24 (11%)	10 (6.3%)	58 (8.4%)
ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)			30 (10.9%)	30 (13.7%)	30 (18.8%)	90 (13%)

ตาราง 13 การดื่มบ๋อยใน 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศหญิงแยกตามอายุ

การดื่มบ๋อยใน 12 เดือน ที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=11)	20-24 ปี (n=9)	25-44 ปี (n=185)	45-59 ปี (n=162)	60 ปีขึ้นไป (n=152)	รวมหญิง (n=519)
1-3 วัน/ปี	3 (27.3%)	2 (22.2%)	18 (9.7%)	15 (9.3%)	6 (3.9%)	44 (8.5%)
4-7 วัน/ปี			11 (5.9%)	10 (6.2%)	4 (2.6%)	25 (4.8%)
8-11 วัน/ปี	5 (45.5%)		17 (9.2%)	19 (11.7%)	9 (5.9%)	50 (9.6%)
ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน)		3 (33.3%)	24 (13%)	21 (13%)	12 (7.9%)	60 (11.6%)
ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/ สัปดาห์)			12 (6.5%)	6 (3.7%)	4 (2.6%)	22 (4.2%)
วันเว้นวัน (3-4 วัน/ สัปดาห์)			4 (2.2%)	2 (1.2%)	1 (0.7%)	7 (1.3%)
เกือบทุกวัน (5-6 วัน/ สัปดาห์)			5 (2.7%)	3 (1.9%)	2 (1.3%)	10 (1.9%)
ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)			3 (1.6%)	6 (3.7%)	4 (2.6%)	13 (2.5%)

ตาราง 14 การดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาแยกตามอายุ

ดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=28)	20-24 ปี (n=31)	25-44 ปี (n=459)	45-59 ปี (n=381)	60 ปีขึ้นไป (n=312)	รวม (n=1,211)
ไม่ดื่มเลย	11 (39.3%)	5 (16.1%)	89 (19.4%)	72 (18.9%)	43 (13.8%)	220 (18.2%)
1-3 วัน/ปี	3 (10.7%)	4 (12.9%)	46 (10%)	31 (8.1%)	13 (4.2%)	97 (8%)
4-7 วัน/ปี			11 (2.4%)	13 (3.4%)	7 (2.2%)	31 (2.6%)
8-11 วัน/ปี	2 (7.1%)		27 (5.9%)	18 (4.7%)	8 (2.6%)	55 (4.5%)
ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน)	5 (17.9%)	8 (25.8%)	59 (12.9%)	39 (10.2%)	25 (8%)	136 (11.2%)
ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/ สัปดาห์)		2 (6.5%)	41 (8.9%)	35 (9.2%)	9 (2.9%)	87 (7.2%)
วันเว้นวัน (3-4 วัน/ สัปดาห์)	1 (3.6%)	1 (3.2%)	8 (1.7%)	12 (3.1%)	5 (1.6%)	27 (2.2%)
เกือบทุกวัน (5-6 วัน/ สัปดาห์)		2 (6.5%)	17 (3.7%)	15 (3.9%)	7 (2.2%)	41 (3.4%)
ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)			20 (4.4%)	23 (6%)	20 (6.4%)	63 (5.2%)

ตาราง 15 การดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศชายแยกตามอายุ

ดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=17)	20-24 ปี (n=22)	25-44 ปี (n=274)	45-59 ปี (n=219)	60 ปีขึ้นไป (n=160)	รวมชาย (n = 692)
ไม่ดื่มเลย	6 (35.3%)	5 (22.7%)	55 (20.1%)	38 (17.4%)	25 (15.6%)	129 (18.6%)
1-3 วัน/ปี	1 (5.9%)	2 (9.1%)	31 (11.3%)	17 (7.8%)	8 (5%)	59 (8.5%)
4-7 วัน/ปี			7 (2.6%)	10 (4.6%)	4 (2.5%)	21 (3%)
8-11 วัน/ปี	1 (5.9%)		17 (6.2%)	8 (3.7%)	3 (1.9%)	29 (4.2%)
ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน)	5 (29.4%)	5 (22.7%)	40 (14.6%)	27 (12.3%)	18 (11.3%)	95 (13.7%)
ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์)		2 (9.1%)	35 (12.8%)	33 (15.1%)	9 (5.6%)	79 (11.4%)
วันเว้นวัน (3-4 วัน/สัปดาห์)	1 (5.9%)	1 (4.5%)	6 (2.2%)	11 (5%)	5 (3.1%)	24 (3.5%)
เกือบทุกวัน (5-6 วัน/สัปดาห์)		2 (9.1%)	16 (5.8%)	13 (5.9%)	6 (3.8%)	37 (5.3%)
ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)			17 (6.2%)	19 (8.7%)	18 (11.3%)	54 (7.8%)

ตาราง 16 การดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศหญิงแยกตามอายุ

ดื่มหนัก 5 หน่วยขึ้นไป ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	18-19 ปี (n=11)	20-24 ปี (n=9)	25-44 ปี (n=185)	45-59 ปี (n =162)	60 ปีขึ้นไป (n=152)	รวมหญิง (n=519)
ไม่ดื่มเลย	5 (45.5%)		34 (18.4%)	34 (21%)	18 (11.8%)	91 (17.5%)
1-3 วัน/ปี	2 (18.2%)	2 (22.2%)	15 (8.1%)	14 (8.6%)	5 (3.3%)	38 (7.3%)
4-7 วัน/ปี			4 (2.2%)	3 (1.9%)	3 (2%)	10 (1.9%)
8-11 วัน/ปี	1 (9.1%)		10 (5.4%)	10 (6.2%)	5 (3.3%)	26 (5%)
ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน)		3 (33.3%)	19 (10.3%)	12 (7.4%)	7 (4.6%)	41 (7.9%)
ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์)			6 (3.2%)	2 (1.2%)		8 (1.5%)
วันเว้นวัน (3-4 วัน/สัปดาห์)			2 (1.1%)	1(0.6%)		3(0.6%)
เกือบทุกวัน (5-6 วัน/สัปดาห์)			1 (0.5%)	2 (1.2%)	1 (0.7%)	4 (0.8%)
ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)			3 (1.6%)	4 (2.5%)	2 (1.3%)	9 (1.7%)

ตาราง 17 การดื่มสุราจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาแยกตามอายุ

ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ดื่มสุราจนเมา	18-19 ปี (n=28)	20-24 ปี (n=31)	25-44 ปี (n=459)	45-59 ปี (n=381)	60 ปีขึ้นไป (n=312)	รวม (n=1,211)
ไม่เคยเลย	10 (35.7%)	8 (25.8%)	146 (31.8%)	120 (31.5%)	67 (21.5%)	351 (29%)
1-2 ครั้ง	8 (28.6%)	6 (19.4%)	89 (19.4%)	56 (14.7%)	31 (9.9%)	190 (15.7%)
3-5 ครั้ง	2 (7.1%)	4 (12.9%)	36 (7.8%)	30 (7.9%)	11 (3.5%)	83 (6.9%)
6-9 ครั้ง			11 (2.4%)	14 (3.7%)	8 (2.6%)	33 (2.7%)
10-19 ครั้ง	2 (7.1%)	3 (9.7%)	18 (3.9%)	17 (4.5%)	4 (1.3%)	44 (3.6%)
20 ครั้งขึ้นไป		1 (3.2%)	18 (3.9%)	21 (5.5%)	16 (5.1%)	56 (4.6%)

ตาราง 18 การดื่ม ดื่มสุราจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศชายแยกตามอายุ

ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ดื่มสุราจนเมา	18-19 ปี (n=17)	20-24 ปี (n=22)	25-44 ปี (n=274)	45-59 ปี (n=219)	60 ปีขึ้นไป (n=160)	รวมชาย (n=692)
ไม่เคยเลย	6 (35.3%)	6 (27.3%)	94 (34.3%)	59 (26.9%)	37 (23.1%)	202 (29.2%)
1-2 ครั้ง	4 (23.5%)	5 (22.7%)	64 (23.4%)	44 (20.1%)	24 (15%)	141 (20.4%)
3-5 ครั้ง	2 (11.8%)	2 (9.1%)	27 (9.9%)	26 (11.9%)	9 (5.6%)	66 (9.5%)
6-9 ครั้ง			9 (3.3%)	12 (5.5%)	7 (4.4%)	28 (4%)

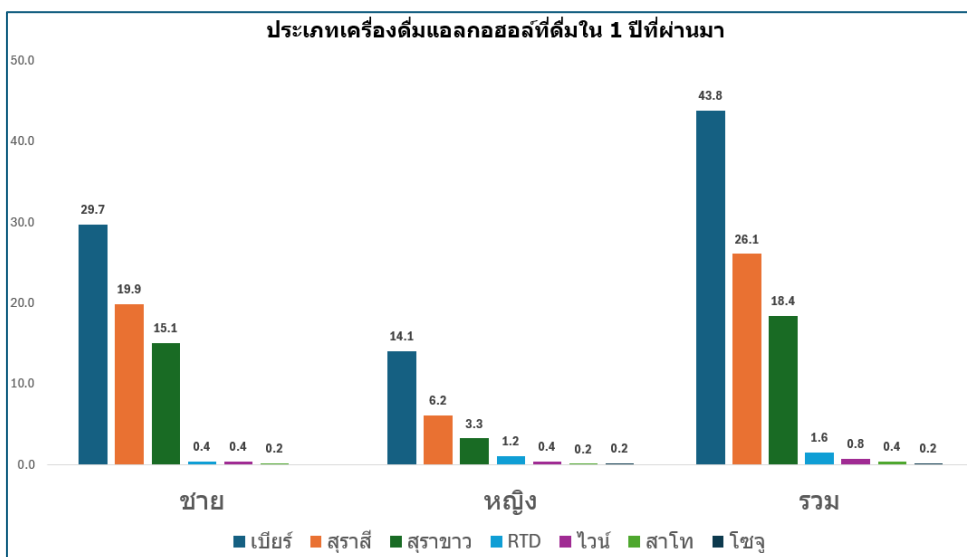
ตาราง 18 (ต่อ)

ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ดื่มสุราจนเมา	18-19 ปี (n=17)	20-24 ปี (n=22)	25-44 ปี (n=274)	45-59 ปี (n=219)	60 ปีขึ้นไป (n=160)	รวมชาย (n = 692)
10-19 ครั้ง	2 (11.8%)	3 (13.6%)	13 (4.7%)	14 (6.4%)	4 (2.5%)	36 (5.2%)
20 ครั้งขึ้นไป		1 (4.5%)	17 (6.2%)	21 (9.6%)	15 (9.4%)	54 (7.8%)

ตาราง 19 การดื่มสุราจนเมา ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของเพศหญิงแยกตามอายุ

ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ดื่มสุราจนเมา	18-19 ปี (n=11)	20-24 ปี (n=9)	25-44 ปี (n=185)	45-59 ปี (n=162)	60 ปีขึ้นไป (n=152)	รวมหญิง (n=519)
ไม่เคยเลย	4 (36.4%)	2 (22.2%)	52 (28.1%)	61 (37.7%)	30 (19.7%)	149 (28.7%)
1-2 ครั้ง	4 (36.4%)	1 (11.1%)	25 (13.5%)	12 (7.4%)	7 (4.6%)	49 (9.4%)
3-5 ครั้ง		2 (22.2%)	9 (4.9%)	4 (2.5%)	2 (1.3%)	17 (3.3%)
6-9 ครั้ง			2 (1.1%)	2 (1.2%)	1 (0.7%)	5 (1%)
10-19 ครั้ง			5 (2.7%)	3 (1.9%)		8 (1.5%)
20 ครั้งขึ้นไป			1 (0.5%)		1 (0.7%)	2 (0.4%)

ภาพที่ 1 ประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ดื่มใน 1 ปีที่ผ่านมา

ตาราง 20 ปริมาณดื่มใน 1 ปีแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

	ปริมาณดื่มใน 1 ปี เฉลี่ย ลิตร/ คน (ต่ำสุด-สูงสุด)					รวม
	18-19 ปี	20-24 ปี	25-44 ปี	45-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	
ปริมาณดื่มใน 1 ปี ลิตร/คน	25.5 (0.3-322.4)	70.3 (0.3-733.4)	81.2 (0.2-2343.3)	68.2 (0.1-1295.2)	60.8 (0.1-742.8)	71.1 (0.1-2343.3)
เบียร์	22.9 (0.3-322.4)	67.4 (0.3-644.8)	78.9 (0.2-1357.8)	60.6 (0.2-1289.6)	55.4 (0.1-678.9)	67 (0.1-1357.8)
สุราสี	9.9 (1.4-36.3)	14.1 (1.4-72.8)	22.9 (0.2-419.8)	21.8 (0.1-255.5)	37.6 (0.3-273)	23.8 (0.1-419.8)
สุราขาว	12.9 (12.9-12.9)	67.2 (12.9-103)	40 (0.1-228.1)	48.4 (0.1-361.4)	41.3 (0.3-243.8)	44.2 (0-361.4)

ตาราง 21 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศชายแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

	ปริมาณดื่มใน 1 ปี เฉลี่ย ลิตร/ คน (ต่ำสุด-สูงสุด)					
	18-19 ปี	20-24 ปี	25-44 ปี	45-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
ปริมาณดื่มใน 1 ปี ลิตร/คน	37.4 (0.6-322.4)	87.9 (0.3-733.4)	88.6 (0.2-2343.3)	78.8 (0.1-1295.2)	76.7 (0.1-693.5)	81.8 (0.1-2343.3)
เบียร์	34 (0.3-322.4)	85.9 (0.3-644.8)	83.5 (0.2-1357.8)	63.7 (0.2-1289.6)	70.6 (0.1-483.6)	73.9 (0.1-1357.8)
สุราสี	9.9 (1.4-36.3)	16.9 (1.4-72.8)	26.3 (0.4-419.8)	22.4 (0.3-255.5)	40.9 (0.3-273)	26.1 (0.3-419.8)
สุราขาว	12.9 (12.9-12.9)	67.2 (12.9-103)	43.4 (0.5-228.1)	60.6 (0.1-361.4)	49.3 (0.3-243.8)	52.3 (0.1-361.4)

ตาราง 22 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศหญิงแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

	ปริมาณดื่มใน 1 ปี เฉลี่ย ลิตร/ คน (ต่ำสุด-สูงสุด)					
	18-19 ปี	20-24 ปี	25-44 ปี	45-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
ปริมาณดื่มใน 1 ปี ลิตร/คน	4.8 (0.3-14.9)	10.3 (0.3-26.5)	63.1 (0.2-1539.8)	45.4 (0.1-1029.6)	24.4 (0.2-742.8)	46.5 (0-1539.8)
เบียร์	4.8 (0.3-14.9)	2.9 (0.3-9.9)	68 (0.3-1357.8)	54.6 (0.2-967.2)	29.3 (0.2-678.9)	52.4 (0.2-1357.8)
สุราสี		7 (5.6-8.4)	15 (0.2-208)	19.3 (0.1-191.6)	19.5 (0.6-63.9)	16.5 (0.1-208)
สุราขาว			19.9 (0.1-162.5)	2.7 (0-19.5)	4.8 (0.5-18.3)	7.2 (0.1-162.5)

ตาราง 23 ปริมาณดื่มใน 1 ปีแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

	ปริมาณดื่มใน 1 ปี เฉลี่ย ลิตร/ คน (ต่ำสุด-สูงสุด)					
	18-19 ปี	20-24 ปี	25-44 ปี	45-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
เบียร์ : ขวดใหญ่ (630 มล.)	36.3 (0.5-511.7)	107 (0.5-1023.5)	125.3 (0.3-2155.2)	96.2 (0.3-2047)	88 (0.2-1077.6)	106.3 (0.2-2155.2)
สุราสี : ขวดใหญ่ (700 มล.)	14.1 (2-51.9)	20.1 (2-104)	32.8 (0.3-599.6)	31.1 (0.1-365)	53.7 (0.5-390)	34 (0.1-599.6)
สุราขาว : ขวดใหญ่(625 มล.)	20.6 (20.6-20.6)	107.5 (20.6-164.7)	64 (0.1-365)	77.4 (0.1-578.2)	66.1 (0.5-390)	70.7 (0.1-578.2)

ตาราง 24 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศชายแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

	ปริมาณดื่มใน 1 ปี เฉลี่ย ลิตร/ คน (ต่ำสุด-สูงสุด)					
	18-19 ปี	20-24 ปี	25-44 ปี	45-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
เบียร์ : ขวดใหญ่ (630 มล.)	54 (0.5-511.7)	136.3 (0.5-1023.5)	132.6 (0.3-2155.2)	101.2 (0.3-2047)	112.1 (0.2-767.6)	117.3 (0.2-2155.2)
สุราสี : ขวดใหญ่ (700 มล.)	14.1 (2-51.9)	24.2 (2-104)	37.6 (0.5-599.6)	32 (0.4-365)	58.4 (0.5-390)	37.2 (0.4-599.6)
สุราขาว : ขวดใหญ่(625 มล.)	20.4 (20.4-20.4)	106.7 (20.4-163.4)	68.8 (0.9-362.1)	96.1 (0.2-573.6)	78.3 (0.5-386.9)	83 (0.2-573.6)

ตาราง 25 ปริมาณดื่มใน 1 ปีของเพศหญิงแยกตามอายุ และประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

	ปริมาณดื่มใน 1 ปี เฉลี่ย ลิตร/ คน (ต่ำสุด-สูงสุด)					
	18-19 ปี	20-24 ปี	25-44 ปี	45-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
เบียร์ : ขวดใหญ่ (630 มล.)	7.6 (0.5-23.6)	4.6 (0.5-15.7)	107.9 (0.5-2155.2)	86.6 (0.3-1535.2)	46.5 (0.3-1077.6)	83.1 (0.3-2155.2)
สุราสี : ขวดใหญ่ (700 มล.)		10 (8-12)	21.4 (0.3-297.1)	27.5 (0.1-273.8)	27.9 (0.8-91.3)	23.6 (0.1-297.1)
สุราขาว : ขวดใหญ่(625 มล.)			31.5 (0.1-257.9)	4.3 (0.1-31)	7.7 (0.7-29)	11.4 (0.1-257.9)

ความคิดเห็นที่มีต่อ “การจำหน่าย แจกจ่าย หรือขายสุราหากในครอบครัวมีการผลิตสุรา” สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- การจำหน่ายในชุมชนเป็นหลัก ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนมากแสดงความตั้งใจว่าจะจำหน่ายภายในหมู่บ้าน หรือชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยอาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิด ความไว้วางใจ และการรู้จักกัน เนื่องจากทำให้สามารถเข้าถึงง่าย ไม่ต้องขนส่งไกล โดยขายตามร้านชำ ร้านค้าในชุมชน หรือหน้าบ้าน

- ช่องทางขายออนไลน์ และฝากขาย ช่องทางออนไลน์เป็นอีกแนวโน้มที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการขายผ่าน Facebook, TikTok, หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ

- การแจกจ่ายเพื่อสร้างฐานลูกค้า หลายคนมองว่าการแจกให้ชิมก่อนเป็นกลยุทธ์การตลาดเพื่อให้ลูกค้ารู้จักทดลอง สร้างความมั่นใจ และกระตุ้นการซื้อ “แจกให้ชิมก่อนแล้วค่อยขาย” “ให้ญาติลองชิมก่อน ถ้าอร่อยค่อยขาย” “ทดลองให้คนในชุมชนชิมก่อน”

- การขายแบบมีใบอนุญาต และตามกฎหมาย ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนให้ความสำคัญกับการขายอย่างถูกกฎหมาย โดยเน้นการไม่ขายให้เยาวชน และขออนุญาตให้ถูกต้อง

- การมองเห็นคุณค่าทางเศรษฐกิจของสุราครัวเรือน หลายรายมองว่าการผลิตสุรา เป็น “โอกาสสร้างรายได้” โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจฝืดเคือง “อยากมีรายได้” “สร้างอาชีพ เสริม” “ขายในชุมชนเพราะคนทำงานเค้าดื่มทุกวัน”

- แนวคิดเรื่องการสร้างแบรนด์ การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์ บางส่วนไม่มีวิสัยทัศน์ในการยกระดับสินค้า เช่น ทำเป็น OTOP หรือใส่บรรจุภัณฑ์สวยงาม ขายส่ง-ขายห้าง “บรรจุขวดสวย ๆ ขายบนห้าง 7-11” “ทำเป็นสินค้า OTOP เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ” “ใส่ยี่ห้อ ขายให้เป็นมาตรฐาน”

- การมีข้อจำกัด / ปฏิเสธการขาย บางส่วนไม่เห็นด้วยกับการขาย หรือผลิต เพราะ กังวลเรื่องสุขภาพ หรือผลกระทบต่อครอบครัว “ไม่อยากจะคนในครอบครัวติดสุรา” “ซื้อกินดีกว่า ไม่อยากยุ่งยาก”

ปัญหา และผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการดื่มทั้งตัวท่านเอง หรือบุคคลอื่น (อุบัติเหตุ การเจ็บป่วย การทะเลาะวิวาท ฯลฯ) พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบต่อตนเอง ร้อยละ 17.3 (กระทบมาก ร้อยละ 9.1 กระทบเบา ร้อยละ 5.8) รองมาคือ ด้านสุขภาพ ร้อยละ 14.9 อุบัติเหตุ ร้อยละ 13.2 และผลกระทบต่อผู้อื่น ร้อยละ 10.7 (กระทบเบา ร้อยละ 4.1 กระทบมาก ร้อยละ 1.7) สามารถจัดกลุ่มประเด็นหลักได้เป็น 5 มิติสำคัญ ดังนี้

1. ผลกระทบด้านสุขภาพกาย และจิต พบว่า มีการเจ็บป่วยเรื้อรัง เช่น ดับแข็ง ไช้มัน พอกตับ ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคกระเพาะ ลำไส้อักเสบ ฯลฯ โดยแสดงอาการเฉียบพลัน เช่น อาเจียน ปวดหัว แสงค์ หมดสติ ซ็อกจากการดื่ม ฯลฯ สุขภาพจิตเสื่อมโทรม ขาดสติ การตัดสินใจซาลง สมองเสื่อม เช่น “เกิดความเครียด และปัญหาสุขภาพ” “เป็นโรควิตกกังวล หรือซึมเศร้า” “รู้สึกหวาดกลัว ถูกคุกคาม” “ทำให้สมองประมวผลซาลง คิด และตัดสินใจต่าง ๆ ได้ไม่ดี”

2. อุบัติเหตุจากการเมาแล้วขับ หรือขาดสติ พบข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุจำนวนมาก เช่น รถล้ม รถชน รถตกคู รถชนเสาไฟฟ้า ฯลฯ หลายราย “เมาแล้วขับ” จนเกิดความเสียหายทั้ง

ทรัพย์สิน และบาดเจ็บ เช่น “รถล้มแขนหัก”, “รถชนกับสิบล้อ” มีกรณีรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต หรือ เสี่ยงเสียชีวิต “ขาดสติ เกิดการทะเลาะวิวาท ทำให้เสียชีวิตก่อนวัยอันควร”

3. ความรุนแรง และปัญหาภายในครอบครัว เกิดการ “ทะเลาะวิวาท” อย่างแพร่หลาย ทั้งในครอบครัว และในชุมชน ส่งผลต่อความสัมพันธ์ เช่น “ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว และความสัมพันธ์” “ลูกอยากให้เลิก”

4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และการงาน ดื่มแล้ว “เสียงาน”, “ขาดงาน”, “ทำงานไม่ได้”, “ประสิทธิภาพการทำงานลดลง” ค่าใช้จ่ายจากอุบัติเหตุ และการรักษาพยาบาลสูง เช่น “ค่ารักษา 5 แสนกว่า”, “เสียค่าซ่อมรถ 1.5 หมื่น” ส่งผลต่อความมั่นคงทางการเงินของครอบครัว เช่น “ทำให้เงินไม่พอใช้”, “เป็นปัญหาทางการเงิน”

5. ผลกระทบทางสังคม และชุมชน ความเดือดร้อนของผู้อื่น เช่น การเสียงดังไววาย รบกวนชาวบ้าน การมั่วสุม ทะเลาะวิวาทในงานบุญ ความไม่ปลอดภัยในชุมชน “รู้สึกไม่ปลอดภัยจากคนเมา”

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการมีแหล่งผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นด้วย (เชิงสนับสนุน) ร้อยละ 25.8 ไม่เห็นด้วย (เชิงต่อต้าน) ร้อยละ 10.2 กลาง ๆ / เฉย ๆ ร้อยละ 5.4 เห็นด้วยแบบมีเงื่อนไข (เสนอให้ควบคุม) 7.2 มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลดีที่ได้รับ

- ผลด้านเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้ชุมชน รายได้ปันผล “ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการปันผล 30%” “ได้รับเงินปันผลจากการเป็นสมาชิกปีละร้อยละ 5” เกิดการจ้างงานในชุมชน “มีการว่าจ้างในชุมชนมากขึ้น เกิดรายได้เลี้ยงครอบครัว” ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน “กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ประชาชนมีงานทำ”

- ผลด้านสังคม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม “เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน สืบทอดรุ่นสู่รุ่น” เสริมภาพลักษณ์ชุมชน สร้างชื่อเสียง “ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นที่รู้จัก มีคนเข้ามาศึกษาดูงาน”

- ผลต่อผู้บริโภค ราคาสุราเข้าถึงได้ ชื้อใกล้บ้าน “ดี หาซื้อง่าย ราคาถูก”
“ไม่ต้องไปซื้อไกลจากชุมชน”

2. ผลกระทบ ข้อเสีย

- ผลกระทบต่อเยาวชน เยาวชนเข้าถึงสุราได้ง่าย “ข้อเสียคือ เด็ก ๆ อาจดื่มสุราจนเสียการเรียน” “เด็กที่อายุไม่ถึงเกณฑ์อาจเข้าถึงของมีนเมา”

- ปัญหาสุขภาพ และพฤติกรรม ดื่มเกินพอดี เมื่อง่าย “ข้อเสีย เมื่อง่ายเกิดการทะเลาะวิวาท” “คนดื่มเยอะขึ้น เกิดอุบัติเหตุ”

- ปัญหาสิ่งแวดล้อม เกิดมลพิษ น้ำเสีย กลิ่น “ข้อเสีย ปล่อยน้ำเน่าเสียลงคลอง ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ” “ข้อเสีย คือ อากาศไม่ดี น้ำเน่าเสีย”

3. ความคิดเห็นกลาง ๆ หรือไม่แน่ชัด “เฉย ๆ / ไม่เกี่ยวข้อง” “เฉยๆ ไม่ได้รับผลกระทบอะไร” “ไม่รู้ว่าเขาผลิต ไม่เห็นผลกระทบ” ขึ้นอยู่กับการจัดการ “ถ้าทำดีควบคุมได้ก็ไม่มีปัญหา” “ถ้ามีมาตรฐานก็คิดว่าดี”

4. ความเห็น “ไม่เห็นด้วย” (แนวต่อต้าน) ห่วงสุขภาพเยาวชน “ไม่เห็นด้วย เพราะลูกหลานดื่ม ไม่อยากให้เขาดื่มเยอะ” ห่วงผลกระทบชุมชน “ไม่เห็นด้วย เพราะจะเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่น”ต่อต้านในหลักการ “ไม่เห็นด้วย เพราะมันเป็นของมีนเมา อันตรายต่อสุขภาพ”

ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนทั่วไป ดังนี้

- กลุ่มที่เห็นด้วยกับกฎหมาย หรือมาตรการที่มีอยู่ (เชิงบวกต่อกฎหมายปัจจุบัน) เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในข้อมูล (เช่น “ดีอยู่แล้ว”, “เหมาะสมแล้ว”, “ควบคุมได้ดี”, “จำกัดอายุ 20 ปีเหมาะสม”) ซึ่งช่วยจำกัดการเข้าถึงของเยาวชน ลดอุบัติเหตุ และพฤติกรรมเสี่ยง เป็นระเบียบ มีกรอบการควบคุมชัดเจน และมีผลทางสังคม และสุขภาพในทางที่ดี

- กลุ่มที่เสนอให้เข้มงวดมากขึ้น เสนอให้บังคับใช้อย่างจริงจังมากขึ้น (ทั้งต่อผู้ซื้อและร้านค้า) ขอให้ตรวจสอบ และลงโทษร้านที่ฝ่าฝืน เช่น ขายให้เด็ก, ขายเกินเวลา บางรายเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ หรือสร้างความรู้ให้ประชาชนเข้าใจกฎหมายมากขึ้น

- กลุ่มที่เสนอให้ปรับอายุการซื้อ ส่วนใหญ่เสนอให้ลดลงเหลือ 18 ปี ด้วยเหตุผลว่า “บรรลุนิติภาวะ”, “จบ ม.6 แล้ว” ส่วนน้อยเสนอให้เพิ่มเป็น 25 หรือ 30 ปี เพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น

- กลุ่มที่ต้องการให้จำหน่ายได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดเวลา มองว่าการจำกัดเวลาไม่มีผล เช่น คนซื้อไว้ล่วงหน้าได้อยู่ดี บางคนให้เหตุผลเชิงธุรกิจ เช่น เป็นร้านค้าต้องการขายได้ทั้งวัน

- กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับกฎหมายปัจจุบัน มองว่ากฎหมายไม่มีประสิทธิภาพในการควบคุม มีการฝ่าฝืนกันทั่วไป โดยเฉพาะร้านค้าในชุมชน มองว่าควรปล่อยเสรี หรือเห็นว่ากฎหมายไม่ยุติธรรม

- กลุ่มที่ไม่มีความคิดเห็น หรือไม่สามารถตอบได้

- ความคิดเห็นเฉพาะทาง/ข้อเสนออื่น ๆ เช่น เน้นให้ “ความเท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมาย” เช่น เจ้าหน้าที่ที่ต้องถูกควบคุม เสนอให้มีการควบคุมโฆษณาออนไลน์ สนับสนุนการผลิตในชุมชน แต่ขอให้มีความมาตรฐาน และมีข้อห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และคุณภาพ

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการลดภาษีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีทั้งเชิงบวก และลบ ดังนี้

○ แนวโน้มเชิงบวก เห็นด้วยกับการลดภาษี (ส่วนใหญ่) แรงจูงใจหลัก ได้แก่ ทำให้ราคาขายปลีกลดลง เข้าถึงได้ง่าย ประหยัดค่าใช้จ่าย ส่งเสริมผู้ผลิตขนาดเล็ก และกระจายรายได้สู่ชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานราก สร้างแรงจูงใจให้ผลิตอย่างถูกกฎหมาย ทั้งนี้ มีบางส่วนเสนอให้เว้นภาษีในช่วงเริ่มต้น หรือให้ลดเฉพาะสุราพื้นบ้าน สนับสนุนการใช้ภาษีที่เก็บได้ในการพัฒนาท้องถิ่น หรือรณรงค์ความรู้

○ แนวโน้มเชิงลบ ไม่เห็นด้วยกับการลดภาษี มีความกังวลในเรื่อง เข้าถึงง่ายขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น นำไปสู่ปัญหาสุขภาพ และสังคม (อุบัติเหตุ ความรุนแรงในครอบครัว ฯลฯ) มองว่าเป็นการ “ส่งเสริม” พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ไม่ไว้วางใจในระบบการควบคุม

- แนวโน้มแบบเฉย ๆ หรือ กลาง มักพบในกลุ่มที่ไม่ดีมี หรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง มองว่า “อย่างไรก็ได้” หรือไม่มีข้อมูลเพียงพอในการแสดงความเห็น
- กลุ่มที่ “ไม่ทราบ” หรือ “ไม่แน่ใจ” สะท้อนให้เห็นช่องว่างด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายภาษี มีการรับรู้แบบคลุมเครือว่ามีภาษี แต่ไม่รู้กลไก หรือผลกระทบ

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

1. เป้าหมายสำคัญของการปลดล็อก

วัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย การปรับปรุงกฎหมายสุราที่บ้าน พ.ศ. 2565 เป็นความพยายามของรัฐในการตอบสนองต่อเสียงสะท้อนจากภาคประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ผลิตขนาดเล็กในชนบทที่ผลิตสุราที่บ้านจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน แต่ถูกจำกัดโดยข้อกำหนดเดิม กฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อ “ปลดล็อก” ระบบที่เคยเอื้อประโยชน์แก่ทุนรายใหญ่ ให้เปิดกว้างต่อผู้ผลิตขนาดเล็กที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ยกเลิกข้อกำหนดทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ และข้อจำกัดด้านกำลังการผลิต ซึ่งเดิมกำหนดว่าต้องมีแรงม้าไม่น้อยกว่า 30 แรงม้า เป็นเงื่อนไขที่ไม่สอดคล้องกับความสามารถของผู้ผลิตขนาดเล็กในพื้นที่ชนบท

2. เปิดโอกาสให้บุคคลธรรมดาสามารถขออนุญาตผลิตสุราเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนได้ในปริมาณ ที่จำกัด เพื่อสะท้อนความเป็นจริงของสังคมไทยที่มีการผลิตสุราเพื่อใช้งานบุญ งานประเพณี หรือการบริโภคในครอบครัวเป็นเรื่องปกติ

3. การปรับลดภาษีสรรพสามิตในบางประเภทของสุรา เช่น สุราที่มีแอลกอฮอล์ไม่เกิน ร้อยละ 15 หรือผลิตจากผลไม้ท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนการผลิต กระตุ้นให้ผู้ผลิตขนาดเล็กเข้าสู่ระบบ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตชุมชน

เจตนารมณ์เหล่านี้สอดคล้องกับแนวโน้มของการลดการผูกขาดของการผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับนานาชาติ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ผ่านพระราชบัญญัติ Craft Beverage Modernization and Tax Reform Act (CBMA) (Wyden, R. 2019) ซึ่งส่งเสริม

การเติบโตของผู้ผลิตคราฟต์เบียร์ และสุราชุมชนด้วยการลดภาษี และให้ความสะดวกในขั้นตอนขอ อนุญาตผลิต (Carroll, G. R., & Swaminathan, A. 2000) หรือกรณีของสกอตแลนด์ ที่ใช้แนวทาง สนับสนุนชุมชนชนบทในการผลิตวิสกี้ภายใต้ระบบควบคุมคุณภาพ และมีการกำกับดูแลร่วมกับ สภาท้องถิ่น (McBoyle, G., & McBoyle, E. 2008, O'Connor, A. 2018) ซึ่งทำให้การผลิตสุราท้องถิ่น ที่ขึ้นชื่อของสกอตแลนด์สร้างเศรษฐกิจหลายระดับ ทั้งระดับบริษัทข้ามชาติ ไปจนถึงโรงสุรารขนาดเล็ก แต่มาตรฐานสูง ซึ่งสามารถดึงดูดเงินทั้งจากการขายวิสกี้ และการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชมแหล่ง ผลิตมากถึงปีละ 7.1 พันล้านปอนด์ สร้างงานเฉพาะในสกอตแลนด์ 44,000 ตำแหน่ง จากการมี แบรินด์สก๊อตซ์วิสกี้ 300 แบรินด์ (Scotch Whisky Association, (n.d.) ในบริบทของไทย การเปลี่ยนแปลงกฎหมายนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง และยั่งยืน และแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งมีประวัติศาสตร์การผลิต สุราพื้นบ้านอย่างหลากหลาย ทั้งในรูปของเหล้าขาว สาโท เหล้าแช่ และไวน์ผลไม้

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากผ่านการส่งเสริมการผลิตสุรา พื้นบ้านมีหลายปัจจัยที่จะทำให้ผลประโยชน์ที่ผู้สนับสนุนคาดหวังเกิดขึ้นอย่างเต็มประสิทธิภาพ ปัจจัยเริ่มต้นคือการบูรณาการระหว่างรัฐ และประชาชน ที่แม้ว่ากฎหมายจะปรับเปลี่ยนเพื่อผ่อน ปรนมากขึ้น แต่กระนั้นการส่งเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตนั้นเป็น ข้อสงสัย ด้วยระบบ และรูปแบบโครงสร้างอำนาจโดยปกติของประเทศไทยที่มีระบบราชการที่รวมศูนย์ และซ้ำซ้อน เช่น ตัวอย่างงานวิจัยของ Boonperm (2019) จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย (TDRI) ซึ่งให้เห็นว่า แม้กฎหมายจะผ่อนปรนมากขึ้น แต่หากยังคงมีระบบราชการแบบ รวมศูนย์ ขาดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และขั้นตอนการอนุญาตยังซับซ้อน และใช้เวลาใน การดำเนินการมาก ผู้ผลิตขนาดเล็กก็ยังคงมีแนวโน้มไม่เข้าสู่ระบบ และเลือกที่จะผลิตแบบไม่ขอ อนุญาตตามเดิม เพราะกลัวภาระภาษี ความยุ่งยาก และต้นทุนที่เพิ่มขึ้น (Thailand Development Research Institute. 2024)

นอกจากนี้ ยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายในลักษณะนี้หากดำเนินโดยไม่มีระบบกำกับควบคุมคู่ขนาน อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในระยะยาว โดยเฉพาะการบริโภคสุราที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือการเข้าถึงของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง ซึ่ง WHO ได้เตือนในรายงานระดับโลกว่า ประเทศที่เปิดเสรีการผลิตสุรา ควรมีระบบควบคุมที่สมดุล ทั้งด้านคุณภาพสินค้า การกำกับการจำหน่าย และกลไกภาษีที่ชัดเจน และเป็นธรรม (World Health Organization, 2024) หากระบบถ่วงดุลเหล่านี้ทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพ การปลดล็อกการผลิตแอลกอฮอล์จะกลายเป็นนโยบายส่งเสริมให้การผลิตสินค้าอันตรายทำได้ง่ายยิ่งขึ้น และปล่อยให้ผู้บริโภค และสังคมเป็นผู้รับผลกระทบด้านลบจากการผลิตที่ไม่ปลอดภัย และกระบวนการขายที่ไม่ได้อยู่ในการควบคุมของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในการศึกษานี้ ที่พบว่าในช่วงเปลี่ยนผ่านของกฎหมายนั้น จากการสุ่มตรวจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากผู้ผลิตสุราที่บ้าน จำนวนมากของตัวอย่างที่สุ่มมานั้นมีรายละเอียดที่ไม่สอดคล้องกับแบบที่ขออนุญาต ทั้งในส่วนของบรรจุภัณฑ์ ดีกรีแอลกอฮอล์ และสารอันตรายต่อสุขภาพที่เกิดจากกระบวนการผลิต

ในรายงานเชิงคุณภาพของโครงการวิจัยครั้งนี้ ยังสะท้อนประเด็นเชิงโครงสร้างว่า แม้กฎหมายจะเปลี่ยน แต่ในทางปฏิบัติยังพบอุปสรรคใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1. ผู้ผลิตสุราขนาดเล็กยังไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านทุน ความรู้ในการจัดระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน และความไม่แน่นอนของขั้นตอนราชการ นอกจากนี้ จากการสำรวจตัวอย่างสุราจากโรงงานสุราท้องถิ่นในการศึกษานี้ยังพบว่า ผู้ผลิตจำนวนหนึ่งยังคงมีปัญหาในการควบคุมคุณภาพการผลิต เช่น ในด้านบรรจุภัณฑ์ 9 จาก 20 ตัวอย่างระบุความแรงของแอลกอฮอล์คลาดเคลื่อน และ 3 ตัวอย่างไม่ระบุความแรงของแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์ 6 ตัวอย่าง (สุรากลั่น 5 ไวน์ 1) จาก 20 ตัวอย่าง พบว่ามีสารอัลดีไฮด์เกินมาตรฐาน ซึ่งเกิดจากการหมักไม่สมบูรณ์

2. ประชาชนทั่วไป และผู้ผลิตสุราชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกฎหมายใหม่ การประชาสัมพันธ์จากภาครัฐยังไม่เพียงพอ ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าสามารถผลิต และจำหน่ายได้โดยเสรีโดยไม่มีเงื่อนไข รวมไปถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของกฎหมายที่

ไม่ได้ถูกทำให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จากฝั่งประชาชน จึงทำให้การปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตที่กำหนดขาดความสมบูรณ์

3. หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมสรรพสามิต และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ต่างกันอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิ

กฎหมายสุราที่บ้านฉบับใหม่ถือเป็นความก้าวหน้าในการยอมรับเศรษฐกิจนอกระบบ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจอย่างถูกกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเชิงกฎหมายจะไม่มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง หากไม่มีการพัฒนาโครงสร้างราชการ ระบบการสื่อสาร และกลไกสนับสนุนในพื้นที่ควบคู่ไปด้วย

2. ผลกระทบต่อผู้ผลิตสุรา

2.1 บริบทก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ก่อนปี 2565 การผลิตสุราที่บ้านของไทยจำนวนหนึ่งกระทำโดยลับ เนื่องจากระบบกฎหมายเดิมไม่เปิดช่องให้กับผู้ผลิตรายเล็ก เงื่อนไขทุนจดทะเบียน และกำลังผลิต เช่น 30 แร่งม้า หรือทุนขั้นต่ำหลายล้านบาท ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าสู่ระบบได้ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจนอกระบบในวงกว้าง (กนิษฐา ไทยกล้า, และธิดา หมึกทอง, 2563) โดยการผลิตมักทำในระดับครัวเรือน มีปริมาณต่ำ ใช้บริโภคภายใน หรือจำหน่ายในวงจำกัด ผลกระทบเชิงสุขภาพมีน้อย และไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม แต่กลับทำให้ผู้ผลิตต้องอยู่ในภาวะหวาดกลัวการจับกุม หรือการปรับ แม้ในทางปฏิบัติการจับกุมผู้ผลิตจะมีจำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสุราชุมชนที่ไม่ได้ขออนุญาตสูงที่สุดเมื่อเทียบกับคดีอื่น ๆ ของกรมสรรพสามิต ตามรายงานผลการปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมายสรรพสามิต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 วันที่ 1 ต.ค. 66 – 30 ก.ย. 67 ที่พบว่า ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบการกระทำผิด จำนวน 33,359 คดี สูงขึ้นกว่าปีก่อน ร้อยละ 28.1 โดยเป็นคดีเกี่ยวกับสุรา 15,974 คดี หรือเท่ากับ ร้อยละ 47.8 ของคดีทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นสุราในประเทศ 117,361.70 ลิตร และสุราต่างประเทศ 30,340.54 ลิตร โดยรองลงมาเป็นจำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ยาสูบนำเข้าผิดกฎหมายที่

จำนวน 13,170 คดี (กรมสรรพสามิต. 2567) แม้จำนวนคดีจับกุมสุรกายในประเทศดูเหมือนมีจำนวนมาก กระนั้นก็ตาม จากการสำรวจพบว่าคนไทยในบางพื้นที่ยังคงมีอัตราความชุกของการบริโภคสุราชุมชนนอกระบบภาษีอยู่ โดยเฉพาะภาคเหนือ และภาคใต้ (กนิษฐา ไทยกล้า, และ ชีมา หมิกทอง, 2563)

2.2 ผลกระทบทางบวก (ทางเศรษฐกิจ) การออกกฎหมายใหม่ส่งผลให้ผู้ผลิตรุ่นใหม่ โดยเฉพาะผู้มีทุนทางสังคม และเป็นกลุ่มปัญญาชน เช่น นักออกแบบ ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ หรือกลุ่มที่เคยทำธุรกิจอาหาร และเครื่องดื่ม สามารถเข้าสู่ตลาดสุราได้ง่ายขึ้น มีตัวอย่างจากหลายจังหวัดในภาคเหนือ และ ภาคใต้ ที่เริ่มมีการผลิตไวน์ผลไม้คุณภาพสูง และจำหน่ายในตลาดนักท่องเที่ยว หรือสุราชาวแบบคราฟต์ (craft) ที่บรรจุขวดสวยงาม และใช้ส่วนผสมจากท้องถิ่น เหล่านี้ทำให้เกิดการสร้างแบรนด์ สร้างมูลค่าเพิ่ม และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน (Sae-tang, S. 2025, THE STANDARD, 2023) เนื่องจากมีการใช้วัตถุดิบที่หาได้ตามแต่ละท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการผลิต เช่น ข้าวเหนียว ข้าวโพด น้ำตาลสด การมีผู้ประกอบการรายใหม่เข้ามายังช่วยสร้างแรงกดดันให้ผู้ผลิตเดิมปรับตัว เช่น การควบคุมคุณภาพ การจดทะเบียน หรือการปรับปรุงสถานที่ผลิต แม้จะยังไม่ปรากฏชัดเจนนักในช่วงระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย แต่หากมีจำนวนผู้ประกอบการที่สามารถยกระดับสินค้าให้มีมาตรฐานมากขึ้น และผลิตสินค้าเพื่อแข่งขันกับสินค้าของอุตสาหกรรมใหญ่เป็นหลัก อาจส่งผลต่อการยกระดับมาตรฐานการผลิตโดยรวมตามที่กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่คาดหวังได้

2.3 ผลกระทบทางลบ แม้จะมีการลดเงื่อนไขทางกฎหมาย ผู้ผลิตดั้งเดิมยังไม่สามารถปรับตัวได้ เนื่องจากยังคงต้องรับภาระในการขึ้นทะเบียน การเสียภาษี การลงทุนในอุปกรณ์ควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ และระยะห่างจากแหล่งน้ำ หรือโรงเรียน ซึ่งมักเป็นเงื่อนไขที่ผู้ผลิตในพื้นที่ชนบทไม่สามารถปฏิบัติได้ นอกจากนี้ รายงานของ WHO (World Health Organization, 2024) เตือนว่าการเปิดเสรีโดยไม่ควบคุมอาจทำให้เกิดการขยายของสุราที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ในระดับโลก งานศึกษาของ WHO ชี้ให้เห็นว่า ในประเทศที่มีระบบสุรานอกระบบสูง เช่น อินเดีย เคนยา และอินโดนีเซีย การผลิตสุรานอกระบบอาจสูงถึง

ร้อยละ 30-60 ของสุราทั้งหมด ซึ่งทำให้รัฐสูญเสียรายได้ภาษีจำนวนมาก และมีปัญหาเชิงสุขภาพตามมา เช่น ตาบอดจากเมทานอล หรือโรคตับในระดับชุมชน การปฏิรูปกฎหมายให้สุรานอกระบบเข้าสู่ระบบได้ (World Health Organization. 2024) ต้องมีปัจจัยร่วมคือ

2.3.1 ระบบราชการที่อำนวยความสะดวก ทั้งในด้านของการให้ความรู้แก่ประชาชน และผู้ผลิต การจัดการการผลิตที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายทั้งในด้าน การควบคุมการผลิต และ การควบคุมการบริโภค และจัดจำหน่าย

2.3.2 การให้ความรู้เรื่องมาตรฐาน และสุขภาพแก่ประชาชนในวงกว้าง สามารถส่งต่อข้อมูลเพื่อรณรงค์พฤติกรรมสุขภาพ และ ให้ข้อมูลเพื่อป้องกันการเกิดพฤติกรรมลบต่อสุขภาพได้อย่างเสรี รวมไปถึงกฎหมายที่จำกัดการสื่อสารเพื่อเชิญชวนบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

3. ผลกระทบต่อประชาชน

สำหรับประชาชน ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ภาพรวมของตลาดการดื่มสุราของไทยมีลักษณะ คือ มีสัดส่วนของการบริโภคทั้งสุราในระบบ และนอกระบบ โดยสุรานอกระบบหรือสุราเถื่อนนั้น สามารถพบได้มากในพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมการดื่มมายาวนาน เช่น ภาคเหนือ และภาคใต้ จากการศึกษาของคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีพบว่า ในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีการบริโภคสุรานอกระบบมากที่สุดที่ร้อยละ 24.7 และ 17.0 ของการดื่มโดยรวม นอกจากนี้จากการศึกษาของ กมลพัฒน์ มากแจ้ง และคณะ พบว่า ผู้ดื่มนอกระบบมีพฤติกรรมการดื่มหนัก (binge drinking) และดื่มแบบเสี่ยงสูง (high risk drinking) มากกว่าผู้ดื่มในระบบ ที่ร้อยละ 58.8 ต่อ 37.1 และ ร้อยละ 10.4 ต่อ 5.9 ตามลำดับ) (กมลพัฒน์ มากแจ้ง และคณะ. 2568) ซึ่งทำให้เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งในการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้มีเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ผลิตง่ายขึ้นคือ การจัดระเบียบผู้ผลิต และพัฒนาให้ผู้ผลิตสุราพื้นบ้านส่วนหนึ่งพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กต่อไปได้ (มเหล็กข์ ผุดผาด, และสุกัลยา เชิญขวัญ. 2568) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ยังคงมีผู้ดื่มสุราชุมชน (ทั้งใน และนอกระบบ)

คือ การเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ราคาที่เข้าถึงได้ง่ายกว่า จากการมีต้นทุนที่น้อยกว่าในด้าน ภาษี และการควบคุมคุณภาพ (สำหรับสุรานอกระบบ) และการไม่มีต้นทุนการขนส่ง และการตลาด ที่สูงมากนัก (สำหรับสุราชุมชนในระบบ) เมื่อราคาเข้าถึงง่ายกว่า ปริมาณการดื่มจึงมากขึ้น และนำไปสู่การดื่มหนัก และการดื่มอันตรายที่มากกว่าสุราที่ถูกผลิต และจัดจำหน่ายในระบบ ทุกขั้นตอน (กนิษฐา ไทยกล้า, และธิดา หมิกทอง, 2563)

ด้านบวกคือ ราคาสุราพื้นบ้านมีแนวโน้มลดลงจากการลดภาษี และการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ที่มีราคาย่อมเยา และมีคุณภาพดีขึ้น นอกจากนี้ การผลิตสุราพื้นบ้านในระบบทำให้ประชาชนได้รับความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ มากขึ้น สุราพื้นบ้านบางประเภท เช่น สาโท หรือไวน์ผลไม้ กลายเป็นสินค้าทางเลือกที่ตอบโจทย์ กลุ่มผู้บริโภคใหม่ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยว หรือกลุ่มวัยทำงานที่แสวงหาประสบการณ์ทางวัฒนธรรม แต่ด้านลบคือ ยังมีความเข้าใจผิดว่าทุกคนสามารถผลิตได้เสรี ทำให้เกิดช่องโหว่ในการควบคุม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าถึงได้

4. ผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่รัฐ

กฎหมายใหม่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องบังคับใช้แบบเด็ดขาดเช่นในอดีต แต่ขณะเดียวกัน ระบบการบังคับใช้ยังขาดเอกภาพ เช่น บทบาทของกรมสรรพสามิต และ อปท. ยังไม่ชัดเจน การสื่อสารกับผู้ผลิตยังไม่ครอบคลุม และระบบตรวจสอบคุณภาพยังไม่เพียงพอ สะท้อนว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายไม่สามารถเกิดผลลัพธ์ที่ดีได้ หากไม่มีโครงสร้างกำกับ และ สนับสนุนที่เหมาะสมควบคู่ผลกระทบต่อประชาชน

4.1 มุมบวก คือ เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนมองว่ากฎหมายใหม่เปิดให้มีการใช้ดุลยพินิจ มากขึ้น โดยสามารถเข้าไปให้คำแนะนำ ส่งเสริมผู้ผลิต และลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ประชาชน อย่างไรก็ตาม มุมลบคือเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เช่น งบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือในการตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งทำให้ไม่สามารถควบคุมคุณภาพการผลิตได้

ทั่วถึง การบังคับใช้กฎหมายยังคงไม่สม่ำเสมอ และบางพื้นที่ยังเกิดปัญหาในการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เช่น กรมสรรพสามิตกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 ผลลบ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสุราในราคาถูกลงนำไปสู่การบริโภคในกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะเยาวชน และแรงงานรายวัน ซึ่งการบริโภคสุราแม้ในปริมาณน้อยก็สามารถเชื่อมโยงกับปัญหาเชิงสุขภาพ และสังคมได้หากไม่มีมาตรการควบคุมร่วมด้วย งานวิจัยของ WHO (2021) ชี้ว่าการเพิ่มความพร้อมของแอลกอฮอล์ในชุมชนสัมพันธ์กับอัตราการดื่มในกลุ่มเยาวชน แม้จะไม่มีโฆษณา หรือโปรโมชั่นก็ตาม

ประเด็นเชิงระบบ และข้อเสนอแนะ

- การเข้าสู่ระบบของผู้ผลิตสุรขนาดเล็กรวมมีแนวทางที่แตกต่างจากผู้ประกอบการรายใหญ่ โดยอาจใช้ระบบการอนุญาตแบบหลายระดับ (tiered licensing) คล้ายกับโมเดลในฝรั่งเศส หรือญี่ปุ่น ที่เปิดช่องให้ชาวบ้านสามารถผลิตเพื่อบริโภคในชุมชนได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการเสียภาษีเต็มรูปแบบ

- การสนับสนุนไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการผ่อนปรนทางกฎหมาย แต่ควรรวมถึงการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ เช่น กองทุนพัฒนาสุราชุมชน การฝึกอบรม และการส่งเสริมการตลาดผ่านงานเทศกาล หรืองานวัฒนธรรม

- ควรมีกลไกกำกับติดตามเชิงชุมชน โดยให้ภาคประชาสังคม และองค์กรท้องถิ่นร่วมดูแลเรื่องคุณภาพ ความปลอดภัย และความยั่งยืนของอุตสาหกรรมสุราพื้นบ้าน

เอกสารอ้างอิง

Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

http://archive.org/details/symbolicinteract0000unse_t4t1

Carroll, G. R., & Swaminathan, A. (2000). Why the microbrewery movement? Organizational dynamics of resource partitioning in the U.S. brewing industry. *American Journal of Sociology*, 106(3), 715–762.

Delay, E., Chevallier, M., Rouvellac, E., & Zottele, F. (2015). Effects of the wine cooperative system on socio-economic factors and landscapes in mountain areas. *Journal of Alpine Research / Revue de Géographie Alpine*, (103–1). <https://journals.openedition.org/rga/2733?lang=en>

Gotomanager.com. (2025). “เหล้า-เบียร์” พลิกโฉม แปรนตีใหญ่จ่อเจตศึกษารวมชน. <https://gotomanager.com/content/136890/>

Markchang, K., Jankhotkaew, J., Nasueb, S., & Chaiyasong, S. (2022). ความสัมพันธ์ระหว่างการดื่มสุราเถื่อนชุมชนกับรูปแบบการดื่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพของประชากรไทย [The relationship between illicit local alcohol consumption and high-risk drinking patterns among Thai population]. *วารสารควบคุมโรค [Journal of Disease Control]*, 48(2), 307–320.

McBoyle, G., & McBoyle, E. (2008). Distillery marketing and the visitor experience: A case study of Scottish malt whisky distilleries. *International Journal of Tourism Research*, 10, 71–80.

- McCullough, M., Berning, J., & Hanson, J. L. (2019). Learning by brewing: Homebrewing legalization and the brewing industry. *Contemporary Economic Policy*, 37(1), 25–39. <https://doi.org/10.1111/coep.12381>
- Moving Spirits. (2024). The rich and spirited history of whisky. <https://movingspirits.eu/blog/the-history-of-whisky/>
- O'Connor, A. (2018). Brewing and distilling in Scotland - economic facts and figures. *Scottish Parliament Reports*. <https://digitalpublications.parliament.scot/ResearchBriefings/Report/2018/10/11/Brewing-and-distilling-in-Scotland---economic-facts-and-figures>
- Rakpratet, S., Promma, P., Ponkaewkes, A., Srikokpho, K., Jarumethichom, A., Kraiboot, A., et al. (2022). เหล้า: บทบาทในชุมชนอีสาน [Alcohol: Role in Isan communities]. *Journal of Modern Learning Development*, 7(11), 327–341.
- Sae-tang, S. (2025). “เหล้า-เบียร์” พลิกโฉม แบรินต์ใหญ่จ่อเจตตีสุราชุมชน. *Gotomanager.com*. <https://gotomanager.com/content/136890/>
- Scotch Whisky Association. (n.d.). Scotch whisky boosts UK economy by £7.1bn. <https://www.scotch-whisky.org.uk/newsroom/scotch-whisky-boosts-uk-economy-by-71bn/>
- Sen. Wyden, R. (2019). Craft Beverage Modernization and Tax Reform Act of 2019 (S.362 - 116th Congress). *U.S. Congress*. <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/362>
- Shumar, W., & Mitman, T. (2023). *Producing and consuming the craft beer movement*. London, UK: Routledge.

THE STANDARD. (2023). ‘คราฟต์เบียร์’ อุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนเพียง 0.5–1% หรือ 2 พันล้าน บาท จากมูลค่าตลาดรวม 2.7 แสนล้านบาท ที่รอภาครัฐปลดล็อกเพื่อการเติบโต.
<https://thestandard.co/craft-beer-industry/>

Thailand Development Research Institute (TDRI). (2024). การทบทวนนโยบายและ มาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อการส่งเสริมสมดุลด้านการพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจของประเทศ. <https://tdri.or.th/2024/04/review-alcohol-beverages-contro-law/>

World Health Organization. (2024). Global status report on alcohol and health and treatment of substance use disorders.
<https://www.drugsandalcohol.ie/41287/>

กนิษฐา ไทยกล้า. (2558). สถานการณ์สุรากลั่นชุมชน และผลกระทบจากการดื่มในพื้นที่ภาคเหนือ ตอนบน. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กนิษฐา ไทยกล้า. (2566). การสำรวจการผลิต จำหน่าย การเข้าถึง และพฤติกรรมการดื่มสุราใน พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่หลังการประกาศกฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565. ศูนย์วิจัย ปัญหาสุรา.

กนิษฐา ไทยกล้า, ธิมา หมักทอง. (2563). สุราเถื่อนในสังคมไทย [Illegal liquor in Thai society]. Centre of Alcohol Studies and Chiangmai University.
<https://www.rihes.cmu.ac.th/research/wp-content/uploads/2020/07/สุราเถื่อน-for-download.pdf>

กนิษฐา ไทยกล้า, พิณทิพย์ แก้วแกมทอง, มุฮัมมัดฟาหีม ตาละ, & เกรียงไกร พึ่งเชื้อ. (2568). การวิเคราะห์สารปนเปื้อนสุราพื้นบ้าน/ชุมชนในประเทศไทย: กรณีศึกษาเชิงพื้นที่แบบ พหุภูมิภาค. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กนิษฐา ไทยกล้า, วินัส แก้วอยู่. (2561). คราฟต์เบียร์กับกฎหมายในสังคมไทย. *วารสารกฎหมาย สุขภาพและสาธารณสุข*, 4(3), 375–386.

กรมสรรพสามิต. (2566). ข้อมูลจำนวนใบอนุญาตผลิตสุรา.

https://data.go.th/dataset/02_0201

กรมสรรพสามิต. (2567). ผลการปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายสรรพสามิต ประจำปี

งบประมาณ พ.ศ. 2567. <https://www.gcc.go.th/2024/10/05/ผลการปราบปรามผู้กระทำความผิด-28/>

กระทรวงการคลัง. (2565). กฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565. *ราชกิจจานุเบกษา*, 139(68), 1–10.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2565). กฎกระทรวงการผลิตสุรา พ.ศ. 2565 ประกาศใช้แล้ว มีผลทันที 2 พ.ย. 65. <https://www.prachachat.net/general/news-1105011>

มहेสั๊กข์ ผุดผาด และสุกัลยา เขียวขวัญ. (2568). การผลิตและจำหน่ายสุรากลั่นชุมชน: แนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าข้าวของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเมล็ดพันธุ์และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านโนนเชือก จังหวัดขอนแก่น. *วารสารแก่นเกษตร*, 53(1), 150–165.

สืบค้นจาก <https://li01.tci->

[thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/263775](https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/263775)

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(ผู้ผลิต)

1. ท่านรู้หรือไม่ว่ามีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราที่บ้าน/ชุมชน

การเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุรา ที่บ้าน/ชุมชน	ไม่รู้	ไม่แน่ใจ	ใช่
1.1 การปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน			
1.2 ปรับโครงสร้างจัดเก็บภาษี			
1.3 อื่นๆระบุ.....			

2. ท่านมีมุมมองแนวคิดในการผลิตสุราที่บ้าน/ชุมชนของท่านอย่างไร

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราที่บ้าน/ ชุมชน	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราที่บ้าน/ ชุมชน
1.1 ปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน (2 พ.ย. 2565)	1.1 ปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน (2 พ.ย.2565)
1.2 ปรับโครงสร้างจัดเก็บภาษี(23 กพ. 2567)	1.2 ปรับโครงสร้างจัดเก็บภาษี(23 กพ. 2567)

3. ประเภทเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์ที่ท่านผลิตทั้งเพื่อจำหน่ายและเพื่อตี๋ม

ก่อนการปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน (2 พ.ย.2565)	หลังปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน (2 พ.ย.2565)
ก่อนปรับโครงสร้างจัดเก็บภาษี (23 กพ. 2567)	หลังปรับโครงสร้างจัดเก็บภาษี (23 กพ. 2567)

4. ท่านมีกระบวนการผลิตอย่างไร แยกประเภทสุรา

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน
--	--

5. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เริ่มตั้งแต่วัตถุดิบที่ใช้ แหล่งที่มาของวัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน
--	--

6. ท่านมีวิธีการควบคุมคุณภาพของ **วัตถุดิบที่ใช้** กระบวนการผลิต จนถึง **น้ำเหล้าพื้นบ้าน/ชุมชน**ที่ท่านผลิตออกมาอย่างไร

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน - วัตถุดิบที่ใช้ - กระบวนการผลิต/ควบคุมคุณภาพ	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน - วัตถุดิบที่ใช้ - กระบวนการผลิต/ควบคุมคุณภาพ
--	--

7. ท่านมีการ **บรรจุสุราพื้นบ้าน/ชุมชน**ที่ท่านผลิต อย่างไร ใช้อะไรบรรจุ

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน
--	--

8. ท่านมีวิธีการขาย การจัดจำหน่าย สุราพื้นบ้าน/ชุมชนที่ท่านผลิต อย่างไร

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน
--	--

9. ท่านได้มีการขอใบอนุญาตหรือการแจ้งผลิต(ทั้งจำหน่ายและไม่จำหน่าย) หรือไม่

[ ]1 ไม่มี [ ]2 มี จากที่ไหน.....

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในกระบวนการ ขั้นตอนการขอใบอนุญาต ทั้งจัดตั้งโรงงาน/การผลิต/การขนย้าย

ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน - ใบอนุญาตตั้งโรงงาน - ใบอนุญาตผลิต -ใบอนุญาตขนย้ายน้ำสุรา	หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ ชุมชน - ใบอนุญาตตั้งโรงงาน - ใบอนุญาตผลิต -ใบอนุญาตขนย้ายน้ำสุรา
--	--

10.ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อกฎหมายสุราพื้นบ้าน/ชุมชน

10.1 ความคิดเห็นต่อการปลดล็อกการผลิตสุราชุมชน (2 พ.ย.2565)

.....

10.2 ความคิดเห็นต่อการปรับโครงสร้างจัดเก็บภาษี(23 กพ. 2567)

การลดภาษี

.....

การขึ้นภาษี

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (เจ้าหน้าที่สรรพสามิต สาธารณสุขจังหวัด รพสต. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายก อบต นายกอบจ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ตำรวจ เป็นต้น)

1. สถานการณ์การผลิต/ดื่มในพื้นที่เปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราที่บ้าน / ชุมชน รวมถึงการลดอัตราภาษี

ก่อน .....

หลัง.....

2. พื้นที่ในการดูของท่านมีมาตรการทางกฎหมาย/ความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราที่บ้าน / ชุมชน รวมถึงการลดอัตราภาษี เปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายอย่างไร

ก่อน .....

หลัง.....

3. ท่านมีปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราที่บ้าน / ชุมชน รวมถึงการลดอัตราภาษี เปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย อย่างไรบ้าง

ก่อน .....

หลัง.....

4. ความคิดเห็นของท่านที่มีต่อกฎหมายกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราที่บ้าน / ชุมชน รวมถึงการลดอัตราภาษี เปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ก่อน.....

หลัง.....

5. ความคิดเห็นของท่านต่อกระบวนการขั้นตอนการขออนุญาตเพื่อผลิตสุราที่บ้าน / ชุมชน เปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ก่อน.....

หลัง.....

6. ท่านคิดว่าการเข้าถึง พฤติกรรมการดื่มสุรา ผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากสุรา เปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสุราพื้นบ้าน / ชุมชน รวมถึงการลดอัตราภาษี

ก่อน.....

หลัง.....

7. แหล่งผลิตและจำนวนผู้ผลิตสุราหมัก เบียร์หมัก ไวน์ผลไม้ต่างๆ สุรากลั่นพื้นบ้าน สาโท หรือน้ำ ขาว ยาตองสุราชาวบ้าน สุราพื้นบ้านเฉพาะถิ่น สุราแช่ ทั้งที่ขออนุญาตและไม่ขออนุญาต ผลิตในจังหวัดเชียงใหม่ เปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ก่อน .....

หลัง.....

8. ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้ที่ดื่มสุรา

1. ท่านพบเห็นสุราที่บ้าน/ชุมชน ในชุมชนที่ท่านอาศัย ระบุแหว่หมู่บ้านหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[ ]1) ไม่เคยเห็น [ ]2) การเห็นจุดจำหน่าย .....แห่ง

[ ]3) เห็นโรงกลั่น โรงต้ม .....แห่ง ในหมู่บ้าน .....แห่ง หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน .....แห่ง

2. ในชีวิตของท่านเคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์/สุรา/เบียร์/ไวน์ ฯลฯ (มากกว่าการจิบ)

[ ]0) ไม่เคยดื่ม (ข้ามไปข้อ 10) [ ]1) เคยดื่ม อายุที่เริ่มดื่มครั้งแรก..... ปี

3. ท่านดื่มสุราครั้งล่าสุดเมื่อไร (ไม่นับการจิบหรือชิมเพียง เล็กน้อย)

[ ]1) นานกว่า 12 เดือน (ข้ามไปข้อ 10) [ ]2) นานกว่า 30 วันที่ผ่านมาแต่ภายใน 12 เดือน

[ ]3) นานกว่า 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาแต่ภายใน 30 วัน [ ]4) ภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา

4. ดื่มสุราครั้งล่าสุดของท่าน ท่านได้สุรามาโดยวิธีใด

[ ]1) ซื้เอง ระบุจุดที่ซื้ [ ]1.1 ร้านค้าในหมู่บ้าน [ ]1.2 ร้านค้านอกหมู่บ้าน

[ ]1.3 โรงกลั่น /โรงผลิตสุรา [ ]1.4 ร้านออนไลน์ [ ]1.5 อื่นๆ ระบุ....

[ ]2) ฝากเงินให้คนอื่นซื้ [ ]3) คนอื่นให้มา

[ ]4) ผลิต/หมัก/กลั่น/ต้ม ด้วยตนเอง หรือคนในครัวเรือน ระบุเหตุผล.....

[ ]7) ได้มาโดยวิธีอื่นๆ ระบุ.....

5. ใน 12 เดือนที่ผ่านมา ท่านดื่มสุราบ่อยแค่ไหน

- [ ]1) ไม่ดื่มเลย(ข้ามไปข้อ 10) [ ]2) 1-3 วัน/ปี [ ]3) 4-7 วัน/ปี
 [ ]4) 8-11 วัน/ปี [ ]5) ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) [ ]6) ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์)
 [ ]7) วันเว้นวัน(3-4 วัน/สัปดาห์) [ ]8) เกือบทุกวัน 5-6 วัน/สัปดาห์ [ ]9) ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)

6. พฤติกรรมการดื่มของท่านในช่วง 12 เดือนหรือ 1 ปีที่ผ่านมา

ประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์/ยี่ห้อ	ความถี่ในการดื่ม	ปริมาณการดื่ม ต่อครั้ง หน่วย/ปริมาตร	รูปแบบการดื่ม
6.1	[ ]2) 1-3 วัน/ปี [ ]3) 4-7 วัน/ปี [ ]4) 8-11 วัน/ปี [ ]5) ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) [ ]6) ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์) [ ]7) วันเว้นวัน(3-4 วัน/สัปดาห์) [ ]8) เกือบทุกวัน 5-6 วัน/สัปดาห์) [ ]9) ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)		[ ]1) ดื่มคนเดียว [ ]2) ร่วมกับคนอื่น ระบุ.....คน
6.2	[ ]2) 1-3 วัน/ปี [ ]3) 4-7 วัน/ปี [ ]4) 8-11 วัน/ปี [ ]5) ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) [ ]6) ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์) [ ]7) วันเว้นวัน(3-4 วัน/สัปดาห์) [ ]8) เกือบทุกวัน 5-6 วัน/สัปดาห์) [ ]9) ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)		[ ]1) ดื่มคนเดียว [ ]2) ร่วมกับคนอื่น ระบุ.....คน

ประเภทเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์/ยี่ห้อ	ความถี่ในการดื่ม	ปริมาณการดื่ม ต่อครั้ง หน่วย/ปริมาตร	รูปแบบการดื่ม
6.3	[ ]2) 1-3 วัน/ปี [ ]3) 4-7 วัน/ปี [ ]4) 8-11 วัน/ปี [ ]5) ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) [ ]6) ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์) [ ]7) วันเว้นวัน(3-4 วัน/สัปดาห์) [ ]8) เกือบทุกวัน 5-6 วัน/สัปดาห์) [ ]9) ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)		[ ]1) ดื่มคนเดียว [ ]2)ร่วมกับคนอื่น ระบุ.....คน
6.4	[ ]2) 1-3 วัน/ปี [ ]3) 4-7 วัน/ปี [ ]4) 8-11 วัน/ปี [ ]5) ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) [ ]6) ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์) [ ]7) วันเว้นวัน(3-4 วัน/สัปดาห์) [ ]8) เกือบทุกวัน 5-6 วัน/สัปดาห์) [ ]9) ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)		[ ]1) ดื่มคนเดียว [ ]2)ร่วมกับคนอื่น ระบุ.....คน

7. ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ท่านเคยดื่มสุรา 5 หน่วยขึ้นไปภายในการดื่มครั้งเดียว บ่อยแค่ไหน (1 หน่วย หมายถึง เหล้า 1 เป๊ก/ตอง/ก๊ก เบียร์ 1 กระป๋องสั้น/ขวดเล็ก ไวน์ 1 แก้ว โชจู 0.5 ขวดเล็ก ไวน์คูเลอร์ 1ขวด)

- [ ]1) ไม่ดื่มเลย   [ ]2) 1-3 วัน/ปี   [ ]3) 4-7 วัน/ปี
[ ]4) 8-11 วัน/ปี   [ ]5) ทุกเดือน(1-3 วัน/เดือน) [ ]6) ทุกสัปดาห์ (1-2 วัน/สัปดาห์)
[ ]7) วันเว้นวัน(3-4 วัน/สัปดาห์) [ ]8) เกือบทุกวัน 5-6 วัน/สัปดาห์) [ ]9) ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)

8.ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ท่านดื่มสุรา จนเมา สักกี่ครั้ง

- [ ]0) ไม่เคยเลย   [ ]1) 1-2 ครั้ง   [ ]2) 3-5 ครั้ง
[ ]3) 6-9 ครั้ง   [ ]4) 10-19 ครั้ง   [ ]5) 20 ครั้งขึ้นไป

9. เหตุผลในการดื่มจนเมา.....

10. ถ้าในครอบครัวท่านมีการผลิตสุรา ท่านมีวิธีการขาย จำหน่าย แจกจ่าย สุราที่ผลิตได้อย่างไร

.....

11. ปัญหาและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการดื่มทั้งตัวท่านเอง หรือบุคคลอื่น (อุบัติเหตุ การเจ็บป่วย การทะเลาะวิวาท ฯลฯ)

.....

12. ความคิดเห็นของท่านต่อการที่มีแหล่งผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในพื้นที่

.....

13. ความคิดเห็นของท่านต่อการเปลี่ยนแปลงของมาตรการทางกฎหมาย

.....

14. การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ที่ท่านอาศัยอยู่

.....

กฎหมายเกี่ยวกับการผลิต.....

การลดภาษี.....

15. ข้อมูลทั่วไป เพศ. [ ]1) ชาย [ ]2) หญิง อายุ.....ปี

16. การศึกษาสูงสุด [ ]1) ไม่เคยเรียน [ ]2) ประถมศึกษา [ ]3) ม.ต้น [ ]4) ม.ปลาย

[ ]5) ปวช./ปวส. อนุปริญญาอาชีวศึกษา [ ]6) ปริญญาตรีหรือสูงกว่า [ ]7) อื่น ๆ ระบุ.....

17. อาชีพ.....

18. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....

